Universiteit Gent
Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen
Vakgroep Communicatiewetenschappen

Waar eindigt onthullingsjournalistiek en begint sensatiejournalistiek?

Case study: analyse van de Vlaamse dag- en weekbladenpers rond de getuigenissen van X1.

Freya Van den Bossche

Scriptie tot het behalen van de graad van licentiaat in de communicatiewetenschappen.

Promotor: Prof. Dr. Els De Bens

Academiejaar 1998 - 1999

INHOUDSTAFEL

Inhoudstafel 2

Dankwoord 5

Inleiding 7

THEORETISCHE BESCHOUWING 7
De media als waakhond 7
Speurjournalistiek: Principes verworden tot alibi 9
Sensatiejournalistiek 10
Case: De X1-files 11

Hoofdstuk 1: De Morgen gaat van start 12

1.1 THEORETISCHE BESCHOUWING 12
1.1.1 Het embargo 12
1.1.2 Het advies van de Raad voor deontologie 14
1.1.3 Minder glorie in ruil voor meer verkoop 15

1.2 CASE: DE MORGEN PUBLICEERT "DE NEVENDOSSIERS" 16
1.2.1 De Morgen negeert het embargo 16
1.2.2 De volgehouden discretie van andere media 17
1.2.3 Het onderzoek lag niet stil, als we een groot deel van de Vlaamse pers mogen geloven 18
1.2.4 Beide kampen houden stand 19
1.2.5 "Een onderzoek in stroomversnelling" of een kwestie van "journalistieke overkill"? 20
1.2.6 Een semantisch woordspelletje? 21
1.2.7 De magistraten trachten via een persconferentie te bewijzen dat de onderzoeken niet stil lagen 22
1.2.8 Eensgezindheid in het medialandschap is een compromis: het onderzoek liep nog, maar slabakte 23

1.3 NABESCHOUWING 24
1.3.1 De media: megafoon, spreekbuis, zalver en criticus 24
1.3.2 De afweging 24
1.3.3 Het doel voorbijgestreefd? 25
1.3.4 De scoop 26

Hoofdstuk 2: tabloidisering 29

2.1 THEORETISCHE BESCHOUWING 29
2.1.1 Tabloidisering 29

2.2 CASE: DE MOORD IN DE CHAMPIGNONNIERE: X1 GETUIGT IN EEN ZAAK VAN SEX, GEWELD, MONSTERLIJKHEDEN EN DOOD. 31
2.2.1 De aanzet 32
2.2.2 Het tegenoffensief van de andere gedrukte media op 7, 8, 9 & 10 januari 34
2.2.3 De Morgen countert de aangebrachte argumenten van andere media 36
2.2.4 Knack van 14 januari: "Ooit moet er van de X-verhalen een blunderboek gemaakt worden» 37
2.2.5 "Simpele vragen aan X1": 38
2.2.6 Het Panorama interview 39
2.2.7 De persconferentie van de betrokken magistraten 40

2.2.8 Het einde van het onderzoek? 41
2.2.9 Een laatste krachtmeting 43

2.3 NABESCHOUWING 44
2.3.1 Welles-nietes spelletje en het gebrek aan intellectuele eerlijkheid 44
2.3.2 Het vulgaire carrousel 46

Hoofdstuk 3: de hele waarheid en niets dan de waarheid *48*

3.1 THEORETISCHE BESCHOUWING 48
3.1.1 Inleiding: er bestaan twee waarheden 48

3.2 CASE 1: HET ZIEKTEBEELD VAN X1 49
3.2.1 Feiten en begrippen 49
3.2.2 De journalisten stellen de diagnose 50
3.2.3 Hoe symptomen van de psychopathologie van X1 worden aangegrepen om het eigen gelijk te bewijzen 51
3.2.4 Valse herinneringen en hoe zij door toedoen van speurders, therapeuten en media ontstaan 52
3.2.5 De selectieve citaten uit het Rapport Igodt 56
3.2.6 "Stop de waanzin" 58

3.3 NABESCHOUWING: CASE 1 60
3.3.1 De onenigheid die de psychopathologie van X1 uitlokt 60
3.3.2 De selectieve aanwending van het rapport Igodt 61

3.4 CASE 2: DE HERLEZING 62
3.4.1 Begrippen en feiten 62
3.4.2 De Morgen en De Standaard zijn het –alweer- oneens 62
3.4.3 De Morgen lanceert een nieuwe aanval: ""herlezing" maakt meer fouten dan verhoren zelf" 64
3.4.4 Verwilghen verwordt ongewild tot argument in de discussie 66
3.4.5 Ronkende namen en anonieme speurders 67
3.4.6 De Financieel Economische Tijd : krant boven het strijdgewoel ? 69

3.5 NABESCHOUWING CASE 2 69
3.5.1 Experten mogen zeggen wat de journalist denkt 69
3.5.2 Gericht citeren 70

Hoofdstuk 4: bronnen, lekken en vergieten *71*

4.1 THEORETISCHE BESCHOUWING 71

4.2 CASE 1: ONDERZOEKSRECHTER VAN ESPEN WORDT VERVANGEN 71
4.2.1 Feiten 73
4.2.2 Vervangen, afgehaakt of weggestuurd? 73
4.2.3 Nam Van Espen de beslissing zelf, of werd ze voor hem genomen? 75
4.2.4 Het gerecht haalt uit naar de media 76

4.3 NABESCHOUWING 77
4.3.1 De Morgen: het zwarte schaap 77
4.3.2 Hoe één werkwoord een heel verhaal een andere wending geven kan 77
4.3.3 Is dissonantie te wijten aan bronnen? 78

4.4 CASE 2: DE SPEURDERSPLOEG OLV DE BAETS MOET PLAATS RUIMEN 79
4.4.1 Feiten 79
4.4.2 De Baets volgens De Morgen en Knack 80
4.4.3 De onverzoenbare meningen over de verhoormethodiek van De Baets 81
4.4.4 Experten worden door de VUM-kranten ten tonele gevoerd 84
4.4.5 De "slechteriken die de goeden opvolgden" 85
4.4.6 De bevindingen van de commissie Dutroux 87

4.5 NABESCHOUWING 89
4.5.1 Journalisten als spreekbuis van een intrige die hen ontgaat? 89
4.5.2 De afhandeling van de kwestie De Baets 90

4.6 Case 3: De Morgen onthult de –vermeende- bron van de VTM 91
4.6.1 Journalistiek van de verschroeide aarde 91

Hoofdstuk 5: EEN HEUSE MEDIAOORLOG *95*

5.1 DIE DAGEN IN DE KRANT... 95
5.1.1 De rol van de audiovisuele media 95
5.1.2 X1 : "a story too nice to be checked"? 96
5.1.3 "Iedereen wist dit al lang, en trouwens: het is toch niet waar" 98
5.1.4 Het bewijzen van het Eigen Grote Gelijk 99
5.1.5 Van welles-nietes-spelletje tot persoorlog; van collega tot vijand 101

5.2 NABESCHOUWING 103

Conclusie *105*

Bibliografie *107*

Artikels uit dagbladen en weekbladen 107
De Morgen 107
De Standaard 109
Gazet van Antwerpen 110
Het Laatste Nieuws 111
Het Nieuwsblad 111
Het Volk 112
Het Belang van Limburg 112
De Financieel Economische Tijd 112
Le Soir 112
Knack 112

Boeken en readers 113

Artikels uit wetenschappelijke en vaktijdsschriften 114

Ongepubliceerde werken of interne nota's 114

Ander bronnenmateriaal 114

DANKWOORD

Diegenen die het mij mogelijk gemaakt hebben om het X1-dossier onder de knie te krijgen en mij met raad en daad bijgestaan hebben in het vinden en interpreteren van delicaat bronnenmateriaal, kan ik, om voor de hand liggende redenen, niet de nomine bedanken. Zonder hen had ik mijn project niet kunnen verwezenlijken; erkentelijkheid voor hun hulp is hier dan ook zeker op zijn plaats.

Prof. Dr. Els De Bens wil ik bedanken niet enkel omwille van de steun die ik mocht ondervinden tijdens het werken aan mijn thesis maar ook, en vooral, voor de cruciale rol die zij heeft gespeeld bij mijn beslissing om, na de kandidaturen in de Rechten afgerond te hebben, over te schakelen naar de Faculteit van de Communicatiewetenschappen. Ook ben ik veel dank aan zowel Prof. De Bens als aan Prof. Dr. Frieda Saeys verschuldigd voor de coaching tijdens de laatste vier jaren die ik aan de RUG doorbracht.

Voor de stapel aangenaam én bruikbaar leesvoer wilde ik graag Prof. Dr. Dirk Voorhoof bedanken. Ook het bemoedigende gesprek dat ik met Prof. Voorhoof had aangaande anonieme bronnen en geheime documenten, heeft een belangrijke rol gespeeld in mijn vastberadenheid om op de ingeslagen weg verder te gaan.

Ook wens ik hier ook mijn appreciatie te uiten voor mijn ouders, die er mij op tijd en stond –zoals het ouders nu eenmaal betaamt- aan herinnerden dat er zoiets was als een deadline... De tekening van Peter van Straaten die door mijn moeder strategisch naast de ijskast gehangen werd, moge de geschiedenis ingaan als meest subtiele hint...

Een heel team stond tijdens de eindspurt klaar om te koken, pampers te verversen, boodschappen te halen en eindeloze slaapliedjes te zingen: Astrid, Stijn, Karl, Dimitri, Tante Roos en Clo-Clo hebben Ariane en mij met zoveel toewijding omringd, dat de laatste loodjes heel wat minder zwaar zijn gaan wegen. Ook een woordje van dank voor de uren werk die in het herlezen van de thesis gekropen is aan mama, Sylvie en Stijn.

Het voorbije academiejaar heb ik op de steun kunnen rekenen van Prof. Dr. Hendrik Van Kets, die mij op onnavolgbare wijze doorheen mijn zwangerschap heeft geloodsd; ook hem ben ik veel dank verschuldigd. Tenslotte rest mij Dr. An Van Duyse te bedanken, die mij de kunst van het doorzetten heeft bijgebracht en niet heeft nagelaten mij onvoorwaardelijk te steunen in de belangrijke beslissingen die ik het voorbije academiejaar heb genomen.

INLEIDING

THEORETISCHE BESCHOUWING

De media als waakhond

Dat de media hun positie als vierde macht in onze samenleving hebben geconsolideerd, zal niemand betwisten. De journalist is meer dan ooit waakzaam, klaar om te signaleren waar de rechterlijke, uitvoerende en wetgevende macht in de fout gaan. Niet enkel gaat het voor de journalist om een louter aan-de-kaak-stellen. Er leeft de hoop om op die manier een aanzet te geven tot noodzakelijke verandering en bij te dragen tot een rechtvaardiger maatschappij. De media zijn dan ook onmisbaar in een democratie. Zo vinden ook Jacques Derogy en Jean-Marie Pontaut, onderzoeksjournalisten: "Ce qui, dans l'investigation, dérange, constitue probablement ses lettres de noblesse : sa vocation de contre-pouvoir, qu'il a conquis il y a peu de haute lutte et qui paraît de plus en plus indispensable à la démocratie. Quand le pouvoir se place lui-même délibérément hors la loi, alors la presse doit éclairer ce dérapage".[1]

Frank De Moor stelt dat vooral via speurjournalistiek de pers zich profileert ten overstaan van de regering, het parlement en het gerecht, als vierde macht[2]. Dat vooral de rechterlijke macht het sterk te verduren krijgt de laatste jaren, is op.v.allend. Gerechtsjournalistiek zit in de lift. Dirk Voorhoof beschrijft de evolutie: "De aandacht voor justitie in de media verschuift steeds meer naar een vroeger stadium van het proces van het onderzoek. (...) In een volgende stap gaan de media zelf a.h.w. onderzoeksrechter spelen: getuigen ondervragen, de waarheidsgetrouwheid van processen-verbaal of bepaalde onderzoeksgegevens controleren, soms in overleg met of op aangeven van de speurders zelf. In het kader van de onderzoeks- of speurjournalistiek gaat de journalist zelf op zoek naar informatie. Soms is hij het gerecht voor, en weet en publiceert hij gegevens waarvan de onderzoekers of het gerecht nog niet op de hoogte zijn of

[1] Derogy, J., Pontaut, J., Investigation, Passion, Fayard, 1993, p.546.
[2] De Moor, F., "De pen in de wonde", Knack, 2-3-1994, p.111.

waaromtrent het gerechtelijk onderzoek nogal lauwtjes verloopt. En inderdaad, het kan niet ontkend worden dat dergelijke vormen van gerechtsjournalistiek soms een belangrijke impact hebben gehad op het deblokkeren of op het verdere verloop van het onderzoek of de rechtsvervolging in bepaalde dossiers.[3]"

Deze rol van de media staat niet ter discussie. Wetenschappers, journalisten, burgers: allen zijn ze overtuigd dat voor de media een taak is weggelegd als waakhond van de democratie. De laatste jaren lijkt de term "waakhond" echter een litotes geworden. Dirk Voorhoof gebruikt treffende beeldspraak om die evolutie te verwoorden: "Men erkent wel dat de media een betrouwbare waakhond moeten zijn en gaan blaffen als de spelregels binnen de democratie of het gerechtelijk apparaat niet worden gerespecteerd. Volgens sommigen zijn de media echter niet die belangrijke waakhond, maar zijn de media luidruchtige, onbetrouwbare keffertjes. Aan een hond die constant blaft heb je trouwens op de duur niets meer als waakhond. (...) Naar aanleiding van de Dutroux-zaak is gesteld dat de media niet als waakhond fungeerden maar als bullterriër die één keer dat deze zich in een been heeft vastgebeten, niet loslaat tot de prooi zich overgeeft. Eerder een bloedhond dus in plaats van een waakhond?"[4]

Gijs Schreuders geeft toe dat journalisten die zich vastbijten in een misstand vaak te werk gaan als activisten, met de bezetenheid en de doelgerichtheid vandien: "Zonder persoonlijk engagement geen onthullingsjournalistiek. (...) De journalist verschijnt als de twintigste-eeuwse uitgave van de ridder zonder vrees of blaam, die op een queeste alle draken uitdaagt en alle jonkvrouwen redt"[5].

De journalist gaat af en toe te ver. Ook Cees Brants beseft dat. Hij merkt echter op dat deugdzame journalistiek –een streven- niet per se dient uit te monden in brave journalistiek. Want braafheid, zo weet hij, is "de dood in de pot voor de democratie"[6]. Er zijn desalniettemin grenzen aan wat mag. De cruciale rol die de journalist speelt in het samenspel tussen de machthebbers en het volk, mag geen vrijgeleide worden om eender wat te publiceren op eender welk moment in eender welke vorm. Erik Jurgens stelt dan

[3] Voorhoof, D., Burger, Recht en Samenleving. De relatie tussen media en justitie, Rapport op vraag van de Koning Boudewijnstichting, 1998, p.24.
[4] Ibid., p.7.
[5] Schreuders, G., "Inleiding", in: Onthullingsjournalistiek. Leidraad voor de speurende verslaggever, Wolters-Noordhoff, p.22.
[6] Brants, C., "De deugdzame journalistiek: over vrijheid, verantwoordelijkheid en ethische grenzen", in: Brants, C., Kelk, C., Moerings, M. (eds.), Er is meer. Opstellen over Mensenrechten, Deventer, Gouda Quint, 1996, p.290.

ook: "Zoals journalisten zich terecht opwerpen als waakhonden voor de democratie, zo behoren zij zichzelf in hun machtsuitoefening (...) aan enige controle en verantwoording te onderwerpen. Een goede vorm is daarvoor echter niet gemakkelijk te vinden, want uitgangspunt moet blijven: het vrije woord".[7]

Speurjournalistiek: Principes verworden tot alibi

Het moge duidelijk zijn dat geen enkele vrijheid absoluut is, ook de persvrijheid niet. Net zoals geen enkel recht absoluut is; het recht op informatie vorm hierop geen uitzondering. Al te vaak worden door onthullende publicaties democratische principes geschaad in naam van diezelfde democratie waarin de persvrijheid haar oorsprong vindt. Beperkingen zijn niet opgenomen in wetteksten. Het is aan de nieuwsmaker zelf om te oordelen wat wel en wat niet kan. Het vergt een inspanning van elk journalist om een fair oordeel te vormen en zodoende maatschappelijke belangen te verzoenen met het belang van het vrije woord. Dat de afweging de laatste jaren steeds vaker gebeurt ten voordele van het recht op garen en verspreiden van informatie, is een vaststelling waar men niet omheen kan.

Simone Reumont, hoofdredacteur van het RTBF-radiojournaal, meent dat een aantal principes stilaan tot holle woorden zijn verworden. Holle woorden, die moeten verhullen dat het de media, teneinde economisch rendabel te blijven, vooral uit zijn op winstbejag: "Natuurlijk zijn het recht op informatie en de plicht om te informeren fundamentele principes die bijdragen tot de vrijheid van de pers en de democratie. Nu alles in een stroomversnelling terechtkomt met een veelvuldigheid aan "affaires", de concurrentiële context en de marktwetten zijn het de verkoopsargumenten die het halen en wordt er steeds meer druk gezet op de uitgevers. De fundamentele principes worden alsmaar meer aangehaald als alibi of als verrechtvaardiging van een vervagende deontologie."[8]

Niet enkel mensen uit de mediasector zijn overtuigd van het groeiend belang dat wordt gehecht aan het behouden of zelfs het vergroten van het marktsegment waar men het uiteindelijke product kwijt kan. Politiecommissaris van Antwerpen, Luc Lamine, zegt hierover: "De pers mag, nee, moet wantoestanden aanklagen, doch wel bij monde van journalisten die met kennis van zaken kunnen spreken en schrijven. (...) De concurrentiestrijd in de media, de jacht op primeurs en de loutere sensatiezucht kan de zo

[7] Jurgens, E., "Journalistieke ethiek is gewone-mensen-moraal", Mediaforum, 1995, nr.9, p.104.
[8] Reumont, S., "Uitzondering op de regel", de Journalist, 1997, nr 1.

broodnodige mentaliteitswijziging sterk hypothekeren"[9] De journalist is in de eerste plaats werknemer van een bedrijf. Een bedrijf, dat zich aanpast aan economische wetmatigheden en zodoende vraag afstemt op aanbod. Een bedrijf dat bovendien de noodzaak inziet van een degelijke positionering op een verzadigde markt.

Albert du Roy ziet de concurrentie in het medialandschap als automatisch gelinkt aan een pluralistische pers. Hij waarschuwt voor de uitwassen die het laatste decennium eerder regel dan uitzondering zijn gebleken : "La loi fondamentale du pluralisme, c'est la concurrence. Sans la volonté de faire mieux que l'autre, plus vite, plus juste, plus complet, plus lucide que l'autre, quelle raison y aurait-il de ne pas s'assoupir, de risquer de déplaire, de chercher à percer les murailles du secret? Mais cette indispensable concurrence a pris de déplaisantes couleurs.[10]"

De journalist stelt zich nauwelijks vragen naar de ethiek van zijn werkwijze. De moraal vervaagt : "Attirer ainsi l'attention sur la responsabilité de tous n'exonère pas les journalistes de leurs devoirs particuliers. Ceux-ci sont individuels et collectifs, et se résument en trois mots: la compétence, la rigueur et la morale- oui, la morale, ce mot devenu désuet et qu'il faut bien tirer de son grenier poussiéreux puisque c'est le seul que nous puissions opposer à l'engrenage commercial, à la mercantilisation de l'information.[11]"

Sensatiejournalistiek

Frank De Moor is ervan overtuigd dat speurjournalistiek geen synoniem is van sensatiepers. In theorie liggen beide inderdaad mijlenver van elkaar. De praktijk leert ons dat de scheidingslijn tussen beide vormen van journalistiek steeds meer vervaagt. De journalist graaft zich een baan door dossiers waarvan de openbaarmaking garant staat voor een grote afzet. Met het adagium "Hoe meer sensatie, hoe meer verkoop", in het achterhoofd, stort de speurjournalist zich hoe langer hoe meer op dossiers die garant staan voor een verzekerde afzet.

[9] Lamine, L., "Persvoorlichting baadt te veel in boudoirsfeer", De Morgen, 23-1-1998.
[10] Du Roy, A., Le Serment de Théophraste. L'examen de conscience d'un journaliste, Flammarion, p.183.
[11] Ibid., p.227.

Case: De X1-files

De betrachting van deze thesis ligt er in aan te tonen, aan de hand van een kwalitatieve inhoudsanalyse van de publicaties inzake de "nevendossiers van Neufchâteau", dat de slag om de lezer, in het klimaat van verregaande commercialisering en concurrentie, ertoe heeft geleid dat deontologische principes op een zodanige wijze met de voeten getreden werden dat van de oorspronkelijke scheidingslijn tussen sensatiejournalistiek en onthullingsjournalistiek geen sprake meer is.

Hiertoe heb ik alle artikelen die tussen 7 januari 1997 –de dag waarop De Morgen het eerste artikel publiceert- en 11 maart 1997 –het moment waarop "de strijdbijl wordt begraven"- in de pers zijn verschenen geanalyseerd, met elkaar vergeleken en getoetst aan zelf vergaard bronnenmateriaal. De dag- en weekbladen die in de steekproef werden opgenomen zijn: De Morgen, De Standaard, Het Nieuwsblad, Financieel Economische Tijd, Gazet van Antwerpen, Het Belang van Limburg, Het Volk en Knack.

HOOFDSTUK 1: DE MORGEN GAAT VAN START

1.1 THEORETISCHE BESCHOUWING

1.1.1 Het embargo

Eén van de vraagstukken waarbij het journalisten toekomt zelf de afweging te maken al dan niet tot publicatie over te gaan, draait rond het embargo. Redacties in het bezit van informatie dat onder embargo geplaatst wordt, staan voor een niet gemakkelijke keuze. Peter Vandermeersch schrijft in De Standaard naar aanleiding van het doorbreken van een embargo in de zaak-Dutroux: "Het is niet ongewoon dat het gerecht aan de pers vraagt om bepaalde elementen uit een onderzoek niet vrij te geven. Dergelijke vragen leiden altijd tot spanningen op de redacties. Aan de ene kant is er het recht van het onderzoek. Aan de andere kant is er het recht op informatie. Ten derde is er het commerciële aspect. Wat geef je en wat geef je niet?"[12]. Het is voor de journalist inderdaad dansen op een slap koord. Een veelheid aan belangen, dus, die voor velen onverenigbaar lijken. Het gebeurt steeds vaker dat, alles in ogenschouw genomen, de journalist, ondanks een embargo, overgaat tot publiceren. "Het is nochtans één van de eerste regels van de deontologie de we ingeprent kregen: een embargo is er om gerespecteerd te worden. En toch is de eerste vaststelling in de praktijk dat embargo's niet meer gerespecteerd worden"[13], aldus de observatie die Benoit Degardin, redactiechef van La Nouvelle Gazette, maakt.

Het respecteren van een embargo vindt zijn grondslag in de journalistieke praktijk. Wettekst noch deontologische code behandelt dit vraagstuk. Benoit Grevisse schetst de situatie als volgt: "Le régime légal, la déontologie formalisée et sa part constitutive coutumière semblent parfois abordés globalement, sans qu'on ne laisse peut-être suffisamment place aux logiques qui se sont développés, et qui ont encore cours, dans les pratiques journalistique. (...) La violence des derniers événements n'a-t-elle pas

[12] Vandermeersch, P., de Journalist, 1997, nr 1, p11.
[13] Degardin, B., "Occasionele vrijbuiters", de Journalist, 1997, nr 1, p.7-8.

réduit le champ de sa perception au seul embargo judiciaire, alors qu'on sait qu'on pratique, son usage en matière économique et financière, par exemple, pose au moins autant de questions. De même, néglige-t-on pas la nature coutumière des normes qui constituent cet usage journalistique? Nulle trace écrite, en effet, de ce même embargo au sein des codes de déontologie en vigueur en Belgique. Le seul élément de la Déclaration des devoirs et des droits des journalistes (Déclaration de Munich, 1971), sur lequel on pourrait, par extension, fonder cet usage est le devoir défini en son article 4: "Ne pas user de méthodes déloyales pour obtenir des informations, des photographies et des documents".[14]

Luc Demullier, adjunct-hoofdredacteur van Het Volk, wijst erop dat het naleven van een embargo niet afgedwongen kan worden door de gerechtelijke overheid. De goodwill van de journalist bepaalt of informatie al dan niet doorgegeven wordt: "Dat embargo geldt vandaag tussen de gerechtelijke instantie die het embargo afkondigt, en de redacties. Die afspraak is een gentleman's agreement"[15]. De ratio van het embargo ligt er volgens hem onder andere in te vermijden dat voortijdige publicatie van welbepaalde informatie een zwaarwegend gerechtelijk onderzoek in de war stuurt. Zelfs al is de goodwill bij menig journalist aanwezig, de commerciële context waarin hij fungeert stelt een aantal dwingende eisen. Eisen, die niet vaak onverzoenbaar blijken met de vraag tot voorlopige stilte. Talloze incidenten doen Demullier dan ook vermoeden dat het vrijwel onmogelijk is in deze tijden van harde concurrentie tussen kranten, tot afspraken te komen"[16].

De concurrentie in de Vlaamse pers is groot. Het is dan ook een belangrijke opgave voor redacties ervoor te zorgen dat ze een meerwaarde bieden in vergelijking met andere kranten. Als eerste op de proppen komen met cruciale informatie omtrent dossiers waar het publiek zich in interesseert, is vanzelfsprekend een uitstekende manier om de concurrenten de loef af te steken. Wie als eerste een embargo doorbreekt, heeft een scoop en onderscheidt zich hierdoor van de collega's. Daniël Cornu maakt zich terecht de bedenking: "Refuser de respecter un embargo c'est s'offrir la fausse gloire d'un scoop a bon marché"[17]. De informatie is dan immers exclusief enkel omdat collega's wél genoeg discipline opbrachten om het embargo in ere te houden.

---

[14] Grevisse, B., "Autorégulation et pratiques journalistiques", in: Strowel, A., Tulkens, F. (eds.), Prévention et réparation des préjudices causés par les medias, Brussel, Larcier, 1998.
[15] Demullier, L., "In principe af te wijzen", de Journalist, 1997, nr 1.
[16] Ibid.
[17] Cornu, D., Journalisme et Vérité, Labor et Fides.

Niet enkel de zoektocht naar de scoop en het verwateren van de journalistieke deontologie zorgen er volgens Cornu[18] voor dat journalisten minder terughoudend worden. Ook de onduidelijkheid die een embargo met zich meebrengt leidt daar soms toe: gerechtelijke instanties die een embargo afkondigen doen dat niet zelden zonder de modaliteiten ervan te specifiëren. De journalist heeft nood aan informatie omtrent de hoeveelheid informatie die wél gepubliceerd mag worden en de termijn waarvoor het embargo geldt. Het spreekt ook voor zich dat een embargo degelijk gemotiveerd dient te zijn. Zoniet gaat het algauw lijken op censuur. Nochtans wordt regelmatig van de pers verlangd dat over één en ander niet gerapporteerd wordt, zonder daarbij die vraag van verdere tekst en uitleg te voorzien.

1.1.2 Het advies van de Raad voor deontologie

Het bureau van de AVBB heeft naar aanleiding van het doorbreken van twee embargo's die de gerechtelijke overheden afkondigden in de "zaak Dutroux" de Raad voor deontologie om advies gevraagd over het al dan niet naleven van een embargo in het algemeen. Het advies kwam er op 25 juni 1997[19].

Een embargo werd door de Raad gedefinieerd als "het verzoek om een tijdelijke stilte in acht te nemen, een uitstel van berichtgeving". De raad stipte aan dat de vraag strikt genomen geen deontologische kwestie is; de "Verklaring der plichten en rechten van de journalist" noch de "Code van de journalistieke beginselen" verwijzen er naar, "het is eerder een gewoonte die in het beroep ontstaan is op initiatief van zij die informatie leveren aan journalisten". De Raad voor deontologie stelde dat, in geval de toestemming van de journalist werd gevraagd en gegeven, deze laatste geacht wordt zijn woord te houden. Wanneer een embargo unilateraal wordt geëist, is de journalist niet verplicht het embargo na te leven. Maar, zo staat er, "het is weliswaar de gewoonte dat wel te doen". In dat geval wordt rekening gehouden met een aantal waarderingsregels. De eerste is "de wil geen schade te berokkenen aan de persoon of instelling die de informatie verschaft en die gewoon verzoekt de publicatie uit te stellen". Hierbij wordt eveneens vermeld dat het correct is ten aanzien van collega's die dit verzoek zouden willen inwilligen en die zich benadeeld zien door diegenen die het embargo niet naleven, om het embargo te respecteren. De tweede waarderingsregel is "de wil rekening te houden met de gevolgen van het niet naleven van het embargo". Voorwerp is de schade die

[18] Ibid.
[19] "Raad voor deontologie: jaarverslag 1997", de Journalist, 1998, nr 2.

berokkend wordt aan de gemeenschap. Er wordt onderstreept dat, wanneer journalisten ervan overtuigd zijn dat de "gevraagde stilte" het algemeen belang meer schade zou berokkenen dan de bekendmaking van het nieuws, het niet de gewoonte is een embargo na te leven.

1.1.3 Minder glorie in ruil voor meer verkoop

Degardin legt er de nadruk op dat het journalistenkorps al lang geen scrupules meer heeft; wat telt is "koste wat het kost de primeur hebben"[20]. De eerste zijn, zo weet ook hij, doet verkopen: "Er is weinig glorie mee gemoeid maar het lijkt op de lange duur de moeite te lonen"[21].

Eens een embargo doorbroken wordt, is het hek van de dam. Voorhoof legt uit dat, wanneer één journalist de grens durft te overschrijden de rest al gauw volgt, "niet op basis van principes of enige afweging maar omdat ze meegezogen worden in een concurrentieel opbod"[22]. Wanneer één iemand beslist om over te gaan tot publicatie, en dat doet niet omdat zulks gewettigd blijkt na juxtapositie van de verschillende belangen, doch enkel om zich van een scoop te verzekeren, zullen ook collega's niet langer geneigd zijn een faire afweging te maken. Alras gaan ook zij over tot het brengen van de feiten. Simone Reumont legt uit waarom: "We hebben (...) een reputatie te verdedigen: dat we op een onafhankelijke manier en zonder meer informatie verstrekken. Het is dus onmogelijk te zwijgen als een embargo doorbroken wordt; maar wel moeten we goed beseffen wat de limieten zijn van de informatie die we kunnen verstrekken. Dus geen escalatie en overtroeven van elkaar: wat wij doorgeven kan dus wat achterop blijven bij wat de collega's reveleren als wij het vanuit het oogpunt van de deontologie gevaarlijk vinden en of onnodig voor de luisteraar en zijn goeie begrip van de evolutie van een dossier".[23]

Eens een embargo doorbroken, is het nog steeds aan de journalisten om uit te maken hoe ver zij gaan in het brengen van de informatie. Niet alle gegevens waarover een redactie beschikt zijn immers even relevant voor het publiek. Als men informeert met een "nobel doel" -zoals het gerecht herinneren aan onderzoeken die in het slop zijn geraakt- volstaat het in enkele regels de verantwoordelijken duidelijk te maken dat over hun

[20] Degardin, B., l.c., p.7-8.
[21] Ibid.
[22] Verstuyft, P., "Weg met de cowboys", Het Volk, 29-5-1998.
[23] Reumont, S., l.c., p.6.

schouder meegekeken wordt. Wanneer het doel van publicatie echter terug te voeren is op commerciële overwegingen, zal de journalist de grens een heel stuk verder trekken. Smeuïge details die niet nodig zijn om het verhaal te verduidelijken maar die wél de verkoopcijfers de hoogte in jagen, worden in het verhaal opgenomen. Veelal gaat het om gegevens die, eens gepubliceerd, een rechtvaardige afwikkeling van een misdrijf ernstig bemoeilijken. Pol Deltour is de mening toegedaan dat de media naar hartelust moeten kunnen herinneren aan lopende onderzoeken, "maar zonder daarbij tonnen, laat staan cruciale enquêtegegevens uit te storten over het publiek".[24]

1.2 CASE: DE MORGEN PUBLICEERT "DE NEVENDOSSIERS"

1.2.1 De Morgen negeert het embargo

Wanneer op 6 januari De Morgen meldt te zullen berichten over de nevendossiers van Neufchâteau, geeft de krant tekst en uitleg bij de beslissing om tot publicatie over te gaan. Immers, de journalisten Annemie Bulthé en Douglas De Coninck en hun hoofdredacteur Yves Desmet gaan daarmee regelrecht in tegen het door het gerecht afgekondigde embargo: "Hoewel het hier gaat om confidentiële gegevens uit een nog lopend onderzoek –waarover de bevoegde magistraten meermaals uitdrukkelijk een embargo afkondigden- beschouwt de redactie het als haar taak uitvoerig te berichten over de ontdekkingen die het parket (...) in de marge van de zaak Dutroux deed"[25].

Door het vrijgeven van onderzoeksgegevens in de pers wordt het embargo geschonden. De Morgen verklaart haar beslissing als volgt: "Uit research die journalisten van deze krant het afgelopen jaar verrichtten, blijkt dat –op één enkel na- alle nevendossiers al enige maanden getroffen worden door obstructie... De Morgen kwam tot het besluit dat dit fenomeen op zich zorgwekkend genoeg is om het niet langer onderhevig te maken aan het heilige principe van het geheim van het onderzoek. In 9 van de 10 gevallen kan niet langer worden volgehouden dat er nog een echt onderzoek bestaat. En wat niet is, kan ons inziens niet geschonden worden"[26].

Eén dag later, op 7 januari, verdedigt ook Yves Desmet de beslissing: "Nu alle onderzoeken toch de facto zijn stilgelegd, vinden we dat u recht hebt om te weten waar

[24] Deltour, P., "Waar of niet waar?", Samenleving en politiek, 1998, Vol.5, nr.4, p.18
[25] "De Morgen" bericht over nevendossiers Neufchâteau", De Morgen, 6-1-1998.
[26] Ibid.

het over ging"[27]. Op 8 januari herhaalt hij wat De Coninck en Bulthé reeds op 6 januari aanvoerden: "Iets wat er niet langer is kan je niet in gevaar brengen". Hij besluit zijn betoog dan ook met een dwingend verzoek: "Wel, heren onderzoeksrechters en magistraten, stop met herlezen en herstart het onderzoek"[28].

Kortom, De Morgen gaat over tot publicatie omdat het recht op informatie volgens de redactie het in deze haalt van het nadeel dat zou kunnen berokkend worden aan het onderzoek. Het onderzoek dat, volgens Bulthé, De Coninck en Desmet, stil ligt.

Op 8 januari legt Desmet een ander accent op het vraagstuk, na er nogmaals op gewezen te hebben: "het onderzoek ligt, ook al is het officieel niet afgesloten, in de feiten al meer dan een half jaar stil"[29]. Het schenden van het onderzoeksgeheim is, volgens de hoofdredacteur, in feite een non-issue: "Het geheim van het onderzoek is een juridische fictie en bindt bovendien niet eens de journalisten. Het is de verantwoordelijkheid van het gerecht om het geheim van het onderzoek te bewaren, niet de onze"[30].

1.2.2 De volgehouden discretie van andere media

Op 8 januari trekt Paul Geudens in de Gazet van Antwerpen hard van leer tegen De Morgen: "Speurders en magistraten vrezen dat de zo al moeilijke en delicate onderzoeken nu helemaal onmogelijk dreigen te worden (...) Dat is ook de reden is waarom andere media tot nu toe heel voorzichtig geweest zijn"[31]. De journalist merkt op: "Door zoveel details uit een geheim vooronderzoek prijs te geven, riskeert men een dubbel contraproductief effect"[32]. Ten eerste wordt volgens hem een toekomstig proces bezwaard door procedurefouten. Het stimulerende effect dat de Morgen hoopt de ressorteren via publicatie, zou in die optiek zijn doel dus voorbijstreven. Ten tweede vreest Geudens dat de wetgevende en rechterlijke macht het incident wel eens zouden kunnen aangrijpen om de persvrijheid te beknotten. Er zullen inderdaad in die periode stemmen opgaan die pleiten in die richting...

[27] Desmet, Y., "Geloven", De Morgen, 7-1-1998.
[28] Desmet, Y., "Herlezen of herstarten", De Morgen, 8-1-1998.
[29] Ibid.
[30] Ibid.
[31] Geudens, P., "Nevendossiers", Gazet van Antwerpen, 8-1-1998.
[32] Ibid.

De Gazet van Antwerpen laat zijn lezers weten eveneens in het bezit te zijn van de gegevens die door de Morgen werden gepubliceerd. In het licht daarvan wordt –zij het indirect- uitgehaald naar De Morgen: "Hoewel ook wij in het bezit zijn van de gegevens die vandaag worden gepubliceerd meende en meent Gazet van Antwerpen nog steeds dat, behalve sensatiezoekers, niemand baat heeft bij het opengooien van deze dossiers"[33].

Op 9 januari zet Desirée De Poot, eveneens journaliste bij de Gazet van Antwerpen, die stelling kracht bij: "Alleen door te zwijgen kon dit onderzoek alle kansen krijgen"[34]. Over de aangehouden stilte schrijft zij: "Vrijwel vanaf het begin deden speurders en magistraten een beroep op een handvol journalisten. We beantwoordden hun vraag omdat we er rotsvast in geloofden dat een ernstig onderzoek alle kansen moet krijgen. Daarom zwegen we meer dan 14 maanden"[35].

De Standaard en Het Nieuwsblad schrijven over de media: "Zij legden zichzelf een maandenlange discretie op. Gingen tot twee keer toe (...) over tot een dagenlang stilzwijgen in het belang van het gerechtelijk onderzoek"[36]. Journalist Geert Van Hecke is hard voor de collega's van De Morgen: "Zij vernietigen nu datzelfde onderzoek, op grond van aangereikte geheime onderzoeksdocumenten en eigen journalistiek speurwerk, (...) voor het afgesloten is"[37].

1.2.3 Het onderzoek lag helemaal niet stil, als we een groot deel van de Vlaamse pers mogen geloven

Op 8 januari al laat de Vlaamse pers opmerken dat de onderzoeken, in tegenstelling tot wat De Morgen bericht, niet stil liggen. Niet enkel is er dus verbolgenheid omwille van het schenden van het embargo en het onderzoeksgeheim op zich, maar ook is er wrevel omwille van het valse voorwendsel dat De Morgen zou hebben aangewend om publicatie te verrechtvaardigen. Wanneer de andere kranten kunnen aantonen dat wel degelijk werd verder gewerkt aan het onderzoek, bewijzen zij meteen ook dat Yves Desmet en de zijnen geen been hebben om op te staan. Collega-journalisten hopen op die manier te kunnen bewijzen dat De Morgen niet tot publicatie hadden mogen overgaan.

---

[33] Ibid.
[34] De Poot, D., "Alleen door te zwijgen kon dit onderzoek alle kansen krijgen", Gazet van Antwerpen, 9-1-1998.
[35] Ibid.
[36] Van Hecke, G., "Een kruis door de X-dossiers", De Standaard, 17-1-1998; Van Hecke, G., "Een kruis door de X-dossiers", Het Nieuwsblad, 17-1-1998.
[37] Ibid.

De Gazet van Antwerpen hanteert op 8 januari de uitspraken van Minister van Justitie Stefaan De Clerck, en ook in De Standaard wordt er op gewezen dat de Minister van Justitie er in een reactie op heeft gewezen dat "nog steeds wordt voortgewerkt aan de dossiers"[38]. Op 9 januari publiceert De Standaard een interview met De Clerck, waarin de Minister zijn visie verduidelijkt: "het is onaanvaardbaar dat integrale delen van het gerechtelijke onderzoek in de pers komen. Dit schaadt het gehele onderzoek"[39].

Diezelfde dag verklaart Soenen nagenoeg hetzelfde aan de verzamelde pers: "De Gentse procureur Jean Soenen heeft donderdag ten stelligste ontkend dat het onderzoek naar de verklaringen van de Gentse getuige X1 (...) al maanden stil ligt. Soenen sprak daarmee herhaalde berichten in De Morgen tegen", aldus De Bock in De Standaard en Het Nieuwsblad[40]. Ook vermelden deze artikels dat de publicatie van de gegevens volgens de procureur het onderzoek zeker niet zal bevorderen. Uit een ander artikel in De Standaard diezelfde dag leert de lezer nog dat Soenen weinig begrip toonde voor de onthullingen rond de onopgeloste moorden[41]. Het Volk schrijft dat de procureur toegaf dat het onderzoek "wél op een lager pitje stond", maar ook hier wordt melding gemaakt van de twijfel die de procureur heeft geuit aangaande het bevorderlijke karakter van de publicatie voor het verdere onderzoek[42].

1.2.4 Beide kampen houden stand

De Morgen, bij monde van Yves Desmet, houdt echter voet bij stuk: "Wat men ook vertelt, en ook al is het onderzoek officieel niet afgesloten, de enige onderzoeksdaden die gesteld worden sedert augustus vorig jaar zijn initiatieven om X1 te destabiliseren, haar op leugens of tegenstrijdigheden te betrappen"[43].

Frank De Moor is het daar niet mee eens: "Midden juli 1997 worden adjudant De Baets en drie van zijn kompanen uit het onderzoek verwijderd. In tegenstelling tot wat De Morgen,

[38] De Poot, D., "Parket onderzoekt perslek over nevendossiers Neufchâteau", Gazet van Antwerpen, 8-1-1998; Winckelmans, W., "Korrel zout is zoek in getuigenverklaringen", De Standaard, 8-1-1998.
[39] Eppinck, D., "De Clerck vraagt media kiesheid en belooft informatie", De Standaard, 9-1-1998.
[40] De Bock, W., ""Onderzoek moord Carine Dellaert ligt niet stil", De Standaard, 9-1-1998; De Bock, W., ""Onderzoek moord Carine Dellaert ligt niet stil"", Het Nieuwsblad, 9-1-1998.
[41] Lefelon, P., "Ouders Van Hees kunnen dossier inzien", De Standaard, 9-1-1998.
[42] M.D.T., "Verdwijning Carine Dellaert blijft speurders intrigeren", Het Volk, 9-1-1998.
[43] Desmet, Y., "Hypocrisie", De Morgen, 9-1-1998.

Télémoustique en Paris Match nu beweren, valt het onderzoek daarmee niet stil. Integendeel"[44].

De Standaard schrijft op 17 januari naar aanleiding van een studiedag aan de KUL waarop Walter De Bock, journalist bij De Morgen, aanwezig was: "Walter De Bock was niet erg affirmatief over het stil liggen van het onderzoek naar de moord op Christine Van Hees in 1994. De krant had de "blokkering" aangegrepen om de getuigenis van X1 en andere gegevens te publiceren"[45].

Eveneens op 17 januari schrijft Yves Desmet: "Fundamenteel zijn we er van overtuigd dat een democratische rechtsstaat gediend is met de grootst mogelijke transparantie. Met journalisten die met de uiterste zorgvuldigheid voor de regels van hun deontologische code, trachten de best mogelijke versie van de waarheid te brengen"[46].

Wanneer Bart Sturtewagen, in opdracht van De Standaard, Yves Desmet kort nadien aan de tand voelt tijdens een interview dat op 20 januari wordt gepubliceerd, blijkt de hoofdredacteur al minder zeker van zijn stuk. In antwoord op de vraag of hij het gevoel heeft op één of andere manier bijgedragen te hebben tot een efficiënte en serene rechtspraak in die dossiers zegt hij: "Ik heb daar twijfels over, ja"[47].

1.2.5 "Een onderzoek in stroomversnelling" of een kwestie van "journalistieke overkill"?

De Morgen blijft er van overtuigd, in tegenstelling tot de twijfels die daarover geuit werden door collega journalisten, magistraten en politici, dat via publicatie het onderzoek wordt gestimuleerd. Annemie Bulthé en Douglas De Coninck schrijven op 22 januari: "Intussen ziet het er steeds meer naar uit dat de publicaties in De Morgen (...) een stimulerend effect hebben op het onderzoek uit 1984"[48]. Yves Desmet sluit zijn editoriaal de dato 27 januari af als volgt: "Ook, het onderzoek liep officieel nog. Laten we alleen vaststellen dat het sinds de publicatie van het dossier opnieuw wat sneller is gaan lopen"[49]. Ludwig Verduyn tenslotte, adjunct-hoofdredacteur van De Morgen, laat zich ook niet onbetuigd: "Alleen de lawine aan persberichten omtrent X1 kon de zaak terug in beweging

[44] De Moor, F., "Ze geloven hun eigen leugens", Knack, 14-1-1998.
[45] Verhoest, F., "Verbazing over "stilliggen" moordonderzoek Van Hees", De Standaard, 17-1-1998.
[46] Desmet, Y., "Feiten en fantasie", De Morgen, 17-1-1998.
[47] Sturtewagen, B., ""Mijn broek zit nog op haar plaats"", De Standaard, 20-1-1998.
[48] De Coninck, D., Bulthé, A., "Onderzoeksrechter Vandermeersch neemt getuigenis X1 ernstig", De Morgen, 22-1-1998.
[49] Desmet, Y., "Een korte pauze", De Morgen, 27-1-1998.

brengen, en wel met zo'n kracht dat op één week tijd gebeurde wat 10 maanden lang geblokkeerd bleef"[50].

Derk Jan Eppink van De Standaard reageert op 4 februari, duidelijk geërgerd: "Het onderzoek zou stilliggen werd ter rechtvaardiging gezegd. De krant zegt nu dat ze het onderzoek in een stroomversnelling bracht. Het tegendeel is waar. Wie hele gerechtelijke dossiers op straat gooit, torpedeert een onderzoek en ontwricht een mogelijk proces"[51]. Hij doet het geheel dan ook af als "een journalistieke overkill"[52].

1.2.6 Een semantisch woordspelletje?

Op 27 januari verschijnt in Het Nieuwsblad, De Standaard en Het Laatste Nieuws een artikel waarin Minister De Clerck als volgt geciteerd wordt: "Dossiers lagen niet stil, liggen niet stil en zullen niet stil liggen"[53]. De conclusie van de Minister luidt dan ook als volgt: "Het is verkeerd dit argument te gebruiken om te kunnen publiceren"[54].

Ook Yves Desmet maakt gewag van de uitspraken van De Clerck, zij het in een andere context. Via de uitspraak van De Clerck dat het onderzoek niet stil lag, maar er "hooguit een kleine pauze is geweest"[55] bij het wisselen van de speurdersploegen, reduceert de hoofdredacteur de discussie als volgt: "Tegen dit soort semantische fijnslijperij kan je natuurlijk niet op"[56]. Volgens Desmet heeft "dit soort woordspelletjes rond het grootste gelijk"[57] weinig zin. Hij somt daarna de redenen op die hem doen geloven dat het onderzoek wel degelijk stil lag. Hij haalt het niet langer organiseren van coördinatievergaderingen aan, heeft het over de bescherming van X1 die stopgezet en na publicatie opnieuw hervat werd, het rapport van experts waarvan enkel een voorlopige versie bestaat en de verklaringen van X1 over het verschil in aanpak van de 2 speurdersploegen. Hij heeft het tenslotte over het feit dat in de zaak Van Hees niet één onderzoeksdaad meer werd gesteld naar de inhoud van de feiten. Waarna hij, schijnbaar

[50] Verduyn, L., "De moeilijke coördinatie van X1", De Morgen, 2-2-1998.
[51] Eppinck, D., "Journalistiek van de verschroeide aarde", De Standaard, 4-2-1998.
[52] Ibid.
[53] Winckelmans, W., "Aanpak X1 liet te wensen over", Het Nieuwsblad, 27-1-1998; Winckelmans, W., "Onderzoek in dossiers X1 lag nooit stil", De Standaard, 27-1-1998; D.V.C., "De Clerck: "Onderzoek in X1-dossiers lag nooit stil", Het Laatste Nieuws, 27-1-1998.
[54] Ibid.
[55] Desmet, Y., "Een korte pauze", De Morgen, 27-1-1998.
[56] Ibid.
[57] Ibid.

ruiterlijk doch op zijn minst licht sarcastisch, toegeeft: "Oké, het onderzoek liep officieel nog"[58].

1.2.7 De magistraten trachten via een persconferentie te bewijzen dat de onderzoeken niet stil lagen

Nationaal magistraat André Vandoren belegt op 20 januari een persconferentie na afloop van een coördinatievergadering, "omdat", zo staat 's anderendaags in Het Belang van Limburg en de Gazet van Antwerpen te lezen, "we alleen op die manier kunnen duidelijk maken dat er blijvend is doorgewerkt in de verschillende dossiers, wat men ook moge zeggen"[59]. Ook in Het Volk lezen we dat Vandoren formeel ontkende dat het onderzoek ooit stil had gelegen[60]. Het Laatste Nieuws citeert de nationaal magistraat: "Wat we wel kunnen doen is hier bewijzen dat het onderzoek naar de zogenaamde nevendossiers nooit heeft stilgelegen"[61]. De Standaard schrijft dat het gerecht vooral wilde "reageren op berichten als zou het onderzoek naar een pedo-netwerk, dat onder meer steunt op de getuigenis van dé getuigenis van X1, stilliggen"[62]. Ook wordt Langlois aangehaald, die, in verband met het ontbreken van coördinatievergaderingen, stelt dat, ook toen de formele coördinatievergaderingen er tijdelijk niet meer waren, er overleg is geweest tussen de onderzoekers[63].

De Morgen bericht ook over de persconferentie, maar neemt de uitspraken van Vandoren niet op in het artikel[64]. Wel is er een bijdrage van Walter De Bock, gepubliceerd op 2 februari met als titel: "Nationale coördinatie bleek reus op lemen voeten": "het speurwerk rond X1 (...) kwam onmiskenbaar in een impasse terecht die pas onlangs (...) opnieuw werd doorbroken (...) Een nationale coördinatievergadering herrees plots uit zijn as. Begrijpe wie kan"[65].

---

[58] Ibid.
[59] De Poot, D., Goeman, T., "Magistraten vormen front tegenover hetze rond X1", Het Belang van Limburg, 31-1-1998; De Poot, D., Goeman, T., "Magistraten vormen front tegenover hetze rond X1", Gazet van Antwerpen, 31-1-1998.
[60] Eeckhout, M., "X1: veel woorden, nog geen bewijs", Het Volk, 31-1-1998.
[61] Wertelaers, K., "Getuige X1 heeft geen verhaal meer, Het Laatste Nieuws, 31-1-1998.
[62] Van Dorsselaer, I., "Bourlet krijgt opnieuw spreekrecht", De Standaard, 31-1-1998.
[63] Ibid.
[64] De Coninck, D., Bulthé, A., "X1-onderzoeken gaan onverminderd voort", De Morgen, 31-1-1998.
[65] De Bock, W., "Nationale coördinatie X1-onderzoeken bleek reus op lemen voeten", De Morgen, 2-2-1998.

1.2.8 Eensgezindheid in het medialandschap is een compromis: het onderzoek liep nog, maar slabakte

De Morgen zoekt en vindt steun in de eerste versie van het eindrapport van de Commissie Dutroux, waarin volgende uitspraak is opgenomen: "Door de herlezing komen de onderzoeksverrichtingen in alle connexe dossiers op een laag pitje te staan"[66]. Een week later wordt uitgelegd hoe de commissie tot deze conclusie is gekomen: "Onder de ploeg De Baets werden "tussen 24 oktober 1996 en 24 juni 1997 wekelijks ongeveer 20 processen-verbaal" opgenomen. Na het afkondigen van de herlezing (...) blijken dat er plots veel minder te zijn: "Wekelijks nog slechts 1 p.v.""[67].

Het lijkt er sterk op dat het onderzoek inderdaad op een lager pitje kwam te staan; iets wat elke krant –ook deze die in de aanval gaan tegen De Morgen- reeds in januari moest toegeven. Dat er echter nog steeds werd voortgespeurd, blijkt uit cijfers in Het Volk, gepubliceerd op 12 januari: "Op het hoogtepunt van het onderzoek werkten zo'n 300 rijkswachters, speurders van de gerechtelijke politie en parketmagistraten aan het natrekken van de verklaringen. Op dit moment –bijna anderhalf jaar en vele miljoenen frank verder- werken nog altijd 30 rijkswachters voltijds aan de verificaties van de beweringen van de getuigen."[68]

Op 13 januari publiceert Het Nieuwsblad een artikel over de Commissie Dutroux, waarin wordt beaamd: "sinds de voorbije zomer staat het speurwerk op een laag pitje omdat wordt onderzocht of de speurders hun werk degelijk hebben gedaan"[69].

Het moge duidelijk zijn dat de controverse voornamelijk haar oorsprong vindt –eens men het er over eens is geworden dat het onderzoek niet stil ligt maar slabakte – in het feit dat De Morgen dit argument al dan niet terecht heeft aangegrepen om publicatie te verantwoorden..

---

[66] De Coninck, D., Bulthé, A., "Commissie: "nevendossiers op laag pitje"", De Morgen, 11-2-1998.
[67] De Coninck, D., "Commissie scherp voor commandant die X1-onderzoeken liet herlezen", De Morgen, 18-2-1998.
[68] Eeckhout, M., "X-onderzoeken slag in het water", Het Volk, 12-1-1998.
[69] Winckelmans, W., "Verwilghen hoeft dossier Van Hees niet", Het Nieuwsblad, 13-1-1998.

1.3 NABESCHOUWING

1.3.1 De media: megafoon, spreekbuis, zalver en criticus

"De media hebben –als zelden tevoren- een rol kunnen spelen in het recente debat: als megafoon van emoties, als spreekbuis van frustraties en inzichten, als openers van ogen en dossiers, als zalvers en critici enzovoort", aldus Leo Neels en Luc Verbeke[70]. Inderdaad, de pers kreeg de kans om voor eens en altijd duidelijk te maken dat zij de hoeders zijn van de democratische en rechtvaardige staat. Deze kans werd echter niet optimaal benut. De artikelenreeks in De Morgen en de replieken in de andere Vlaamse kranten, streefden dit doel voorbij. Neels en Verbeke weten hoe het beter had gekund: "De zaken aanbrengen met de juiste vragen, in een kritische maar rationele context, was ons inziens een meer gedegen illustratie geweest van de kritische functie van de media"[71].

1.3.2 De afweging

Hugo Coveliers vindt de publicatie van de artikelenreeks in De Morgen verantwoord: "De beslissing om tot publicatie over te gaan van deze verhalen rust duidelijk op een voorkeur voor één van de in het geding zijnde waarden: "het recht op weten", waarbij geoordeeld werd dat die andere waarde, "het geheim van het onderzoek", niet zwaar genoeg woog en dus in casu onhoudbaar werd. (...) De keuze om het recht op informatie in deze delicate problematiek hoger in te schatten dan het geheim van het onderzoek lijkt mij perfect verdedigbaar in een democratische rechtsstaat".[72]

David D'Hooghe toont zich op 21 januari niet a priori afwijzend tegenover de aanpak van De Morgen. Wel onderstreept hij duidelijk dat publicatie enkel te verdedigen is, indien de onderzoeken inderdaad stil lagen: "Indien blijkt dat het geheim van het onderzoek niet langer functioneel is, (...) dan kan het aannemelijk zijn om dit geheim te doorbreken. De artikelen reeks is vanuit het "hoger belang", namelijk de waakhondfunctie", hoe dan ook slechts verantwoord (...) indien het juist is (...) dat de onderzoeken stil liggen"[73].

---

[70] Neels, L., Verbeke, L., "Actueel pleidooi voor oude waarden", De Morgen, 24-1-1-1998.
[71] Ibid.
[72] Coveliers, H., "Welke waarde weegt het zwaarst?", De Morgen, 21-1-1998.
[73] D'Hooghe, D., "De waakhond en zijn snuffelneus: elf kanttekeningen", De Morgen, 21-1-1998.

En daar knelt nu net het schoentje. De Morgen is de mening toegedaan dat in de periode voorafgaand aan publicatie, geen onderzoeksdaden gesteld werden die aantonen dat er nog sprake kan zijn van een onderzoek. Op 11 juli 1997 vangt, op bevel van Jacques Langlois, de "herlezing"[74] aan. Dat in het kader van die herlezing een hele resem onderzoeksdaden gesteld worden, wordt door de journalisten van De Morgen genegeerd. Alles hangt er natuurlijk van af hoe je het begrip "onderzoek" definieert, maar op zijn minst kan gesteld worden dat het onderzoek nog niet was afgesloten en er wel degelijk verder gewerkt werd aan de verklaringen van X1. Zeggen dat het onderzoek enkel nog officieel liep, zoals Desmet dat doet, is, op basis van de p.v.'s die gemaakt zijn tijdens de periode van de "herlezing", niet correct.

1.3.3 Het doel voorbijgestreefd?

David D'Hooghe vraagt zich terecht af of het beoogde doel –het deblokkeren van onderzoeken waarvan wordt aangenomen dat ze stil liggen- niet op een minder verregaande wijze gerealiseerd kon worden[75].

Pol Deltour denkt in dezelfde richting:"(...) redactioneel gezien bestaat er meer dan één mogelijkheid om politie en justitie aan het werk te krijgen. Eén daarvan is een fijn editoriaal, desgevallend met de vermelding dat het dossier ter beschikking van de redactie is (...) De hele zwik publiceren kan dan altijd nog (...) Hoe dan ook, meen ik, had de reeks stopgezet kunnen worden nadat de eerste twee afleveringen waren gepubliceerd. Op dat moment waren (...) talloze signalen binnengelopen dat het onderzoek wel degelijk voortgezet wordt. Had de krant daarmee dan niet bereikt wat ze eigenlijk wou? Door toch verder te publiceren heeft De Morgen hoe dan ook de verdenking versterkt dat het haar allemaal om monder fraaie bekommernissen te doen is geweest.[76]

In de Gazet van Antwerpen wordt de publicatie "commercieel handig bekeken"[77] genoemd. Bovendien redeneert Paul Geudens: "als die beslissing inderdaad louter is ingegeven door de bekommernis doofpotoperaties te voorkomen, dan waren meer efficiënte maar tevens behoedzamer methodes mogelijk"[78]. Hij stelt dat dit vragen doet

[74] Zie daarvoor "De Herlezing"
[75] D'Hooghe, D., "De waakhond en zijn snuffelneus: elf kanttekeningen", De Morgen, 21-1-1998.
[76] Deltour, P., "Een afwijkende mening", De Morgen, 22-1-1998.
[77] Geudens, P., "Nevendossiers", Gazet van Antwerpen, 8-1-1998.
[78] Ibid.

rijzen naar de échte beweegreden van De Morgen om een "geromanceerde versie van het dossier" te publiceren[79].

Vragen alom dus naar het motief van De Morgen om de nevendossiers in een artikelenreeks op te nemen. Het uiteindelijke gevolg van publicatie zou immers nefast kunnen zijn voor het verdere onderzoek. In die wetenschap lijkt het doel dat De Morgen vooropgesteld had, zwaar gehypothekeerd te worden.

Ellen Capiau, advokate aan de balie van Gent, is van mening dat door deze berichtgeving het gerechtelijk onderzoek zeker niet gestimuleerd wordt, wel integendeel: "Wat zij doet is (...) de rechterlijke macht en een lopend gerechtelijk onderzoek dat tot een goed einde moet kunnen worden gebracht in diskrediet brengen"[80]. Zij voegt daar aan toe: "De Morgen weet dat haar oplage gediend is met de publicatie, maar moet er zich tevens van bewust zijn dat dit niet ten dienste staat van het gerechtelijk onderzoek, de waarheid, de maatschappij"[81].

Pol Deltour weet het positieve aspect van de publicaties in De Morgen, ondanks zijn afwijzende houding, overigens wél te appreciëren: "De Morgen kreeg dan wel een karrenvracht kritiek over zich, ze zorgde er toch voor dat het gerecht definitief haar deuren sloot"[82]. Het dient gezegd dat die verdienste aan De Morgen toekomt.

1.3.4 De scoop

Pol Van Den Driessche schrijft, één dag na aanvang van publicatie van de reeks over de nevendossiers in De Morgen, een opiniestuk. De titel -"Publiciteitsstunt"- vat vrij goed samen wat de hoofdredacteur denkt over het initiatief van De Morgen[83]. Hij verwijst naar De Morgen, als "een krant van De Persgroep" en merkt op dat zoveel commerciële aandacht "leuk is meegenomen"[84]. Van Den Driessche maakt zich sterk dat er op dit ogenblik geen reden bestaat "om aan stemmingmakerij te doen, gedreven door de zucht naar stijgende verkoopcijfers die passen in een imagocampagne"[85]. Het Nieuwsblad doet de publicatie af als een commerciële zet

[79] Ibid.
[80] Capiau, E., "De verantwoordelijkheid van de vierde macht", De Morgen, 23-1-1998.
[81] Ibid.
[82] Deltour, P., "Waar of niet waar?", Samenleving en Politiek, 1998, nr.4.
[83] Van den Driessche, P., "Publiciteitsstunt", Het Nieuwsblad, 8-1-1998.
[84] Ibid.
[85] Ibid.

Een bemerking die Marc Platel maakt, is hier van belang: "Voor de journalist blijft er echter het risico dat iemand hem voorbij fietst. (...) Ja, er kunnen afspraken gemaakt worden tussen collega's. De Morgen en Het Nieuwsblad hadden blijkbaar zo'n afspraak (...) En dan grijpen ze naast de primeur en zwaaien ze met de grote ".[86] Als er inderdaad zo'n afspraak was, heeft De Morgen zichzelf getrakteerd op een wel héél gratuite scoop; een moreel laakbare praktijk zonder twijfel. Het advies van de Raad voor deontologie stelde nadrukkelijk dat het correct is ten aanzien van collega's zich te houden aan een dergelijke afspraak, opdat deze laatsten niet benadeeld zouden worden.

Op 9 januari reageren de onderzoeksjournalisten van De Morgen: "In De Standaard lezen we dat aan de publicatie van onze reeks commerciële overwegingen vooraf gingen. De werkelijkheid is dat we gewoon vonden dat we klaar waren en op een punt waren gekomen dat we met zekerheid durfden stellen dat er –bij gebrek aan een ernstig onderzoek- geen onderzoeksgeheim meer te schenden viel"[87].

De hoofdredacteur van De Morgen gaat op de inhoud van het verwijt in: "Tweede verwijt is dat onze krant dit verhaal commercieel zou uitbuiten, wat nog baarlijker nonsens is. Reeds een maand geleden wisten we dat we met dit dossier zouden starten, wat ons ruimschoots de mogelijkheid bood om er een massale advertentiecampagne op radio en TV rond op te zetten. Dat hebben we niet gedaan, net omdat we dit onderwerp daarvoor iets te kies vonden"[88].

Vanzelfsprekend zijn er nog andere mogelijke redenen waarom De Morgen pas op 6 januari aankondigde de reeks de daarop.v.olgende dag te zullen publiceren. Op die wijze werd het voor andere kranten wel héél moeilijk om op diezelfde dag een degelijk artikel in elkaar te boksen. Het feit dat de journalisten van concurrerende kranten daar toch vrij snel in geslaagd zijn, wijst er op dat andere redacties zich ook hadden geïnformeerd –of laten informeren- over de X1-affaire. Het zou dus evengoed kunnen zijn dat De Morgen simpelweg een scoop van formaat ambieerde en om strategische redenen de reeks niet eerder aankondigde.

Wanneer de storm maar niet luwt, vraagt Roger Van Houtte zich op 16 januari af in de Gazet van Antwerpen: "Waarom moet die netwerk- en doofpottheorie per se overeind

[86] Platel, M., "Een spijtige uitschuiver", de Journalist, 1997, nr 1.
[87] De Coninck, D., Bulthé, A., "Iedereen wist dit allang, en trouwens, het is toch niet waar", De Morgen, 9-1-1998.

blijven?"[89] Hij legt uit dat sommigen menen dat dit zo is "uit commerciële overwegingen" en noemt die visie "gedeeltelijk waar"[90].

Een dag later lezen we in De Morgen een paginagroot artikel van de hand van Yves Desmet, waarin onder andere uitvoerig ingegaan wordt op de aantijgingen. Hij slaat terug: "Dit alles, schrijven de collega's, is niet meer dan een platte verkoopsstunt. Raar om dat te lezen in kranten die zichzelf verkopen met de belofte dat je bij aankoop van 6 kranten een pot choco gratis krijgt"[91]. Een paragraaf verder wordt hij ernstiger: "onderzoeksjournalistiek is per definitie anti-commercieel (...) kost meer en bereikt een kleiner publiek (...) hoe kan je dan het vrijmaken van 2 journalisten gedurende 5 maanden een puur commerciële stunt noemen?"[92]. Hij anticipeert het argument dat de reeks ongetwijfeld voor hogere verkoopscijfers heeft gezorgd door dit toe te geven maar tegelijkertijd minimaliseert hij het effect: de reeks heeft volgens hem "in het beste geval voor een extra verkoopsdag gezorgd"[93]. Hij besluit met de vraag: "Kan iemand ons uitleggen waarom je voor 1/314ste van de omzet de geloofwaardigheid van je hele krant, het belangrijkste kapitaal dat een krant heeft, op het spel zou zetten?"[94].

Een mogelijk antwoord op de –nochtans waarschijnlijk retorische- vraag is dat de zet van De Morgen de krant helpt zich een duidelijk profiel aan te meten op een quasi verzadigde de krantenmarkt, en op deze wijze lezers te winnen op lange termijn. De CIM-cijfers voor 1998 lijken dit aan te tonen. Op jaarbasis steeg de gemiddeld verkochte oplage van de krant met 7,5%. Me dunkt dat de reeks "Nevendossiers van Neufchâteau" De Morgen geen windeieren heeft gelegd.

Yves Desmet zelf verzekert op 9 augustus in een telefonisch interview nogmaals dat commerciële overwegingen absoluut geen rol hebben gespeeld wanneer bij de afweging[95]. Hij zegt de indruk te heben, na analyse van de CIM-cijfers voor 1998, dat de dip in de zomermaanden dit jaar zwaarder lijkt te zijn dan gewoonlijk, en meent dat dit te wijten is aan een aangetaste reputatie van de krant.

[88] Desmet, Y., "Hypocrisie", De Morgen, 9-1-1998.
[89] Van Houtte, R., "Land van netwerken en X-files", Gazet van Antwerpen, 16-1-1998.
[90] Ibid.
[91] Desmet, Y., "Feiten en fantasie", De Morgen, 17-1-1998.
[92] Ibid.
[93] Ibid.
[94] Ibid.
[95] Interview met Yves Desmet, 9-8-1999

HOOFDSTUK 2: TABLOIDISERING

2.1 THEORETISCHE BESCHOUWING

2.1.1 Tabloidisering

Colin Sparks poneert: "Over the past 5 years, the decline of the tabloid press has accelerated, while the quality press has grown very rapidly in circulation. It is often argued that this has been achieved at the expense of the tabloidization of the quality press itself"[96]. Het tabloidiseringsproces, waarbij de zogeheten "serieuze" media de succesformule van populaire tabloids overnemen, is onmiskenbaar aanwezig, ook in Vlaanderen. Els De Bens onderkent dat de kwaliteitspers kranten steeds vaker pittige onderwerpen opneemt in zijn kolommen, en zodoende in de voetsporen treedt van de vaak verguisde tabloids[97]. David Krajicek beschrijft het fenomeen: "Thoughtless, salacious crime coverage now might turn up across the full breadth of the media, from the philistine to the highbrow"[98]. De oorzaak van deze evolutie die hij aanduidt met de term "dumbing down"- volgens Krajicek: "The quest for audiences leads to the pursuit of sensation"[99].

Academici stippen de toenemende commercialisering van de media en de enorme concurrentiedruk aan om de overname door de kwaliteitspers van de agenda van tabloids te verklaren. Frank Esser legt het eerste aspect uit: "tabloidization is the direct result of commercialized media, most often promoted by the pressures of advertisers to reach a target audience"[100]. Els De Bens verhaalt de toename van riooljournalistiek niet enkel op de verregaande commercialisering en concurrentiedruk: "Televisie heeft ongetwijfeld de journalistieke stijl van dagbladen beïnvloed. Infotainment duikt meer en meer op, ook in

[96] Sparks, C., Popular Journalism: theories and practice, in: Dahlgren, P., Sparks, C. (Eds.), Journalism and popular culture, London, Sage Publications,
[97] De Bens, E., De pers in België, Tielt, Lannoo, 1997, p.233.
[98] Krajicek, Scooped, New York, Columbia University Press, 1998, p.14.
[99] Bogart, L., Commercial Culture, New York, Oxford University Press, p.9.
[100] Esser, F., "Tabloidization of news: a comparative analysis of Anglo-American and German press journalism, onuitgegeven studie, 1998.

de krant: meer personaliseren, meer verhalende journalistiek, waarbij het nieuwsfeit verpakt wordt in een verhaal"[101]. Krajicek geeft aan om wat voor verhalen het veelal gaat: "Stories are presented as morality plays, which allows the media to occupy the choir loft of moral sanctimony from which it can cheer the good guy and hush the bad guy"[102].

Ian Connel bevestigt de verhalende trend. Het is zijns inziens een typisch kenmerk van de overgang die de kwaliteitspers maakt van een rationeel naar een sensationeel discours. Elisabeth Bird weet dat deze trend ten zeerste op prijs wordt gesteld door "sensation seekers"[103], die een niet onbelangrijke afzetmarkt vertegenwoordigen. Het beproefde recept van de sensatie maakt dan ook steile opgang. Volgens Deltour kan er geen redelijk mens meer omheen dat de media vooral hun licht werpen op dossiers die een minimum aan sensatiegehalte hebben[104]. Ook Koen Raes merkt op dat de media steeds meer de koers van de sensatie varen: "Men moet met lede ogen vaststellen dat de kwaliteit van de Belgische media zich steeds meer spiegelt aan sensatiebladen die, inderdaad, op hoge oplagecijfers kunnen bogen"[105].

Dirk Voorhoof kadert het sensationaliseringsproces in een ruimere context: "Depuis quelques années, on a constaté un certain nombre de dévellopements nouveaux dans la presse: la commercialisation croissante, liée à une certaine sensationnalisation et à une curiosité de plus en plus triviale, une manière de plus en plus spectaculaire de présenter l'information (...) mais aussi un glissement spectaculaire de l'information judiciaire qui précède parfois les enquêtes[106]"

Sensationalisering is in wezen terug te voeren op drie inhoudelijke kernelementen: personalisering, emotionalisering en dramatisering[107]. Dramatisering wordt door Verstraeten omschreven: "in de berichtgeving worden gebeurtenissen vaak tot een drama, een spektakel, herleid, om zo de aandacht van de lezer te trekken"[108].

---

[101] De Bens, E., o.c., p.232.
[102] Krajicek, o.c., p.14.
[103] Bird, E., For enquiring minds, Knoxville, University of Tennessee Press, 1992.
[104] Deltour, P., "Waar of niet waar", Samenleving en politiek, 1998, Vol.5, nr4.
[105] Raes, K., "Geen onafhankelijke journalistiek zonder verantwoordelijkheid", De Standaard, 1-8-1998.
[106] Laporte, C., "Débats", Le Soir, 29-5-1998.
[107] McQuail, D., Media Performance: mass communications and the public, London, Sage Publications, 1992, p.233.
[108] Verstraeten, H., "De maatschappelijke invloeden op de pers in Vlaanderen: een kritische evaluatie", Mediagids, 1991, nr.19.

Het verhaal neemt de vorm aan van een klassieke melodramatische tekst, zij het dat deze lichtjes aangepast wordt aan de noden van de hedendaagse lezer : "The classic melodramatic text (...) presents individuals representing certain moral values or forces, supposedly fighting underneath the surface of all of us, and underlying the developments in life and society at large. Later on, this model could easily accommodate a modern psychodynamic view of the individual. Instead of representing just Evil, some character could represent the Evil Father, the Good Mother, the Innocent Daughter and so on. The interest in extremely clear-cut, polarized representation of a supposedly underlying drama was maintained"[109].

Het staat buiten kijf dat het sensationele eveneens inhoudt dat de lezer in een zekere mate geshockeerd wordt. Volgens Jostein Gripstrud gaat het om: "the detailed newspaper treatment of crimes, disasters, sex scandals and monstrosities"[110]. Jan VandePlasse kent de ideale mix: "Met moord, verkrachting en corruptie is succes bij voorbaat verzekerd. Wanneer daar –anno 1997- nieuws aan toegevoegd wordt over falende rechters, (...) in de watten gelegde kroongetuigen en falende bewindslieden, kan de misdaadverslaggeving niet meer stuk"[111]. In journalistieke middens is men hier maar al te bewust van. Zo weet Siegfried Bracke: "Geweld en sex, altijd prijs, altijd gewonnen"[112].

2.2 CASE: DE MOORD IN DE CHAMPIGNONNIERE: X1 GETUIGT IN EEN ZAAK VAN SEX, GEWELD, MONSTERLIJKHEDEN EN DOOD.

Op 13 februari 1984 wordt Christine Van Hees vermoord teruggevonden in een Brusselse champignonkwekerij. Onderzoeksrechter Jean-Claude Van Espen wordt belast met het onderzoek naar de moord op het meisje. Getuige X1 zegt meer te weten over de onopgehelderde misdaad.

[109] Gripstrud, J., "The Aesthetics and politics of melodrama", in: Dahlgren P., Sparks, C. (eds.), Journalism and popular culture, Sage Publications, 1992, London.
[110] Mott, 1962; in: Nordin, K., "The entertaining press", Communication Research, 1979, Vol.6, nr.3, p.297.
[111] vandePlasse, J., "Steeds meer crimi in de media", de Journalist, 1997, p30.
[112] Bracke, S., "De Nieuwsmaker", Ethiek en Maatschappij, Vol.1, nr.2, p.70-74.

2.2.1 De aanzet

Op 7 januari 1998 opent De Morgen haar tiendelige reeks over de nevendossiers met "Moord en brand in de champignonnière"[113]. Daarin staat geschreven dat X1 aan de hand van uiterst precieze gegevens kan aantonen dat ze aanwezig was bij de moord op Van Hees.

Zij beschrijft, zo weten Douglas De Coninck en Annemie Bulthé, het interieur van de woning waar de gruweldaden plaatsgrepen. De Morgen legt de beschrijving, zoals genoteerd in p.v. 116.988, voor aan de zoon van de vorige eigenaar van de champignonnière, tevens bewoner van het daaraan palende huis: "deze kan niets anders zeggen dan: "Die persoon moet daar geweest zijn""[114]. "Op twaalf concrete punten stemt haar beschrijving overeen met wat hij zich van het huis herinnert", voegen de journalisten er aan toe[115].

Ook worden delen van p.v. 116.991 gepubliceerd waarin X1 gewag maakt van kaarsen en een Tampax-tampon; de tampon zou volgens haar gebruikt zijn om bloed van het slachtoffer mee te deppen. De journalisten merken op dat in gerechtsdossier 64/85[116] inderdaad melding wordt gemaakt van stompjes kaars en een met bloed doordrenkte Tampax-tampon.[117].

Er is meer: ook over de voorwerpen waarmee Christine Van Hees werd mishandeld, meent X1 één en ander te kunnen vertellen. In haar verhoor de dato 18 november 1996[118] spreekt X1 over "een metalen voorwerp dat door de polsen van Christine werd geslagen"[119]. De journalisten geven toe dat hierover met geen woord gerept wordt in het autopsieverslag. Zij wijzen er anderzijds op dat volgende observatie is opgenomen in het p.v. 30.14.321/84, opgesteld door De Cock, de Oudergemse politieman die als eerste op de plaats van de misdaad aanwezig was: "Un clou est planté dans le poignet gauche"[120]. Bulthé en De Coninck schrijven: "Tijdens de verificaties die de speurders van de BOB

[113] De Coninck, D., Bulthé, A., "Moord en brand in de champignonnière", De Morgen, 7-1-1998.
[114] Ibid.
[115] Ibid.
[116] Dit gerechtsdossier werd in 1984 opgestart naar aanleiding van de moord op Christine Van Hees. Het dossier werd opnieuw geraadpleegd door de speurdersploeg onder leiding van De Baets naar aanleiding van de verklaringen van X1.
[117] De Coninck, D., Bulthé, A., "Moord en brand in de champignonnière", De Morgen, 7-1-1998.
[118] Proces-verbaal nummer 116.991.
[119] De Coninck, D., Bulthé, A., "Moord en brand in de champignonnière", De Morgen, 7-1-1998.
[120] Ibid.

begin 1997 verrichten, blijkt dat de spijker destijds een punt van discussie is geweest tussen de wetsdokters en de mannen die als eerste ter plaatse kwamen"[121]. Ook twee brandweermannen bevestigen de aanwezigheid van de spijker: "Zij (...) zeggen niet te kunnen begrijpen hoe de wetsdokters die konden vergeten"[122].

X1 blijkt uit de verhalen in De Morgen het oude dossier ook te kunnen corrigeren wanneer ze het heeft over "een elektrische kabel waarvan het omhulsel is gesmolten" die zou gebruikt zijn om Christine Van Hees vast te binden. In het dossier[123] werd gesproken over prikkeldraad,[124]en dus niet over een kabel. De speurders onder leiding van Patriek De Baets, zo meldt De Morgen, vinden deze kabel inderdaad terug op de griffie van het Brusselse parket.

Een ander argument dat de journalisten aanhalen dat de betrouwbaarheid van de getuige ten goede komt, is dat zij tijdens haar eerste verhoor[125] vermeldt dat Dutroux twee honden had; Brutus en Sultan zouden volgens X1 hun namen geweest zijn. Michelle Martin zou later, tijdens een verhoor, verklaren dat de op dat moment nog in leven zijnde hond Sultan heet.

De Coninck en Bulthé zien de bui al hangen en anticiperen een tegenoffensief van scepsis door er op te wijzen dat de pers de meest uiteenlopende versies gaf over de toestand waarin het lijk van Van Hees is teruggevonden; X1 kan bijgevolg "daar de mosterd niet gehaald hebben"[126].

Een ander artikel dat diezelfde dag verschijnt en ook geschreven werd door Bulthé en De Coninck, dient in dit kader vermeld. Ze zijn duidelijk: "Spijts een drievoudige "herlezing" van alle verklaringen van X1 kon tot dusver niet aangetoond worden dat haar informatie een andere herkomst heeft dan haar eigen geheugen"[127].

[121] Ibid.
[122] Ibid.
[123] Bedoeld wordt dossier 64/85 van onderzoeksrechter Jean-Claude Van Espen van het Brusselse gerecht.
[124] De Coninck, D., Bulthé, A., "Moord en brand in de champignonnière", De Morgen, 7-1-1998.
[125] Het verhoor vond plaats op 20 september 1996.
[126] De Coninck, D., Bulthé, A., "Moord en brand in de champignonnière", De Morgen, 7-1-1998.
[127] De Coninck, D., Bulthé, A., "Dutroux en Nihoul samen verdacht van moord in 1984", De Morgen, 7-1-1998

2.2.2 Het tegenoffensief van de andere gedrukte media op 7, 8, 9 & 10 januari

De Gazet van Antwerpen is de enige krant die gelijktijdig start met publicatie rond de nevendossiers, en meer specifiek rond de moord op Christine Van Hees en de rol die X1 zich daarbij toeëigent. Désirée De Poot van de Gazet Van Antwerpen wacht het artikel niet af om te commentariëren, en schrijft op 7 januari: "De Morgen brengt vandaag de getuigenis van X1. Niet de volledige getuigenis"[128]. De Morgen zou vrij selectief te werk gegaan zijn in het publiceren van informatie, is de onomwonden stelling die in het artikel ingenomen wordt. De krant zou niet in het verhaal hebben opgenomen dat X1 Bernard Weinstein als één van de aanwezigen in de champignonnière vermeldde. Maar, zo weet Désirée De Poot: "Alleen kon die er niet bij zijn, want de man zat op de dag van de moord in een Franse gevangenis"[129]. Niet enkel zijn aanwezigheid wordt onwaarschijnlijk geacht: "vreemd genoeg kon zelfs X1 er, volgens het onderzoek, louter fysiek niet zijn"[130].

Daar maakt De Poot een fout. In tegenstelling tot wat zij schrijft, vermeldt het artikel in De Morgen waarnaar zij verwijst, wél dat X1 Weinstein als één van de daders aanwees. De Morgen brengt wel een nuance aan: "Bij de transcriptie van de door X1 uitgesproken woorden op papier loopt het wel eens mis. Adjudanten Patriek De Baets en Philippe Hupez doen haar (...) zeggen dat "ook Bernard Weinstein" aanwezig was bij de moord op Christine. Op de originele videoband klinkt dat anders. Daar heet het: "Een man waarvan ik denk dat het Weinstein was". Het zijn X1, Hupez noch De Baets die de correctie aanbrengen. Ze is nochtans van groot belang. Bernard Weinstein zat tot eind 1985 in de gevangenis in Frankrijk". Uit dit verhaal maakt de lezer op dat de fout niet zozeer te vinden is bij de verklaring van X1 -in casu immers niet zeker van haar stuk- maar wel in de wijze van rapportering door de speurders. Een nuance die van doorslaggevend belang kan zijn om dit argument al dan niet te kunnen gebruiken ter verdediging van de these als zou X1 een onbetrouwbare getuige zijn, wiens informatie af en toe weinig accuraat blijkt...

Op 8 januari reageert Het Volk. Deze krant wijst er, analoog aan de Gazet van Antwerpen, op dat Weinstein noch X1 op de plek van de moord aanwezig konden zijn: "Het onderzoek van het tijdsgebruik van X1 op de dag van de moord in februari 1984 leert dat ze onmogelijk getuige geweest kan zijn van de moord, zoals ze beweert. X1

[128] De Poot, D., "Waarom heeft X1 nooit eerder gepraat?", Gazet van Antwerpen, 7-1-1998.
[129] Ibid.
[130] Ibid.

beweerde ook dat Bernard Weinstein bij de moord aanwezig was maar ook dat is onmogelijk"[131].

De Morgen reageert voorlopig niet op de bevinding van beide kranten dat X1 niet aanwezig zou kunnen geweest zijn. Dat zullen De Coninck en Bulthé pas doen op 11 februari[132].

Op 9 januari publiceert Het Volk een artikel met als ondertitel "Getuigenis X1 wordt met de dag ongeloofwaardiger"[133]. Reden voor die ongeloofwaardigheid: "Het gerecht vond de voorbije maanden drie getuigen terug die Christine Van Hees de dag van haar overlijden op 13 februari 1984 nog in leven hebben gezien nadat ze vertrok uit de school in Anderlecht waar ze les volgde. Nochtans beweert X1 dat Christine die 13de februari de hele dag lang door de bende Dutroux-Nihoul gemarteld werd en pas daarna gedood"[134].

Meer argumenten die de getuige onderuit halen zijn opgenomen in een tweede artikel in diezelfde krant aangaande de vervanging van onderzoeksrechter Van Espen[135]: "Haar getuigenis blijkt op tientallen essentiële punten niet overeen te stemmen met de werkelijkheid". Drie van deze "essentiële punten" werden niet eerder aangehaald door andere media en worden dus voor het eerst bij de discussie betrokken: ten eerste stemt de leeftijd waarvan X1 verklaart dat ze die had op het moment van de moord, niet overeen met haar werkelijke leeftijd ten tijde van de gebeurtenis. Er is zelfs vier jaar verschil, blijkt uit het artikel. Daarnaast wordt melding gemaakt van de verklaring die X1 aflegde als zou Christine een teddybeer gehad hebben: "Wat blijkt nu: Christine Van Hees had geen teddybeer. Speurders vonden de bewuste teddybeer later echter wel terug, maar dan wel in het huis van X1"[136]. Het gaat om de teddybeer zoals X1 die had beschreven. Tenslotte wordt gewag gemaakt van het verschil tussen de verklaring van X1 over de wijze waarop Christine Van Hees werd vermoord, en de werkelijkheid: in tegenstelling tot de verklaring van de getuige werd Christine Van Hees niet de keel overgesneden, maar gewurgd.

[131] M.E., "Getuigenis "kroongetuige X1" zeer wankel", Het Volk, 8-1-1998.
[132] De Coninck, D., Bulthé, A., "Er is niet veel hoop meer voor X1-piste in dossier-Champignonnière", De Morgen, 11-2-1998.
[133] S.D.B., M.E., "Getuigenis X1 wordt met de dag ongeloofwaardiger", Het Volk, 9-1-1998.
[134] Ibid.
[135] S.D.B., M.E., "Bedenkelijk getuigenis nekt Brusselse onderzoeksrechter", Het Volk, 9-1-1998.
[136] Ibid.

Ook de Gazet van Antwerpen ondergraaft die dag de geloofwaardigheid van de getuige via nieuwe argumenten: "Het diepgaande onderzoek toont een hele reeks zogenaamde "spiegel"-verklaringen, waarbij "X1 dingen aan anderen toewijst die van haar zelf zijn"[137]. Het gaat om de teddybeer en een trui. Ook de trui, waarvan X1 verklaard had dat deze aan Christine Van Hees toebehoorde, werd bij haar zelf aangetroffen tijdens de huiszoeking, zo blijkt uit dit artikel. X1 zou nog een andere verklaring afgelegd hebben die fout blijkt: "De getuige geeft de naam van het liedje dat werd gespeeld, terwijl Christine werd vermoord. Het desbetreffende liedje werd pas een jaar na de moord gecomponeerd..."[138]. Het gaat om een liedje van de popgroep Wham.

Op 10 januari tracht Het Volk de eerder gepubliceerde stellingen kracht bij te zetten door te schrijven, verwijzend naar de speurders: "Zij hebben geen enkel objectief element gevonden dat haar verhaal bevestigt. Integendeel zelfs, de speurders kunnen zwart op wit aantonen dat het verhaal dat ze vertelde geen steek houdt"[139].

In zowel De Standaard als Het Nieuwsblad staat op die dag het volgende geschreven: "In de verklaringen die X1 aflegde over de moord op Christine Van Hees zijn de ondervragers al op fouten (leugens?) gestoten. Soms waren die zo grof dat ze de geloofwaardigheid van X1 volledig op de tocht zetten"[140].

2.2.3 De Morgen countert de aangebrachte argumenten van andere media

Douglas De Coninck doet een poging om de argumenten van de andere media in het niet te doen verdwijnen. Hij geeft toe dat X1 in haar verhoren inderdaad spreekt van een pluchen beertje dat Christine zou gekregen hebben van Michel Nihoul. De directeur van Kemba, speelgoedfabrikant en maker van het beertje, verklaarde echter aan de BOB dat het "kwestieuze beertje "op de markt is gebracht voor 1983""[141]. Daaraan koppelt de journalist de bemerking dat in het p.v.[142] over de inbeslaggenomen goederen nergens sprake is van een teddybeer.

---

[137] De Poot, D., "Alleen door te zwijgen kon dit onderzoek alle kansen krijgen", Gazet van Antwerpen, 9-1-1998.
[138] Ibid.
[139] S.D.B., M.E., "Zaak Van Hees: dossiers op tafel", Het Volk, 10-1-1998.
[140] Demeyer, P., ""X1 moet aan leugendetector"", De Standaard, 10-1-1998.; P.D.M., ""We komen wellicht nooit te weten of X1 liegt of niet"", Het Nieuwsblad, 10-1-1998.
[141] De Coninck, D., "X1: de jacht op de teddybeer", De Morgen, 10-1-1998.
[142] Het gaat om p.v. nummer 150.757.

De Morgen gaat ook in op het door de Gazet van Antwerpen vermelde liedje van Wham: "Tijdens onze vruchteloze zoektocht (...) keken we ook uit naar passages waarin X1 zou hebben beweerd dat er muziek werd afgespeeld tijdens de moord op Christine Van Hees. Wij vonden geen enkele verklaring terug die deze weergave van de feiten ook maar in de geringste mate benadert"[143]. Wél werd volgens Douglas De Coninck een passage teruggevonden waarin X1 stelt het met Christine Van Hees gehad te hebben over U2 en George Michael. Het feit dat George Michael toen nog niet solo was gegaan en nog steeds deel uitmaakte van de formatie Wham!, is volgens Douglas De Coninck niet "het verpletterende bewijs dat X1 liegt . "Kan ze niet gewoon de naam van de groep vergeten hebben?", vraagt hij zich af[144].

Wat de fouten in het tijdsgebruik van X1 betreft, laat De Morgen[145] de getuige zélf aan het woord om deze kwestie in een ander perspectief te zetten: "Ik heb moeite met tijd, dat weet ik zelf ook wel. Ik haal gebeurtenissen door elkaar of plak ze aan elkaar. Maar wat ik vertelde over wat ze met Christine hebben gedaan, werd nagetrokken en bleek te kloppen. Mijn relaas was preciezer dan het oude gerechtelijke dossier. Maar ja, spijker, tampax, de elektrische draad, dat huis, de daders. Het is blijkbaar niet voldoende."[146].

2.2.4 Knack van 14 januari: "Ooit moet er van de X-verhalen een blunderboek gemaakt worden»

Eén week nadat De Morgen aanving met de publicatie rond de nevendossiers –en dus bij de eerste editie van Knack die er op volgt- trekt Frank De Moor ten strijde. Hij profileert zich van meet af aan als disbeliever.

De Moor geeft toe dat X1 meer vertelt dan wat in het autopsieverslag staat. Hij merkt echter meteen op dat niet uit het oog mag verloren worden dat X1 "gruwelijke verzinsels opdist"[147]. Hij wacht op bewijzen: "Nergens is bovendien bewezen dat Marc Dutroux en Michel Nihoul elkaar toen al kenden, laat staan dat ze Christine Van Hees kenden. Verder is, bijvoorbeeld, nergens bewezen dat Dutroux in die tijd een hond had die Sultan heette"[148]. "Voorts wijst één en ander er op dat X1 soms bepaalde elementen uit haar

[143] De Coninck, D., "X1: de jacht op de teddybeer", De Morgen, 10-1-1998.
[144] Ibid.
[145] De Coninck, D., Bulthé, A., "X1: "Ach, ik heb ergere dingen meegemaakt"", De Morgen, 10-1-1998.
[146] De Coninck, D., Bulthé, A., "Simpele vragen aan X1", De Morgen, 17-1-1998.
[147] De Moor, F., "Ze geloven hun eigen leugens", Knack, 14-1-1998.
[148] Ibid.

eigen leven projecteert en dan weer kloppen de tijdlijnen niet», gaat het verder[149]. De Moor slaagt er in een hele resem verklaringen van de getuige naar de prullenmand te verwijzen, door ze stuk voor stuk te weerleggen: "En zo kan stilaan elke bewering van X1 weerlegd en de onwaarheid ervan bewezen worden"[150].

Het lijkt er sterk op dat het artikel in Knack met argusogen werd gelezen door de collega-journalisten. Op 16 januari citeert Roger Van Houtte Frank de Moor in de Gazet van Antwerpen: "Wie in het post-Dutrouxtijdperk niet meeheult met de nieuwe inquisiteurs, wordt er prompt van verdacht de duivel te beschermen", schrijft Frank De Moor als slot van een sterk artikel in het weekblad Knack"[151]. Van Houtte en De Moor zitten op dezelfde lijn. Getuige daarvan hun gelijklopende argumentatie die beiden hanteren om het ongelijk van X1 aan te tonen.

Yves Desmet erkent eveneens de kwaliteiten van De Moor: "In Knack toont Frank de Moor vrij overtuigend aan dat heel wat van de X'en totaal onbruikbaar zijn voor verder juridisch onderzoek, omdat hun getuigenissen te zeer zijn aangetast door fantasie (...) Dat klopt"[152]. Dat het artikel uit Knack voor de hoofdredacteur van De Morgen niet voldoende zwaar weegt om de verklaringen van X1 naar het rijk der fabelen te verwijzen, blijkt uit volgende passage: "Alleen doet dit niets af aan de feiten in het relaas van X1 die wél kloppen, en waar ook Frank De Moor geen uitleg voor heeft"[153]. Een verklaring hiervoor is inderdaad niet in het artikel terug te vinden.

2.2.5 "Simpele vragen aan X1": de getuige mag in De Morgen een verklaring geven voor haar fouten

Op 17 januari brengt De Morgen een tweede interview met X1. Daarin wordt niet langer over het hoofd gezien dat X1 fouten heeft gemaakt, maar X1 wordt nog steeds als een betrouwbare getuige omschreven. Wat de kwestie Weinstein betreft, omschrijven de journalisten het antwoord dat X1 gaf als «op het eerste gezicht heel erg fout"[154]. Zeven onafhankelijke getuigen zouden verklaard hebben dat, bij het bekijken van een foto van Weinstein, die man in die periode regelmatig op de schaatsbaan vertoefde. Dezelfde schaatsbaan waar ook Christine Van Hees af en toe kwam. De Coninck en Bulthé vragen

[149] Ibid.
[150] Ibid.
[151] Van Houtte, R., "Land van netwerken en X-files", Gazet van Antwerpen, 16-1-1998.
[152] Desmet, Y., "Feiten en fantasie", De Morgen, 17-1-1998.
[153] Ibid.
[154] De Coninck, D., Bulthé, A., "Simpele vragen aan X1", De Morgen, 17-1-1998.

zich af: "Hebben ze het allemaal, X1 incluis, over een onbekende die toevallig sterk op Weinstein lijkt? Was het toch Weinstein? Tot nu toe heeft niemand nagetrokken of Weinstein in 1984 wel eens penitentiair verlof genoot»[155].

Ook voor de sweater van Christine, die later aan X1 zelf bleek toe te behoren, wordt een verklaring gevonden: "X1 zegt tijdens een verhoor dat één van de andere meisjes Christine de sweater leende, omdat ze had overgegeven"[156].

Het feit dat X1 er zelden in slaagt een correcte tijdsaanduiding te geven ligt volgens de journalisten bij een dissociatieve stoornis[157]. Ook hiervoor wordt dus een logische verklaring aangereikt.

Tenslotte volgen vijf vragen die aan X1 gesteld werden door haar ondervragers. Vraag en antwoord worden weergegeven, telkens voorzien van het commentaar: "Niet echt een suggestieve vraag, maar wel een spectaculair correct antwoord (...) idem (...) idem (...) idem (...) idem"[158]. Ze slaagt er in juiste antwoorden te geven over het interieur van de champignonnière, de tampon, de kaarsen, de spijker en de wijze waarop Christine Van Hees werd vermoord.

Yves Desmet doet ook nog een duit in het zakje, en doet de argumenten teddybeer en George Michael af als "een reeks kwakkels"[159].

2.2.6 Het Panorama interview

Op 23 januari verschijnen zowel in De Standaard als in Het Laatste Nieuws artikels die de betrouwbaarheid van het getuigenis van X1 verder hypothekeren. Beide kranten reageren daarmee op het Panorama-interview van 22 januari 1998 waarmee de VRT Regina Louf aan de kijker voorstelt. Voor de eerste maal treedt de getuige in de openbaarheid. Zij mag haar verhaal doen. Duiding en tegenspraak ontbreken. Nochtans strookt niet alles wat de getuige vertelt met de werkelijkheid. "Er zat minstens één tegenstrijdigheid in haar verhaal: ze leerde Christine Van Hees, slachtoffer van de

[155] Ibid.
[156] Ibid.
[157] Zie hiervoor hoofdstuk "ziektebeeld X1"
[158] Ibid.
[159] Desmet, Y.

zogenaamde moord van de champignonkwekerij, in september 1984 kennen, maar Christine werd al in februari vermoord", laat De Standaard de lezer weten[160].

Het Laatste Nieuws, dat overigens tot op die dag niets had gepubliceerd dat de geloofwaardigheid van X1 als getuige in de zaak Van Hees deed wankelen, is verbolgen: "Panorama achtte het niet nodig om te verifiëren wanneer Christine Van Hees vermoord werd. Wel, dit gebeurde in februari 1984. Dus màànden voor de eerste ontmoeting met X1"[161]. "Nou ja", hoopt José Masschelin, "de kijker zal wel oordelen"[162].

Wel dient aangestipt te worden dat Het Laatste Nieuws in een ander artikel van dezelfde journalist op die dag schrijft dat "Vandermeersch haar getuigenis ernstig neemt"[163]. Dit tweede artikel komt dus –in tegenstelling tot het eerder vermelde stukje- de geloofwaardigheid van X1 ten goede.

2.2.7 De persconferentie van de betrokken magistraten

Het daarop.v.olgende weekend berichten alle kranten over de op vrijdag 30 januari gegeven persconferentie[164]. Een aantal kranten bericht niet specifiek over de moord op Christine Van Hees en de stand van zaken in dit onderzoek, maar geven enkel de algemene tendens weer van de uitspraken van de verschillende bevoegde magistraten. Zo ook De Standaard: "De magistraten benadrukten dat het nog te vroeg is om te besluiten dat X1 alleen verzinsels vertelt. De verschillende onderzoeksrechters zetten het onderzoek naar de getuigenis verder".[165] Het Laatste nieuws meldt: "Tot op heden is er geen enkel bewijs gevonden om haar te geloven", en voegt daaraan volgende uitspraak van Benoît Dejemeppe toe: "Over het geloven of niet geloven van deze getuige spreken we ons (nog) niet uit"[166].

Vijf andere kranten geven de visie weer van Vandermeersch, onderzoeksrechter belast met het onderzoek naar de moord op Christine Van Hees. Het Nieuwsblad schrijft: "de elementen die X1 aanbrengt hebben nog geen bewijzen opgeleverd. Er waren wel

[160] Van Dorselaer, I., "Vaanderen krijgt "testament" X1", De Standaard, 23-1-1998.
[161] Masschelin, J., "X1 maakt 30 minuten horror-televisie", Het Laatste Nieuws, 23-1-1998.
[162] Ibid.
[163] Masschelin, J., "Regina verhoord en ernstig genomen", Het Laatste Nieuws, 23-1-1998.
[164] De op vrijdag 30 januari door de voor nevendossiers verantwoordelijke magistraten gegeven persconferentie, na afloop van een coördinatievergadering over de verschillende nevendossiers van de zaak Dutroux waarbij X1 betrokken is.
[165] Van Dorsselaer, I., "Bourlet krijgt opnieuw spreekrecht", De Standaard, 31-1-1998.
[166] Wertelaers, K., "Getuige X1 heeft geen verhaal meer", Het Laatste Nieuws, 31-1-1998.

tegenstrijdigheden, bijvoorbeeld in het tijdsgebruik van X1 op het ogenblik van de champignonmoord"[167]. Ook in Het Volk heet het dat Vandermeersch er niet in geslaagd is enig bewijs te vinden voor de verklaringen van X1: "Integendeel zelfs, we hebben haar tijdsgebruik nagetrokken op de dag van de moord en er zitten dingen in die gewoon niet kunnen kloppen"[168].

De Gazet van Antwerpen en Het Belang van Limburg voegen aan deze informatie de volgende uitspraak van de onderzoeksrechter toe: "We mogen de andere pistes uit dit moorddossier niet uit het oog verliezen"[169]. Dit ene zinnetje maakt een groot verschil: het impliceert op een subtiele wijze dat Vandermeersch eerder geneigd is de X1piste te verlaten, op zijn minst er zich minder op toe te spitsen, ten voordele van andere mogelijkheden.

Het in De Morgen gepubliceerde artikel wekt een wel héél andere indruk. Daar waar andere kranten vooral de nadruk leggen op het feit dat, ondanks anderhalf jaar speuren, nog steeds geen bewijs is gevonden dat het verhaal van X1 bevestigen kan, juicht De Morgen: "X1-onderzoeken gaan onverminderd voort"[170]. Er wordt melding gemaakt van "enkele onverenigbaarheden" aangaande de tijdslijn en actoren die zij in haar getuigenis noemt, maar De Morgen is de enige krant om te melden dat Vandermeersch ook uitlegde dat de getuigenis van X1 elementen bevat "die op.v.allende overeenkomsten vertonen met de vaststellingen die destijds zijn gedaan"[171].

2.2.8 Het einde van het onderzoek?

Op 11 februari berichten De Morgen en Het Laatste Nieuws over de intenties van het Brusselse gerecht.

"Het ziet er naar uit dat onderzoeksrechter Damien Vandermeersch in het onderzoek naar de moord op Christine Van Hees de X1-piste binnen enkele weken zal afsluiten, zonder

[167] Barbieux, Y, Van Dorsselaer, I., "Geen enkel hard bewijs", Het Nieuwsblad, 31-1-1998.
[168] Eeckhout, M., "X1: veel woorden, nog geen bewijs", Het Volk, 31-1-1998.
[169] De Poot, D., Goeman, T., "Magistraten vormen front tegenover hetze rond X1", Gazet van Antwerpen, 31-1-1998; De Poot, D., Goeman, T., "Dit is de enige manier om duidelijkheid te brengen", Het Belang van Limburg, 31-1-1998.
[170] De Coninck, D., Bulthé, A., "X1-onderzoeken gaan onverminderd voort", De Morgen, 31-1-1998.
[171] Ibid.

dat België ooit zal weten of Regina Louf nu een gestoorde fantaste is of niet", vrezen Annemie Bulthé en Douglas De Coninck in De Morgen[172] op 11 februari.

Voor het eerst bieden zij weerwerk omtrent de bewering als zou X1 de dag van de moord niet in Oudergem geweest zijn: "Een toenmalige secretaresse van het PHTI gaf volgens Louf tegenover de BOB schoorvoetend toe dat het aanwezigheidsregister niet echt op een accurate wijze werd bijgehouden"[173]. X1 zou dus, niettegenstaande zij als aanwezig vermeld staat in de schoolregisters, die bewuste dag mogelijks níet op school geweest zijn. Op de teddybeer en de trui wordt opnieuw ingegaan, maar deze keer gooien de journalisten het over een andere boeg: "Een bewijs dat ze liegt, of dat haar geheugen "besmet" werd? Mogelijk. Eerdere verificaties door de BOB wezen uit dat trui en beer begin jaren '80 vrij massaal op de markt zijn gegooid. Duizenden tieners hebben er in die tijd mee rondgelopen"[174]. Verder gaat het vooral om een herhalen van wat beide journalisten reeds eerder aanvoerden. Er wordt nogmaals met klem op gewezen dat, telkens X1 correcte informatie wist door te spelen naar het gerecht, "het gaat om onbekende details uit een oud dossier waartoe haar ondervragers nog geen toegang hadden"[175].

José Masschelin plaatst in Het Laatste Nieuws het nakende einde van het onderzoek rond X1 in een ander daglicht: "Het verhaal van X1 over de moord op Christine Van Hees is verzonnen. Dat is de definitieve conclusie van (...) het Brusselse gerecht –zelfs al zegt justitie dat wat omfloerst"[176]. Na een opsomming van de verklaringen van X1 die niet bleken te kloppen, concludeert de journalist dat van het hele verhaal van X1 en de champignonmoord volgens het gerechtelijk dossier niets klopt. "Ook het Brusselse gerecht twijfelt niet langer", aldus de laatste zin van het sluitstuk van deze krant[177].

[172] De Coninck, D., Bulthé, A., "Er is niet veel hoop meer voor X1-piste in dossier-Champignonnière", De Morgen, 11-2-1998.
[173] Ibid.
[174] Ibid.
[175] Ibid.
[176] Masschelin, J., "Regina fantaseerde champignon-moord", Het Laatste Nieuws, 11-2-1998.
[177] Ibid.

2.2.9 Een laatste krachtmeting

Een laatste episode in de berichtgeving over de moord op Christine Van Hees volgt een maand later, wanneer De Standaard op 9 maart titelt: "Doktersverslag botst met relaas X1"[178]. Dit is oud nieuws. Op 7 januari schreven Bulthé en De Coninck immers al: "De Cock zegt dat hij de artsen heeft gewezen op de spijker, maar dat die hem hebben geantwoord dat ze zelf heus wel wisten hoe ze een autopsie moesten verrichten"[179]. De inhoud van het verslag wordt niet enkel betwist door de politiecommissaris, maar ook door twee brandweermannen. Steun dus in De Morgen voor de versie-X1.

Op 10 maart, één dag dus na verschijnen van het artikel in De Standaard, reageert De Morgen. Nogmaals wordt uit de doeken gedaan dat het autopsierapport van de wetsdokters inhoudelijk afwijkt van wat X1 vertelt, en wordt aan De Cock het woord verleend om te verklaren dat hij zeker is de spijker gezien te hebben: ""Mijn vaststellingen werden bevestigd", zegt de commissaris. "Wat ik zeg is op de foto duidelijk zichtbaar""[180].

De Standaard schrijft ook dat de wetsdokters "geen directe aanwijzingen vonden van misbruik van het slachtoffer"[181]. Het is algemeen geweten -en in elke krant begin januari geschreven- dat X1 heeft verklaard dat Christine Van Hees herhaaldelijk verkracht en misbruikt werd. Journalist Yves Barbieux rekent er duidelijk op dat de lezer uit deze inconsistenties zal afleiden dat de getuige niet de waarheid vertelt. Ook wat dit aspect betreft, vertelt De Morgen een ander verhaal. Bulthé en De Coninck schreven immers op 7 januari: "Alvorens te worden verbrand, is het meisje zo veelvuldig en op zoveel verschillende plaatsen mishandeld, dat met geen mogelijkheid kan worden gezegd welke foltering haar fataal geworden is"[182].

De opmerking dat de verslagen geen uitsluitsel geven over het feit of het slachtoffer al dan niet voor haar dood verkracht werd, wordt nog eens in de verf gezet op 10 maart, één dag dus na het verschijnen van het artikel in De Standaard[183]. De Cock tenslotte mag in dit artikel verklaren: "Ik herinner me dat het lichaam zo zwaar verbrand was dat men in de

[178] Barbieux, Y., "Doktersverslag botst met relaas X1", De Standaard, 9-3-1998.
[179] De Coninck, D., Bulthé, A., "Moord en brand in de champignonnière", De Morgen, 7-1-1998.
[180] De Coninck, D., Bulthé, A., "Moord Christine Van Hees: politiecommisaris getuigt", De Morgen, 10-3-1998.
[181] Barbieux, Y., "Doktersverslag botst met relaas X1", De Standaard, 9-3-1998.
[182] De Coninck, D., Bulthé, A., "Moord en brand in de champignonnière", De Morgen, 7-1-1998.
[183] Ibid.

eerste uren niet eens in staat was om het geslacht van het slachtoffer te bepalen"[184]. Ook in deze staat de VUM-krant lijnrecht tegenover die van De Persgroep.

Een laatste wapenfeit vindt Barbieux in de vermelding in het rapport dat Christine Van Hees "op dat ogenblik geen reden had om een maandverband te gebruiken"[185]. Volgens deze krant zou X1 nochtans verklaard hebben dat een maandverband, dat in de champignonkwekerij werd teruggevonden, aan de vermoorde Christine toebehoorde.

De Morgen heeft het op geen enkel moment over een maandverband, wel over een tampon: "Uit het autopsieverslag bleek dat Christine Van Hees die dag niet menstrueerde –wat de versie Louf kracht bijzet"[186]. Louf had immers verklaard dat de tampon werd gebruikt om bloed van het slachtoffer mee te deppen[187]. Het feit dat de wetsdokters vaststelden dat Christine Van Hees die dag niet menstrueerde en dus tampon noch maandverband diende te gebruiken om die reden, wordt door beide kranten aangegrepen, zij het om twee diametraal tegenovergestelde visies te staven...

2.3 NABESCHOUWING

2.3.1 Welles-nietes spelletje en het gebrek aan intellectuele eerlijkheid

De Morgen publiceerde enkel die gegevens uit het verhaal dat X1 doet en deed over de moord op Van Hees die er in eerste instantie toe leidden dat ook kritisch ingestelde individuen geloof hechtten aan de accuraatheid van de door de getuige geuite beweringen. Systematisch werden die elementen geweerd uit de berichtgeving die haar geloofwaardigheid op de tocht zouden kunnen zetten. Wat de krant schreef was dan misschien niet onwaar; op zijn minst bezondigden De Coninck en Bulthé zich aan het niet publiceren van de *volledige* waarheid.

Andere kranten reageerden daarop door de door De Morgen genegeerde elementen breed uit te smeren in artikels die er enkel op gericht lijken de hele publicatie van De Morgen –en meteen ook de geloofwaardigheid van de kroongetuige- te discrediteren. Dat een dergelijke houding evenmin van intellectuele eerlijkheid getuigt, moge duidelijk zijn.

---

[184] Ibid.
[185] Barbieux, Y., "Doktersverslag botst met relaas X1", De Standaard, 9-3-1998.
[186] De Coninck, D., Bulthé, A., "Moord Christine Van Hees: politiecommisaris getuigt", De Morgen, 10-3-1998.
[187] Verklaring, opgetekend in p.v. 116.991.

De Morgen, met Yves Desmet voorop, probeert de aanvallen te weerleggen, de argumenten te ontkrachten. Toegeven dat X1 misschien hier en daar eens een fout maakte, anders dan in haar tijdsgebruik, doet deze krant niet of nauwelijks. Hooguit doet Desmet dat indirect wanneer hij er, overigens geheel terecht, op wijst dat het aanbrengen van een aantal missers van X1 er niet automatisch toe mag leiden mag dat de rest van haar getuigenis als onwaar zou worden afgedaan.

Dat de journalisten en de hoofdredacteur van De Morgen van bij aanvang van publicatie bij hoog en bij laag beweerden, en dat tot in den treure herhaalden, dat zij zich niet wensen te rekenen tot één der kampen –believer dan wel disbeliever- maar dat zij zichzelf de neutrale positie van de professional aanmeten, lijkt in het licht van de hele Christine Van Hees-vete, aanmatigend. David D'Hooghe merkt terecht op: "Deze oorspronkelijk als neutraal voorgestelde houding werd evenwel niet consequent volgehouden naarmate de reeks vorderde. Wanneer werd gereageerd op tegenkantingen vanuit andere media en vanuit justitie gebeurde dit veleer vanuit de houding van de believer die zich moet verdedigen "[188].

De selectieve aandacht voor reacties uit andere media doet David D'Hooghe de volgende, op die datum uiterst relevante, bedenking maken: "Zo rijst dan ook de vraag of de krant serene aandacht zal willen besteden aan nieuwe onderzoeksgegevens, ook als die de stelling van de disbelievers zou ondersteunen"[189].

Pol Deltour, toentertijd nog journalist bij De Morgen –later zal hij omwille van de aanpak van De Morgen inzake de nevendossiers ontslag nemen- heeft ook zijn bedenkingen bij het geheel. Nadat hij is ingegaan op het welles-nietes-spelletje waarbij feitelijkheden aangedragen door De Morgen formeel weerlegd, zoniet krachtig gerelativeerd werden, door vaststellingen die terug te vinden waren in andere media, schrijft hij: "Het punt is dat een dergelijke toestand eigenlijk maar moeilijk te rijmen valt met goeie gerechtsjournalistiek, en daar gaat het dossier-X1 toch over. Gerechtsjournalistiek moet in de eerste plaats oordelen over feiten, zonder zich daarbij te veel door overtuigingen of emoties te laten leiden. Dat is een enorm verschil met politieke of culturele journalistiek"[190].

---

[188] D'Hooghe, D., "De waakhond en zijn snuffelneus: elf kanttekeningen", De Morgen, 21-1-1998.
[189] Ibid.
[190] Deltour, P., "Een afwijkende mening", De Morgen, 22-1-1998.

Dirk Voorhooft waarschuwt eveneens voor de invloed van emoties op de accuraatheid van de berichtgeving: "(...) met emotie verliest men afstand. En vooral in gerechtsverslaggeving is afstand essentieel"[191].

2.3.2 Het vulgaire carrousel

De meest gruwelijke –voor de lezer irrelevante- details worden breed uitgesmeerd. Het Christine Van Hees-verhaal verwordt tot een heuse soap opera, waarin de ingrediënten moord, wraak, sex, satanische rituelen en mishandelingen centraal staan; een verhaal dat aan alle voorwaarden voldoet van melodrama.

Een eerste bedenking die gemaakt moet worden, is of dit wel van genoeg respect getuigt tegenover de verwanten van het vermoorde meisje. Over de noodzaak van publicatie van bepaalde informatie, stelt David D'Hooghe zich ernstige vragen: "Was het echt nodig om al die dossiers met allerlei details in de openbaarheid te brengen? Getuigt de publicatie van de gruwelijkste details bovendien wel van voldoende eerbied voor de slachtoffers, hun familie, hun vrienden?"[192]. Zelfs Hugo De Ridder, die niet afwijzend staat tegenover de beslissing op zich om tot publicatie van de nevendossiers over te gaan, zegt daarover: "Ik zou het zeker zakelijker en beknopter gedaan hebben"[193].

Manu Ruys, voormalig hoofdredacteur van De Standaard, merkt op: "Het ontbrak sommigen aan elementaire schroom bij de evocatie van delicate –en voor de ouders martelende- gegevens, aan kritische zin, aan zelfbeheersing. De afstandelijkheid die correcte berichtgeving kenmerkt was niet zelden zoek"[194]. Hij wijst erop dat dit niet enkel moreel verwerpelijk is, maar dat de media zelf daar wel eens de dupe van zouden kunnen worden: "De alles overspoelende commercialisering van de sector en de toenemende concurrentiedruk eisen een zware tol van de redacties. Sommige journalisten draaien wat te gemakkelijk mee in het vulgaire carrousel. Sommige hoofdartikelen gelijken meer op "gespleten en bescheten" columns dan op politieke analyses. Media die opgaan in de wereld van sensatie, verliezen hun intellectuele slagkracht en morele invloed"[195].

[191] Van Dorsselaer, I., "Glibberig pad", De Standaard, 14-8-1998.
[192] D'Hooghe, D., "De waakhond en zijn snuffelneus: elf kanttekeningen", De Morgen, 21-1-1998.
[193] De Ridder, H., "Als een loden mantel", De Morgen, 20-1-1998.
[194] Ruys, M., "Mediaverzwakking versterkt misdaadmilieu", De Standaard, 19-2-1998.
[195] Ibid.

Ellen Capiau, advocate aan de Balie van Gent, keurt de manier van berichtgeving in De Morgen duidelijk af: "De toon die in deze artikelen werd gezet doet eerder denken aan de loutere sensatiepers die zich specifiek tot een "bloed en spelen"-gericht publiek wendt"[196]. Het verwondert haar een dergelijke wijze van schrijven terug te vinden in De Morgen, een krant die traditioneel gerekend kan worden tot de serieuze kwaliteitspers in Vlaanderen.

Albert du Roy bevestigt het belang dat aan het sensatiegehalte van verhalen gehecht wordt: "S' il existait un baromètre sur lequel mesurer la "bonne" et la "mauvaise" information, je ne suis pas sûr que le critère de l'exactitude y figurait en bonne place. Les vraies mesures y seraient plutôt la rapidité, l'efficacité, le spectaculaire"[197]. Hij stelt zich de vraag of het de taak is van de media de lezer datgene te geven wat hij wil lezen, dan wel datgene wat hij zou moeten lezen[198]. Het is een afweging die in de hele X1-saga gemaakt werd in het voordeel van de wensen van de lezer, de klant...

[196] A., E., "De verantwoordelijkheid van de vierde macht", De Morgen, 23-1-1998.
[197] du Roy, A., o.c., p.185.
[198] Ibid., p.209.

HOOFDSTUK 3: DE HELE WAARHEID EN NIETS DAN DE WAARHEID

3.1 THEORETISCHE BESCHOUWING

3.1.1 Inleiding: er bestaan twee waarheden

Uit voorgaande hoofdstukken was al af te leiden dat journalisten niet enkel elkaar de loef willen afsteken met feitenmateriaal, maar vooral dat zij alles in het werk stellen om beweringen van collega's te weerleggen, om argumenten uit het andere kamp te ontkrachten. De pers vertelt in deze geen onwaarheden. Wat zij wel doet is telkens een ander facet van de werkelijkheid naar voren schuiven, uitvergroten en uiteindelijk voorstellen als enige zaligmakende waarheid. In één hap wordt de versie van de concurrentie afgedaan als ronduit leugenachtig.

Dat het de plicht is van elk journalist de waarheid te eerbiedigen, is opgenomen in de Verklaring der Plichten en Rechten van de Journalist[199]. Dé waarheid is echter moeilijk te vatten. Albert du Roy verwoordt de problematiek waar elke (onderzoeks-) journalist mee te kampen heeft, treffend : "La vérité singulière et majuscule est bien souvent composée de vérités plurielles, approximatives et même contradictoires"[200]. Het dient dan ook niet enkel de betrachting te zijn van de journalist de waarheid te schrijven, maar wel een zo volledig mogelijke versie van die waarheid te brengen.

Journalisten zijn zich terdege bewust van de moeilijke opgave die hen wordt opgedragen. Hubert Beuve-Méry, voormalig hoofdredacteur van Le Mode, verklaart: "Cette éthique de l'information, je crois l'avoir définie en quelques lignes dans le premier éditorial non signé du journal. C'est une simplicité infantile : on essaiera de dire le vrai que l'on pourra savoir et le plus simplement possible, tout en cherchant à intéresser le lecteur, bien entendu,

[199] Memorandum aan de regeringen en aan de assemblées, Algemene Vereniging van Beroepsjournalisten in België, juni 1995.
[200] du Roy, A., o.c.

mais sans faire de concession aux facilités ou aux excès en tout genre qui étaient coutumiers dans cette presse antérieure..."[201]

Feiten worden meestal geduid. De journalist doet hiervoor beroep op experten. Pamela Shoemaker en Stephen Reese benadrukken de belangrijke rol van de expert als onderlegd persoon voor journalisten om gebeurtenissen in een context te plaatsen en zodoende betekenis te geven aan door de media aangebrachte feiten: "Because the objectivity routine prevents reporters from overtly expressing their point of view, they must find experts to provide understandable analysis of the meaning of news events. The choice of experts has an important influence on how that meaning is shaped"[202]. Volgens Steele zullen de journalisten de experten uitzoeken "to reinforce their own understanding of a story [203]». Daarmee hopen zij "the illusion of objective reporting" te bereiken[204].

Het past in deze optiek stil te staan bij een opmerking van Koen Raes : "Vertrouwen is (...) aanwezig in de relatie tussen pers en publiek. Het publiek gelooft wat de media beweren. (...) Dat vertrouwen zadelt de journalist op met een bijzondere verantwoordelijkheid. Zijn verhalen zijn niet onschuldig."[205]

3.2 CASE 1: HET ZIEKTEBEELD VAN X1

3.2.1 Feiten en begrippen

Wanneer twijfel rijst omtrent het waarheidgehalte van de getuigenis van X1, wordt tijdens de coördinatievergadering van 22 februari 1997 het voorstel geformuleerd de geloofwaardigheid van de getuige te onderbouwen via een klinisch-psychiatrisch onderzoek. De gerechtelijke overheden vertrouwen de opdracht toe aan een groep psychiaters onder leiding van Prof. Igodt van de KUL. Zij gaan van start in maart 1997. Op 25 april 1997 legt Prof. Igodt zijn voorlopige bevindingen aangaande de psychopathologie van X1 voor aan de groep magistraten en rijkswachters die –direct of indirect- betrokken zijn bij de onderzoeken naar de misdaden waarrond X1 verklaringen

[201] Beuve-Méry, H., Paroles écrites. Mémoires, Paris, Editions Grasset & Fasquelle, 1999.
[202] Shoemaker, P., Reese, S, Mediating the message, 2nd ed., New York, Longman Publishers USA, 1996.
[203] Steele, J., "Sound bite seeks expert", Washington Journalism Review, 1990, p.28-29.
[204] Ibid.
[205] Raes, K., "Geen onafhankelijke journalistiek zonder verantwoordelijkheid", De Standaard, 1-8-1998.

aflegt[206]. Op 8 oktober 1997 zendt hij het rapport aangaande zijn bevindingen met betrekking tot het deskundigenonderzoek naar de bevoegde magistraten.[207].

X1 werd beoordeeld door de psychiaters op as 1[208] en as 2[209]. Conclusie : er is sprake van respectievelijk een dissociatieve identiteitsstoornis[210] en een borderline persoonlijkheidsstoornis[211]. Het rapport stelt dat "informatie van de betrokkene enkel belang kan hebben als element voor verder onderzoek, nieuwe sporen kan introduceren maar zeker niet als bewijsmateriaal zonder bevestiging via andere objectieve bronnen kan worden gebruikt"[212].

Hier dient aangestipt dat al geruime tijd discussie bestaat onder psychiaters en psychologen over het al dan niet bestaan van dissociatieve identiteitsstoornissen en de incidentie ervan. Het leeuwendeel van zowel hulp.v.erleners ten velde zowel als academici heeft echter het bestaan van een dergelijk ziektebeeld onderkend sedert deze werd opgenomen in de classificatie van de vierde editie van de Diagnostic and Statistical Manual for Mental Disorders.

3.2.2 De journalisten stellen de diagnose

Reeds op 7 januari maakt De Morgen gewag van het ziektebeeld van de getuige: "X1 lijdt aan wat in de psychologie dissociatie wordt genoemd"[213]. Een dag later volgt Winckelmans in De Standaard: "De belangrijkste getuige lijdt aan een meervoudige

[206] Memo 4, A.3/145/97, notulen van de coördinatievergadering.
[207] Brief gericht aan J.C. Van Espen, Rechtbank van Eerste Aanleg, 8/10/1997, kenmerk PI/Ib/9710/354.
[208] Dit is de beoordeling van mogelijke klinische stoornissen, aandoeningen en problemen die een reden voor zorg kunnen zijn.
[209] Dit is de beoordeling van persoonlijkheidsstoornissen.
[210] Diagnostische criteria: de aanwezigheid van twee of meer scherp van elkaar onderscheiden identiteiten of persoonlijkheidstoestanden (elk met een eigen betrekkelijk langdurig patroon van het omgaan met en het denken over de omgeving in zichzelf); tenminste twee van deze identiteits- of persoonlijkheidstoestanden bepalen geregeld het gedrag van betrokkene; onvermogen zich belangrijke persoonlijke gegevens te herinneren dat teveel omvattend is om verklaard te kunnen worden door gewone vergetelachtigheid; de stoornis is niet het gevolg van het direct fysiologisch effect van een middel of een somatische aandoening.
[211] Kenmerken van een borderline persoonlijkheidsstoornis: een diepgaand patroon van instabiliteit in intermenselijke relaties, zelfbeeld en affecten en van duidelijke impulsiviteit, beginnend in de vroege volwassenheid en tot uiting komend in diverse situaties zoals blijkt uit 5 of meer van wat volgt: krampachtig proberen te voorkomen om feitelijk of vermeend in de steek te worden gelaten; een patroon van instabiele en intense intermenselijke relaties gekenmerkt door wisselingen tussen overmatig idealiseren en kleineren; aanhoudend onstabiel zelfbeeld of zelfgevoel; impulsiviteit over tenminste twee gebieden die in potentie betrokkene zelf kunnen schaden; recidiverende suïcidale gedraging, gestes of dreigingen of automutilatie; affectlabiliteit als gevolg van duidelijke reactiviteit van de stemming; chronisch gevoel van leegte; inadequate intense woede of moeite kwaadheid te beheersen; voorbijgaande, aan stress gebonden paranoïde ideeën of ernstige dissociatieve verschijnselen.
[212] Deskundig verslag van getuige X1, Universitair Ziekenhuis Leuven, Dienst Psychiatrie, 8/10/1997.
[213] De Coninck, D., Bulthé, A., "Moord en brand in de champignonnière", De Morgen, 7-1-1998.

persoonlijkheidsstoornis"[214]. In Het Volk neemt Marc Eeckhout de woorden "zware psychische stoornissen" en "mps" in de mond[215]. Het Nieuwsblad gooit het op 10 januari over dezelfde boeg: "X1 lijdt aan dissociatieve stoornissen, aan meervoudige persoonlijkheid"[216]. De Gazet van Antwerpen verwijst op 9 januari naar de "psychiatrische toestand" van de kroongetuige; Désirée De Poot blijft in deze dus iets vager[217]. Frank De Moor laat op 14 januari in Knack zijn lezers weten wat dient te verstaan worden onder "mps" en "een dissociatieve identiteitsstoornis". Als enige heeft hij het daarnaast nog over "een borderline persoonlijkheidsstoornis". De titel van zijn bijdrage: "Ze geloven hun eigen leugens"[218].Het Laatste Nieuws houdt zich dienaangaande de eerste weken afzijdig. Pas op 28 januari besteedt de krant aandacht aan "mensen die aan mps lijden" en aan mythomanen[219].

Het Belang van Limburg publiceert op 5 februari een artikel met als titel ""MPS is een Amerikaans modeverschijnsel"". De voornaamste boodschap van de journaliste wordt vertolkt door psychiater Roger Deberdt: "Het Meervoudig Persoonlijkheidssyndroom, waar getuige X1 zogezegd aan lijdt, bestaat niet. Wetenschappelijk houdt mps gewoon geen stand"[220]. Andere Vlaamse kranten zijn er, in tegenstelling tot het Belang van Limburg, van overtuigd dat X1 aan een dissociatieve stoornis lijdt en geven dus indirect toe wél te geloven dat deze stoornis bestaat.

3.2.3 Hoe symptomen van de psychopathologie van X1 worden aangegrepen om het eigen gelijk te bewijzen

Al snel wordt het ziektebeeld van de getuige aangegrepen om stellingen te bewijzen en/of te ontkrachten.

Het feit dat X1 er niet of zelden in slaagt een correcte tijdsaanduiding te geven in relatie tot de gebeurtenissen waarover ze getuigt, is niet te verwonderen, schrijft De Morgen: "Het is een typisch verschijnsel bij mensen die vanwege een traumatische belevenis dissociëren, zeggen psychologen"[221]. Waarmee de dissociatieve stoornis als excuus wordt aangewend voor de ongerijmdheden in haar getuigenissen. Door andere kranten

[214] Winckelmans, W., "Korrel zout is zoek in behandeling getuigenverklaringen", De Standaard, 8-1-1998.
[215] Eeckhout, M., "Getuigenis "kroongetuige X1" zeer wankel", Het Volk, 8-1-1998.
[216] P.O.M., ""We komen wellicht nooit te weten of X1 liegt of niet", Het Nieuwsblad, 10-1-1998.
[217] De Poot, D., "Alleen door te zwijgen kon dit onderzoek alle kansen krijgen", Gazet van Antwerpen, 9-1-1998.
[218] De Moor, F., "Ze geloven hun eigen leugens", Knack, 14-1-1998.
[219] Ghysens, P., "Verstrikt in halve leugens en hele waarheden", Het Laatste Nieuws, 28-1-1998.
[220] OPZ

worden diezelfde onjuistheden aangegrepen om te bewijzen dat zij onwaarheden vertelt. Dat X1 fouten maakt in haar verklaringen is voor deze groep journalisten een bewijs dat zij als getuige geen credibiliteit geniet; voor De Coninck en Bulthé –daarin gesteund door hun hoofdredacteur- ondergraven die onjuistheden haar getuigenis absoluut niet.

Een tweede kenmerk van de verklaringen van X1 is dat deze vaak heel gedetailleerd en precies zijn. In Het Laatste Nieuws haalt José Masschelin aan dat sommige details die X1 geeft over de perverse moorden kloppen met de werkelijkheid. Hij koppelt daaraan de stelling van psychiaters: "mensen die seksueel werden misbruikt kunnen vaak fotografisch exacte beschrijvingen geven"[222]. Ook De Morgen ziet in dit argument wel graten, en laat Paul Cosyns, psychiater, aan het woord om hetzelfde te verklaren. Titel van het artikel: "Zo'n slachtoffer kan het gebeurde oproepen als in een film"[223]. Op deze manier zou de lezer kunnen concluderen dat de dissociatieve stoornis X1 er toe in staat stelt om, meer dan een ander, accurate en precieze informatie weer te geven; iets wat de waarde van haar getuigenis zou verhogen.

Een derde symptoom dat bij het analyseren van de getuigenissen van X1 op.v.alt, namelijk de consistentie van haar verhaal, wordt door disbelievers dankbaar aangenomen. Het Volk tracht ermee te bewijzen dat X1 een onbetrouwbaar sujet is : "De Amerikaanse psycholoog DP Spence waarschuwt (...) precies daarvoor"[224]. Een consistent verhaal zou dus geen teken zijn van betrouwbaarheid, wel integendeel.

3.2.4 Valse herinneringen en hoe zij door toedoen van speurders, therapeuten en media ontstaan

Geen van deze drie hoger aangehaalde symptomen leidt tot een polemiek met de geloofwaardigheid van de getuige als voorwerp, al lenen zij zich daar uitstekend toe: Zij worden wel aangewend als argumenten ter staving van opgeworpen theses, maar replieken van concurrerende kranten lokt dit niet uit. Een aantal items daarentegen beroert élke krant. Niet in het minst worden die aangereikt door experten die, voortbouwend op de gestelde diagnose, uitleggen in welke gevallen X1's geheugen haar in de steek zou kunnen laten. Dat er vervormingen kunnen optreden bij de reconstructie

[221] De Coninck, D., Bulthé, A., "Simpele vragen aan X1", De Morgen, 17-1-1998.
[222] Masschelin, J., "Spreekt X1 de waarheid of niet?", Het Laatste Nieuws, 24-1-1998.
[223] A.E., ""Zo'n slachtoffer kan het gebeurde oproepen als in een film"", De Morgen, 8-1-1998.
[224] F.R.P., ""Elk geheugen heeft gaten"", Het Volk, 20-1-1998.

van gebeurtenissen, ook bij mensen die níet aan een psychiatrische stoornis lijden, wordt door geen enkele krant betwist.

Menig journalist haalt aan dat de door X1 gevolgde therapie, voorafgaand aan haar verklaringen omtrent de moorden en satanische rituelen, het waarheidsgehalte van deze verklaringen hypothekeert. Het Volk citeert de Nederlandse psycholoog Peter Van Koppen, die onomwonden stelt: "therapie werkt wel helend voor de patiënt, maar komt het waarheidsgehalte van de herinnering niet ten goede (...) Zulke mensen staan helemaal open voor welke vorm van suggestie dan ook (...) Die suggestie wordt voor hen werkelijkheid"[225].

Dat X1 gevoelig is voor suggestie, staat volgens de verzamelde gedrukte media overigens buiten kijf. Ook De Morgen beaamt dit: "bij de reconstructie van de herinneringen kunnen vervormingen optreden, precies omdat deze getuigen zwaar getraumatiseerd zijn"[226]. Het Volk laat de lezer weten dat, volgens –niet bij naam genoemde- psychiaters en experts, mensen die lijden aan mps zeer gevoelig zijn voor suggestie[227]. Het Laatste Nieuws interviewt Eïs Lecompte; deze doet hetzelfde verhaal[228].

De Standaard publiceert een hele resem artikels rond dit onderwerp. Journalist Wim Winckelmans heeft het op 8 januari al over "valse herinneringen"[229]. Niet enkel therapeuten dragen mogelijkerwijze bij tot het creëren van dergelijke valse herinneringen. Speurders en media zijn minstens even schuldig daaraan. De Standaard is er als eerste bij om uit te leggen dat valse herinneringen worden opgewekt "(...) door het wederzijds vertrouwen te bevorderen, door verwachtingen te scheppen over het antwoord op vragen of door vragen in een bepaalde richting te sturen"[230]. Wanneer in de daarop.v.olgende zin Winckelmans stelt dat de speurders die X1 aanvankelijk ondervroegen precies die fout maakten, wordt de door De Standaard aangehangen visie duidelijk.

In hetzelfde artikel wordt ook vermeld dat het gerecht zich aanvankelijk liet begeleiden door een psycholoog die de X'en onder hypnose liet praten. Niet zozeer wordt die techniek op zich -nochtans als weinig betrouwbaar beschouwd wanneer men als doel stelt de naakte waarheid te ontdekken- op de korrel genomen, maar wel de persoon die het

[225] F.R.P., ""Elk geheugen heeft gaten"", Het Volk, 20-1-1998.
[226] Bulthé, A., "Gerechtspsychiater Igodt: X1 maakt zeer solide indruk"", De Morgen, 10-1-1998.
[227] Eeckhout, M., "Getuigenis "kroongetuige X1" zeer wankel", Het Volk, 8-1-1998.
[228] Ghysens, P., "Verstrikt in halve leugens en hele waarheden", Het Laatste Nieuws, 28-1-1998.
[229] Winckelmans, W., "Korrel zout is zoek in behandeling getuigenverklaringen", De Standaard, 8-1-1998.

gerecht in dit eerste stadium begeleid heeft : "Zijn deskundigheid is inmiddels in twijfel getrokken"[231].

Op 17 januari wordt in een interview met Hans Vertommen -klinisch psycholoog en één van de vier experts die het rapport over X1 klaarstoomden- duidelijk gesteld: "(...) herinneringen kunnen worden aangepast of zelfs ingeplant. Onder druk. Door het stellen van suggestieve vragen. Uitgelokt door valse beweringen. Of door het gebruik van bepaalde technieken in de therapie... zoals hypnose"[232].

Op diezelfde dag publiceert De Standaard een tweede interview, dit keer met Els Lecompte. Dit interview zal eveneens door Het Nieuwsblad gepubliceerd worden. Volgens haar maakten de rechercheurs "zowat alle denkbare fouten waarvoor experts in het buitenland al ruim 15 jaar waarschuwen"[233]. "De speurders omringden zich met therapeuten, later met psychiaters. In feite is dat al verkeerd. Alleen rechtspsychologen vertrekken in die omstandigheden met de doelstelling: wat kan ik juridisch met die getuigenis aanvangen. Alvast moeten de accuraatheid en betrouwbaarheid van de verklaringen van volwassen slachtoffers die tijdens hun behandeling ooit onder hypnose werden gebracht, ernstig in twijfel getrokken worden", voegt zij daar aan toe[234]. Frank De Moor stelt in Knack: "De getuigen werden door de ondervragers als patiënten behandeld".

Krasser klinken de uitspraken van Willem Wagenaar, hoogleraar psychologie en rector van de Universiteit van Leiden, in De Standaard : "Zeker geestesgestoorde fantasten zijn buitengewoon sterk in het oppikken en zelfs uitlokken van kleine sprokkels informatie, die ze meteen integreren in hun eigen verhaal"[235]. De wisselwerking tussen de speurdersploeg De Baets en X1 die mede aan de grondslag zou liggen van de contaminatie van haar geheugen, duidt hij als volgt: "Fantasten worden aangemoedigd door de aandacht van speurders en media, vooral als ze merken dat er geen grenzen zijn aan wat er geloofd wordt"[236]. Steven De Foer schrijft dan ook ter conclusie: "De

[230] Ibid.
[231] Winckelmans, W., "Korrel zout is zoek in behandeling getuigenverklaringen", De Standaard, 8-1-1998.
[232] Van Dorsselaer, I., "Herinnering is als een blokkendoos", De Standaard, 17-1-1998.
[233] H.E.C., "Speurders gingen al vroeg in de fout", De Standaard, 17-1-1998; OPZ.
[234] Ibid.
[235] De Foer, S., "Literatuurkennis ontmaskert X1 als fantaste", De Standaard, 6-2-1998.
[236] Ibid.

verklaringen van X1 over netwerken van kindermisbruik en moord in België zijn zo goed als zeker volledig gebaseerd op de fantasie van een gestoord meisje"[237].

De Morgen is voorzichtiger. In de sectie "Buitenland" vinden we op 13 januari een artikel terug dat bericht over het rapport van het Britse Royal College of Psychiatrists. Het rapport veegt de vloer aan met hypnose, een techniek "waarbij valse herinneringen –zoals over seksueel misbruik- ontstaan" en bijgevolg "de betrouwbaarheid vermindert"[238]. Het artikel vermeldt verder: "De rapporteurs wijzen op het gevaar dat ook de echte slachtoffers van seksueel misbruik de dupe worden van het False Memory Syndrome, dat door therapeuten uitgelokt wordt" en concludeert, bij monde van de secretaris van het College, dat de betrokken technieken dan ook niet aangeraden zijn om bij slachtoffers van seksueel misbruik te gebruiken[239]. Het is frappant dat nergens in dit –of in enig ander artikel- De Morgen de link legt tussen valse herinneringen, suggestie en hypnose enerzijds en de verklaringen van X1 anderzijds.

Het Laatste Nieuws blijkt net als De Morgen informatie omtrent dit onderwerp –informatie die de geloofwaardigheid van X1 op de helling zou kunnen zetten-, te weren. Philippe Ghysens biedt Prof. Dr. Karel Pyck een podium om met grote stelligheid te verkondigen dat adjudant Patriek De Baets "een professional" is[240]. Hij pleit er dan ook voor deze man zijn werk verder te laten zetten, opdat de disbelievers de strijd niet zouden winnen. Voor alle duidelijkheid : Patriek De Baets is de speurder die aan het hoofd stond van het eerste team ondervragers van X1. Het team dat, volgens andere kranten dan weer, helemaal de mist is ingegaan. Diezelfde professor krijgt ook van De Morgen een forum om te laten weten dat er sprake is van een backlash "ondanks de bewijzen die men al gevonden heeft"[241]. Een backlash is, zo legt de psychiater uit, "het proces om ouders, kroongetuigen maar ook professionals het zwijgen op te leggen en ze te discrediteren"[242].

---

[237] Ibid.
[238] M.R., "Psychologische op.v.ang seksueel misbruikten onder vuur", De Morgen, 13-1-1998.
[239] Ibid.
[240] Ghysens, P., "Comité Julie en Mélissa: "Laat professionals hun werk doen"", Het Laatste Nieuws, 12-1-1998.
[241] A.E., "Naast believers en disbelievers zijn er ook nog professionals", De Morgen, 12-1-1998.
[242] Ibid.

3.2.5 De selectieve citaten uit het Rapport Igodt

Aanleiding tot opinie-artikels is het –voorlopige- Rapport Igodt. De Morgen en Het Volk zijn er als de kippen bij om het rapport aan te wenden ter staving van de door hen opgeworpen –aan elkaar tegengestelde- hypotheses. Op 8 januari bericht Het Volk: "Psychiaters hebben zware twijfels over de geloofwaardigheid van X1 (...) De experts concluderen zelfs dat haar getuigenis onbruikbaar is als bewijsmateriaal in een gerechtelijk onderzoek indien het niet kan bevestigd worden door andere, objectieve gegevens"[243]. De titel, "Getuigenis "kroongetuige X1" zeer wankel", staat in schril contrast met wat De Morgen diezelfde dag kopt: "Experts: "Verklaringen X1 ernstig nemen""[244]. In dit laatste artikel, van de hand van Annemie Bulthé, stelt een niet nader vernoemde medeauteur van het rapport: "Onze stelling is dat men haar verklaringen moet verifiëren om de waarheid van de fictie te scheiden", waarna een sneer naar andere media volgt: "Indien dat door anderen geïnterpreteerd wordt als een aanwijzing om te zeggen dat X1 niet ernstig genomen moet worden, dan is dat een grote misvatting"[245]. De Morgen is er alvast van overtuigd dat X1 een betrouwbare getuige is. In een artikel, gepubliceerd op 10 januari, poogt de krant een zet van VTM om tijdens het journaal van 8 januari haar geloofwaardigheid ernstig in twijfel te trekken, te counteren. De Coninck en Bulthé schrijven: "(...) Maar X1 zou dus, in tegenstelling tot wat het officiële college van experts stelt, dan toch niet zo betrouwbaar zijn?"[246]; het rapport wordt duidelijk aangewend ter staving van hun zienswijze.

Een dag later spreekt gerechtspsychiater Paul Igodt, coördinator van het rapport, de pers toe. Verschillende kranten publiceren op 10 januari een artikel naar aanleiding van deze persconferentie. Zo schrijft Marc Eeckhout in Het Volk: "Igodt (...) verklaarde gisteren aan de pers dat "de verklaringen van getuige X1 ernstig genomen moeten worden""[247]. De journalist, duidelijk verontwaardigd, voelt zich geroepen even de verdediging in te gaan: "Niemand heeft ook ooit het tegendeel beweerd"[248]. Het artikel herinnert de lezer opnieuw aan de nood aan een bevestigende objectieve bron en aan de vervuiling van het geheugen van X1. Ook dit staat immers in het rapport. De Morgen schrijft diezelfde dag dat Igodt reageerde op "de verkeerdelijke interpretaties die een bepaalde pers aan zijn

[243] Eeckhout, M., "Getuigenis "kroongetuige X1" zeer wankel", Het Volk, 8-1-1998.
[244] Bulthé, A., "Experts: "Verklaringen X1 ernstig nemen"", De Morgen, 8-1-1998.
[245] Ibid.
[246] De Coninck, D., Bulthé, A., "Jacht op de teddybeer", De Morgen, 10-1-1998.
[247] Eeckhout, M., S.D.B., "Zaak Van Hees: dossiers op tafel", Het Volk, 10-1-1998.
[248] Ibid.

rapport gaf"[249]. Welke pers daarmee bedoeld wordt en welke interpretatie als verkeerd beschouwd wordt, behoeft geen tekst en uitleg.

Het besluit van professor Igodt komt ook de lezer van Knack ter ore: Frank De Moor haalt volgende passages uit het rapport aan: "Wat de validiteit en credibiliteit van de getuigenis betreft, dient er te worden gesteld dat gezien de jarenlange therapie, de herhaalde ondervragingen en de eigen lectuur van betrokkene reeds heel wat contaminatie van het geheugen opgetreden is, waardoor het waarheidsgehalte van de getuigenis zeer moeilijk beoordeelbaar is. Dit is des te meer het geval gezien de psychopathologie die betrokkene vertoont (...) Concluderend kan ook worden gezegd dat informatie van betrokkene enkel belang kan hebben als element voor het verder onderzoek, nieuwe sporen kan introduceren maar zeker niet als bewijsmateriaal zonder bevestiging via andere objectieve bronnen kan worden gebruikt"[250]. Frank De Moor volgt ook de redenering van Prof. Igodt aangaande valse herinneringen: "Herinneringen kunnen significant beïnvloed worden door repetitief bevragen van de betrokkene waardoor feiten kunnen worden *herinnerd* die zich in feite nooit hebben voorgedaan"[251].

Ook de kranten die zich meer op de vlakte houden, krijgen er van langs. Douglas De Coninck doet zijn beklag: "de VUMkranten, die overigens nog geen (correct) woord repten over het officiële rapport (...) voerden zaterdag psychiater Vincent Martin op"[252]. Inderdaad, de weekend-editie van zowel De Standaard als Het Nieuwsblad biedt Martin een forum om te stellen: "de onderzoekers geraken er allicht nooit uit"[253].

Yves Desmet maakte zich eerder al kwaad: "Ondertussen wordt ook al het mogelijke gedaan om de getuigenis van X1 verder af te kraken. Met selectieve citaten uit psychiatrische rapporten (...)"[254]. Een week later maakt de hoofdredacteur zich opnieuw druk: "Collega's, zo blijkt, hebben het rapport niet, maar hebben zich de selectieve citaten wel laten voorlezen door de speurdersclan die X1 niet gelooft"[255]. Ook schrijft hij dat de verklaringen van Igodt gelijk lopen met wat De Morgen voordien schreef. "Het wordt in de

[249] Bulthé, A., "Gerechtspsychiater Igodt: "X1 maakt zeer solide indruk"", De Morgen, 10-1-1998.
[250] De Moor, F., "Ze geloven hun eigen leugens", Knack, 14-1-1998.
[251] Ibid.
[252] De Coninck, D., "X1: leugendetector? Onmiddellijk doen", De Morgen, 12-1-1998.
[253] P.O.M., ""We komen wellicht nooit te weten of X1 liegt"", Het Nieuwsblad, 10-1-1998.
[254] Desmet, Y., "Dyslexie", De Morgen, 10-1-1998.
[255] Desmet, Y., "Feiten en fantasie", De Morgen, 17-1-1998.

andere kranten muisstil over dat "vernietigende" psychiatrische rapport", gaat het verder[256]. Veel ophef wordt in de andere kranten inderdaad niet meer gemaakt.

Toch is het Het Volk dat het laatste woord in deze neemt op 21 januari, met het artikel dat de veelzeggende titel "Psychiatrisch verslag niet te grabbel gooien" draagt[257]. Daarin heeft psychiater Dirk De Wachter het over "collega's die via de media al aan het woord zijn gekomen die niet als de meest serene geboekstaafd staan"[258]. Over welke collega's het gaat, wordt wijselijk in het midden gelaten, maar een kritisch lezer kan zich niet langer van de indruk ontdoen dat Het Volk en De Morgen op een wel héél andere lijn zitten.

Eveneens behoorlijk ongenuanceerd, is Het Laatste Nieuws -overigens rijkelijk laat met zijn commentaar. In het kader van een artikel waar telkens een aantal argumenten pro en contra de hypothese "X1 spreekt de waarheid" wordt gegeven, vinden we aan de pro-zijde de bevindingen van de psychiaters van het college terug[259]. Het Laatste Nieuws lijkt dan ook de mening toegedaan dat dit rapport eerder een argument lijkt ter verdediging van de geloofwaardigheid van de getuigenis van X1.

In de Gazet van Antwerpen wordt voor het eerst melding gemaakt van het rapport op 9 januari. De experts zijn volgens journaliste Desirée De Poot "genuanceerd, maar duidelijk": "X1 is een slachtoffer van seksueel misbruik. Maar het waarheidsgehalte van haar beweringen wordt, gezien haar psychiatrische toestand, door vele vraagtekens gevolgd"[260]. De krant tracht niet, in tegenstelling tot zowat elk ander blad, het rapport aan te wenden om de lezer te overtuigen van een bepaalde stelling.

3.2.6 "Stop de waanzin"

Op 28 januari pleit Hans Deridder er in een opinie-artikel in Het Laatste Nieuws voor om X1 "nu met rust te laten": "Deze vrouw bedoelt het misschien allemaal erg goed, gelooft ongetwijfeld ook wat ze vertelde en nog vertelt. Maar psychiaters moeten nu hun werk kunnen doen, ver weg van de herrie. Regina is ziek en heeft hulp nodig"[261].

---

[256] Ibid.
[257] Van Hauwaert, C., "Psychiatrisch verslag niet te grabbel gooien", Het Volk, 21-1-1998.
[258] Ibid.
[259] Masschelin, J., "Spreekt X1 de waarheid of niet?", Het Laatste Nieuws, 24-1-1998.
[260] De Poot, D., "Alleen door te zwijgen kon dit onderzoek alle kansen krijgen", Gazet van Antwerpen, 9-1-1998.
[261] Deridder, H., "Laat haar nu met rust", Het Laatste Nieuws, 28-1-1998.

Andere journalisten volgen zijn voorbeeld. op 31 januari merkt Roger Van Houtte op: "medische problemen en de gevolgen daarvan moeten niet voor het grote publiek worden gegooid" in een artikel dat de titel "Stop de waanzin" draagt[262]. Nochtans verschijnt op dezelfde datum in deze krant nog een interview van Désirée De Poot met Elisabeth Loftus, Amerikaans psychologe, die aanstipt: "alle verhalen van gigantisch misbruik van kinderen op grote schaal met hooggeplaatste figuren uit de politiek, bedrijfswereld en magistratuur hebben tot op vandaag nooit een bewijs opgeleverd dat ze ook werkelijk zijn gebeurd"[263]...

De Morgen laat het daar niet bij, en laat "een betrokken speurder" op 11 februari verklaren: "we zijn beland in een fase van het onderzoek waarin je enkel nog het woord van de dader tegen het slachtoffer hebt. En dat gevecht zal X1 altijd verliezen, aangezien ze aan MPS lijdt"[264].

Diezelfde dag verschijnt opnieuw een opinie-artikel in Het Laatste Nieuws, ditmaal van de hand van Luc Van der Kelen: "Misschien moeten we dat gescherm met experten (...) maar eens goed relativeren. Experten hebben de gewoonte elkaar tegen te spreken (...) omdat "de wetenschappelijke waarheid" niet bestaat. Nog meer dan de exacte wetenschap is de psychiatrie een "wetenschap in ontwikkeling", waar verscheidene scholen bestaan die uitgaan van soms tegengestelde uitgangspunten"[265].

Na deze datum verschijnen geen artikels meer waarin psychiaters en andere experten voor de kar van believers en/of disbelievers worden gespannen.

[262] Van Houtte, R., "Stop de waanzin", Gazet van Antwerpen, 31-1-1998.
[263] De Poot, D., "Duizend dossiers zonder enig bewijs", Gazet van Antwerpen, 31-1-1998.
[264] De Coninck, D., Bulthé, A., "Er is niet veel hoop meer voor X1-piste in dossier-Champignonnière", De Morgen, 11-2-1998.
[265] Van Der Kelen, L., "Vergissen kan", Het Laatste Nieuws, 11-2-1998.

3.3 NABESCHOUWING: CASE 1

3.3.1 De onenigheid die de psychopathologie van X1 uitlokt

Wanneer het Belang van Limburg beweert dat mps een Amerikaans modeverschijnsel is (141), zondigt de journalist door een minderheidsvisie voor te stellen als meerderheidsvisie. De lezer kan uit het artikel niet opmaken dat de ziekte is opgenomen in de DSM IV en erkend is als klinische stoornis. De journalist had een duidelijke en vollediger schets kunnen maken van de onenigheid die heerst in academische middens omtrent het al dan niet bestaan van een dergelijke stoornis. Duiding hieromtrent ontbreekt trouwens in de hele Vlaamse pers. Nochtans zou het de helderheid van het verhaal ten goede gekomen zijn.

Het is hoe dan ook op.v.allend dat zowat elke journalist meent te weten welke diagnose gesteld dient te worden bij X1. Fernand Tanghe, rechtsfilosoof, merkt in dit verband op: "Sommige journalisten en intellectuelen die de getuige van haar noch pluimen kennen, beschikken niettemin, al vóór enige discussie kan beginnen, over een kant en klare diagnose van hun psychisch ziektebeeld; hetgeen niet alleen aanmatigend is maar ook erg kwetsend en beledigend voor de als mythomanen en psychopaten gedoodverfde "objecten" van die diagnose".

De kranten die het er over eens zijn dat X1 aan een dissociatieve stoornis lijdt, gebruiken deze diagnose zonder schroom als argument in de discussie. Believers vergeven X1 de fouten die ze maakt die de oorsprong vinden in haar psychopathologie. Deze ongerijmdheden zouden immers niet aantonen dat zij een onbetrouwbare getuige –laat staan een leugenares- is, maar enkel dat zij inderdaad aan een psychiatrische stoornis lijdt. Wat dan op zijn beurt zou moeten bewijzen dat zij wel degelijk alle gruwelijkheden die zij beschrijft, onderging. Disbelievers stippen eveneens de onjuistheden in de verklaringen van de getuige aan, en besluiten daaruit dat de informatie die X1 geeft geen hoog waarheidsgehalte heeft. Haar geheugen zou, zo argumenteren zij "besmet" geworden zijn door therapie en een suggestieve ondervragingsmethodiek.

Dit brengt ons naar de discussie over "valse herinneringen", ook wel pseudo-herinneringen genoemd. Deze discussie wint vooral aan belang omwille van het groeiend aantal gevallen van rapportering van seksueel misbruik door volwassen vrouwen die

beweren als kind gruwelijk te zijn misbruikt. De verklaringen worden de inzet van een juridisch steekspel. Justitie gaat er, zeker wanneer de herinneringen tijdens een therapie "hervonden" werden, steeds vaker toe over om psychologen en psychiaters te consulteren over de accuraatheid van zulke herinneringen. Die verandering van rol vereist dat de heuristieken die het professionele beslissingsproces sturen anders worden afgesteld: de deskundigen mogen zich in dit geval niet de houding aanmeten van de hulp.v.erlener die bang is voor "false negatives" -een aandoening over het hoofd zien- maar moeten deze vervangen door de houding van een getuige-deskundige. Vanzelfsprekend onderkent men in die positie het gevaar voor "false positives": een onware verklaring betrouwbaar noemen en daarmee een onschuldige helpen te veroordelen.

In verschillende krantenartikels maakt men zich kwaad op de therapeuten van X1, die haar beweringen voor waar hebben aangenomen. Het is echter niet de taak van een therapeut om de juridische waarheid te ontdekken. De therapeut staat ten dienste van de patiënt. Ellert Nijenhuis zegt daarover dat clinici herinneringen aan misbruik niet als in een sentimentele reflex voor waar of onwaar moeten houden. De neutraliteit waarmee zij de patiënt in eerste instantie tegemoet treden, is niet eindeloos te handhaven: "Wanneer onafhankelijk bewijs ontbreekt doen psychotherapeuten er goed aan een reflectieve overtuiging te ontwikkelen omtrent het waarheidsgehalte van de herinneringen en deze overtuiging waar nodig te delen met de patiënt".

In dit licht lijkt het dan ook weinig fair met de vinger te wijzen naar de therapeuten van Louf. Hiermee wordt de noodzaak niet van de hand gewezen om, in juridische zaken, een expert aan te stellen die als enige taak heeft het op zoek gaan naar de juridische waarheid. Beide rollen zijn eenvoudigweg niet verenigbaar in één persoon.

3.3.2 De selectieve aanwending van het rapport Igodt

Op basis van theoretische overwegingen komt menig journalist tot de conclusie dat X1 fabels vertelt. De Morgen echter is daar niet van overtuigd, en gebruikt het Rapport Igodt als wapen. Via selectief citeren en gericht interpreteren speelt deze krant in de kaart van de believer. Andere kranten laten zich niet onbetuigd en citeren op hun beurt uit datzelfde rapport. De disbeliever vindt er immers ook voer in.

De eenvoudige stelling uit het rapport die misbruikt wordt, is dat de getuigenis van X1 niet als onbetrouwbaar mag afgedaan worden. Evenmin mag men deze zomaar voor waar

aanemen; er is nood aan objectieve elementen om haar verhaal te staven of naar de prullenmand te verwijzen. Door de ene krant wordt dat geïnterpreteerd als "zie je wel, ze liegt niet". Door de andere als "zie je wel, haar getuigenis is onbetrouwbaar"...

3.4 CASE 2: DE HERLEZING

3.4.1 Begrippen en feiten

Jacques Langlois en Cdt. Jean-Luc Duterme bevelen, op vraag van onder andere onderzoeksrechter Jean-Claude Van Espen, een herlezing van de verhoren van X1 die gebeurden onder leiding van Patrick De Baets. De bedoeling is om een inventaris te maken van de ongerijmdheden in de verklaringen van X1 en daarnaast na te gaan of er sprake is van een suggestieve verhoormethodiek door de speurdersploeg. Een nieuwe ploeg speurders –zij waren reeds betrokken bij het onderzoek, maar niet als ondervragers- wordt hiertoe aangesteld. In maart 1997 starten herlezingen in alle arrondissementen waar dossiers van X1 behandeld worden. Er zijn tussentijdse rapporteringen van de herlezers. Deze tussentijdse rapporteringen worden door sommigen aanzien als verschillende herlezingen. In feite gaat het om etappes van één herlezing.

3.4.2 De Morgen en De Standaard zijn het –alweer- oneens

Op 7 januari titelt De Morgen :«hoe hét gerechtelijk dossier van 1997 kapot werd gelezen"[266]. Het feit dat de herlezing lang duurt, is een doorn in het oog van De Coninck en Bulthé: "(...) gelast Langlois vanuit Neufchateau op 11 juli 1996 een herlezing van álle onderzoeken die naar aanleiding van dossier 96/109 zijn geopend (...) vandaag, 7 januari 1998, is de «herlezing" nog aan de gang"[267].

De beweegredenen van onderzoeksrechter Langlois om een dergelijke herlezing te gelasten, zouden volgens de krant terug te voeren zijn op geruchten over valse en suggestieve onderzoeksmethoden van de ploeg De Baets; iets waar de schrijvers van het stuk niet mee akkoord gaan. Zij stellen: «Van Espen en Duterme menen dat De Baets

[266] De Conick, D., Bulthé, A., "Hoe hét gerechtelijk dossier van 1997 werd kapot gelezen", De Morgen, 7-1-1998.
[267] Ibid.

een proces-verbaal heeft vervalst»[268]. Er wordt beschreven dat X1, wanneer gevraagd de foto van Christine Van Hees aan te duiden, de verkeerde foto aanwijst. Nochtans schrijft De Baets in een p.v. dat X1 «de foto van Christine heeft herkend". Ja, De Morgen stelt onomwonden: "Met opzet wijst ze de verkeerde foto aan (...) Later zal X1 de foto overigens zonder morren aanwijzen". Verklaring daarvoor ligt volgens Bulthé en De Coninck in het feit dat X1 geen zin meer had om te getuigen op dat moment.. Dat men hieruit zou moeten concluderen dat De Baets het p.v. níet heeft vervalst, blijkt uit de verbolgenheid van de journalisten in volgende paragraaf: "Duterme spreekt niettemin van «valsheid in geschrifte»"[269]. We lezen ook dat De Baets "netjes beschreef dat X1 op 18 november een verkeerde foto heeft aangewezen omdat ze een inzinking kreeg"[270].

De Morgen laat de lezer daarnaast weten dat "de herlezing zo goed als beëindigd" is en "allerminst toelaat te concluderen dat X1 tijdens haar verhoren «geholpen» werd»[271]. Dat zowat elke andere krant in het Vlaamse medialandschap die uitspraak zal betwisten, stemt tot nadenken.

Tenslotte wordt gesteld: «door het lezen, herlezen en her-herlezen van het confidentiële dossier 96/109 gingen er zoveel kopieën circuleren dat de door X1 aangeduide daders de inhoud nu wellicht al beter kennen dan wie ook»[272]. Dat de redenen voor het bekend worden van de inhoud niet zozeer in het herlezen, dan wel in het doorspelen van de dossiers aan de media door bepaalde speurders en magistraten, ligt, wordt hier verzwegen.

Het uiteindelijke gevolg van de herlezing is volgens Annemie Bulthé en Douglas De Coninck dan ook: «Het ziet er dan ook niet naar uit dat er van enig onderzoek nog veel in huis kan komen»[273].

De Standaard dient op 8 januari De Morgen van antwoord: «De Morgen ziet tekenen dat het onderzoek naar ritueel misbruik van meisjes wordt gedwarsboomd. Ze leidt dit af uit de tweede lezing die de dossiers ondergaan (...) De krant vergeet het spreekwoordelijke

[268] Ibid.
[269] Ibid.
[270] Ibid.
[271] Ibid.
[272] Ibid.
[273] Ibid.

korreltje zout dat experts in dit soort dossiers aanraden»[274]. Winckelmans laat weten dat het verhaal van De Morgen het eenzijdige relaas is van een bepaalde groep speurders, maar dat niet iedereen het met de door die krant gepropageerde stellingen eens is: «Op zijn minst wordt voorbij gegaan aan de mogelijkheid dat de tweede lezing –met de bijhorende vertraging- terecht is aangevraagd»[275].

Volgens de journalist van De Standaard was het wél aannemelijk -zelfs wenselijk- een herlezing te gelasten. Reden daarvoor: «de belangrijkste getuige lijdt aan een meervoudige persoonlijkheidsstoornis»[276]. Aangezien de speurders van de Derde Criminele Opsporingssectie geen ervaring hadden in het ondervragen van getuigen met een dergelijke psychopathologie, maakten zij volgens Winckelmans precies die fouten waar de vakliteratuur voor waarschuwt in het licht van het opwekken van «valse herinneringen». Zijn conclusie is dan ook: «Achter de tweede lezing hoeft dus geen obstructie gezocht te worden. Het kan ook gewoonweg een voorzorgsmaatregel zijn»[277].

3.4.3 De Morgen lanceert een nieuwe aanval: ""herlezing" maakt meer fouten dan verhoren zelf"

Op 8 januari publiceert De Morgen opnieuw een aantal artikels die verband houden met de omstreden herlezing. De titel van het hoofdartikel laat weinig aan de verbeelding over: ««Herlezing» maakt meer fouten dan verhoren zelf»[278]. Over de eerste herlezing staat geschreven: «Uit dit rapport wordt dezer dagen gretig geciteerd door diegenen die willen aantonen dat de verklaringen van X1 «gestuurd» werden door haar ondervragers én dat de getuige in kwestie ongeloofwaardig is. Toetsing aan het concrete dossier zelf maakt duidelijk dat de «herlezing» in hetzelfde bedje ziek is als datgene wat het tracht te bestrijden»[279]. Hiermee wordt de toon duidelijk gezet.

De onjuistheden in de verklaringen van X1 die de herlezers ontblootten, worden afgedaan als «vertaalfouten waar men X1 bezwaarlijk voor verantwoordelijk kan stellen» of «blunders in het neerschrijven van de verklaringen van X1»[280]. Van de voorvallen die de herlezers aanhalen om te bewijzen dat de ondervragers suggestief te werk gingen, wordt brandhout gemaakt door diegenen die extra voorzichtig te werk willen gaan, te

[274] Winckelmans, W., "Korrel zout is zoek in behandeling getuigenverklaringen", De Standaard, 8-1-1998.
[275] Ibid.
[276] Ibid.
[277] Ibid.
[278] De Coninck, D., Bulthé, A., ""Herlezing" maakt meer fouten dan verhoren zelf", De Morgen, 8-1-1998.
[279] Ibid.

ridiculiseren. Die groep wordt omschreven als: «de strekking die meent dat een politieman enkel mag vragen: "Wat heeft u te verklaren»"[281]. Verder wordt er op gewezen dat de herlezers geen verklaring hebben voor de kennis van X1 aangaande de moord op Christine Van Hees. Ook het argument dat X1 de dag van de moord op Van Hees elders was –getuige daarvan de aanwezigheidslijst van de school- wordt ontkracht: het register werd niet juist bijgehouden en X1 spijbelde wel eens. De journalisten sluiten af met de opmerking dat de herlezing op zich «te subjectief werd bevonden" en Langlois bijgevolg «nog maar eens een herlezing gelastte»[282]. Volgens de krant zou het inmiddels om de derde herlezing op rij gaan.

Op 17 januari publiceert De Morgen een interview met X1. Ook het onderwerp "herlezing" wordt daarin behandeld. Zo wordt aangehaald dat het feit dat een bepaalde vraag in viervoud aan de getuige werd gesteld tijdens een verhoor, voor de herlezers een duidelijke aanwijzing is dat X1 een «hint» kreeg[283]. Dat De Morgen het niet eens is met die conclusie valt af te leiden uit volgende passage: «Wat de herlezers er niet bijvertellen, is dat X1 in de minuten daarvoor de meest gruwelijke folterpraktijken beschreef en daarna lange tijd zwijgend voor zich uit zat te staren –reden waarom de vraag zo vaak werd herhaald»[284].

Yves Desmet, die de herlezers «minstens even vooringenomen en subjectief als de oorspronkelijke speurdersploeg» noemt, ziet de herlezing als een wapen in de handen van de andersdenkende pers: «Je kan nu al voorspellen wat zal gebeuren. De «herlezing» van het dossier zal overvloedig de foutjes en fouten van X1 aanwijzen, genadeloos iedere subjectieve en gestuurde vraag –en die zijn er ongetwijfeld geweest- aanklagen. Dat rapport zal gelekt worden naar de concurrentie, die hierin voldoende munitie zal vinden om ons aan de muur te nagelen. Dat moet dan maar, ook al klopt het niet»[285].

[280] Ibid.
[281] Ibid.
[282] Ibid.
[283] De Coninck, D., Bulthé, A., "Simpele vragen aan X1", De Morgen, 17-1-1998.
[284] Ibid.
[285] Desmet, Y., "Feiten en fantasie", De Morgen, 17-1-1998.

3.4.4 Verwilghen verwordt ongewild tot argument in de discussie

Op 8 januari schrijft De Morgen neer wat Verwilghen denkt over het geheel. Deze noemt het gelasten van een herlezing uiterst exceptioneel. Hij neemt duidelijk stelling in: «Als ik zelf de analyse maak van het dossier Champignonnière, zoals gisteren beschreven in uw krant, dan stel ik vast dat er geen speld tussen te krijgen is. X1 bezorgde het gerecht uiterst gewichtige en correcte informatie. Het daarop.v.olgende onderzoek kende mijns inziens een normaal verloop. De anomalie zit hem niet in het onderzoek maar in de herlezing. Dus stel ik mij grote vragen»[286]. In een ander artikel, eveneens verschenen in De Morgen van 8 januari, schrijven De Coninck en Bulthé dat Marc Verwilghen zinspeelde op een «opmerkelijk parallellisme» tussen het leesgedrag van de Brusselse BOB en de termijn die zijn onderzoekscommissie opgelegd kreeg[287].

De Standaard en Het Nieuwsblad verhalen één en ander op een afwijkende manier: «"De herlezing heeft nu al te lang geduurd." Verwilghen kan er nochtans mee akkoord gaan dat een tweede herlezing is aangevat : «Dat is erg uitzonderlijk», zegt hij, «maar het gaat ook over een uitzonderlijk dossier. Dus is het gerechtvaardigd»"[288]. De lezer krijgt hier, in tegenstelling tot in het artikel in De Morgen, niet de boodschap dat Verwilghen tegen de herlezing gekant is, wel integendeel. Uit dit artikel valt af te leiden dat Verwilghen de beslissing tot herlezen op zich niet in vraag stelt. Wat de overeenkomst tussen het beëindigen van de herlezing en de datum waarop de Commissie Dutroux de activiteiten staakt betreft, lezen we hier het volgende: «Verwilghen zegt dat hij geen conclusies wenst te trekken uit het op.v.allende parallellisme»[289]. Ook wat dit betreft dus een wel héél ander geluid.

Verwilghen wordt nog wel vaker opgevoerd in de discussie rond X1. Op 21 januari zet Yves Desmet in zijn editoriaal zijn verhaal kracht bij door te stellen dat de commissievoorzitter «sluitende bewijzen» heeft van het bestaan van netwerken in dit land: «Net als in de commissie mensenhandel stel ik vast dat men deze maatschappelijke

[286] De Coninck, D., "Verwilghen: "Een herlezing is super-exceptioneel", De Morgen, 8-1-1998.
[287] De Coninck, D., Bulthé, A., ""Herlezing" maakt meer fouten dan verhoren zelf", De Morgen, 8-1-1998.
[288] Winckelmans, W., "Uitstel voor X-dossiers en commissie Dutroux loopt gelijk", De Standaard, 8-1-1998; Winckelmans, W., "Uitstel loopt gelijk voor X-dossiers en commissie Dutroux", Het Nieuwsblad, 9-1-1998.
[289] Ibid.

realiteit niet onder ogen durft zien, dat zich voor pedofilienetwerken een zelfde verdringingssysteem voordoet»[290], aldus Verwilghen.

De uitspraken die Verwilghen doet over het bestaan van kinderpornonetwerken naar aanleiding van het afronden van de werkzaamheden van de commissie Dutroux, worden aangegrepen in de discussie rond het waarheidsgehalte van de getuigenis van X1. Verwilghen, die aan de verzamelde pers herhaaldelijk verklaart dat dergelijke netwerken inderdaad bestaan, ook in ons land, speelt in de kaart van believers. Een tautologisch valse redenering in de zin van «als netwerken bestaan, heeft X1 niet gelogen», dient de pers die geloof hecht aan haar verhaal.

De politicus voelt zich bedrogen en vindt weerklank in De Standaard die op 21 januari een artikel publiceert met de welluidende titelt: «Verwilghen: ik ben misbruikt»[291]. De inhoud: «Marc Verwilghen is kwaad. De discussie rond de getuigenis van X1 hangt hem de keel uit. Hij is het vooral beu dat zijn woorden als voorzitter van de Commissie Dutroux worden misbruikt als argumenten in de discussie»[292]. We lezen dan ook dat Verwilghen beslist heeft voorlopig geen verklaringen meer af te leggen. Er wordt nogmaals vermeld dat "(...) Verwilghen niet twijfelt aan het bestaan van pedofiele netwerken. Maar hij benadrukt dat die uitspraak totaal los staat van de beschuldigingen van X1»[293].

3.4.5 Ronkende namen en anonieme speurders

De Standaard en De Gentenaar voeren Minister van Justitie Stefaan De Clerck ten tonele en melden dat deze de mening is toegedaan dat, aangezien de dossiers getuigen van een bijzondere gevoeligheid, een heronderzoek nodig was[294].

Op 27 januari merkt Yves Desmet op dat onderzoeksrechter Vandermeersch de hele herlezing de facto als een nutteloze oefening opzij heeft gelegd"[295].

Bulthé en De Coninck geven op 29 januari toe dat de herlezing inderdaad een hypotheek legt op bepaalde verklaringen van X1 ; iets wat in schril contrast staat met de uitspraak

[290] Desmet, Y., "Netwerken", De Morgen, 21-1-1998.
[291] S.D.B., "Verwilghen: "Ik ben misbruikt"", De Standaard, 21-1-1998.
[292] Ibid.
[293] Ibid.
[294] Winckelmans, W., "Onderzoek in dossiers X1 lag nooit stil", De Standaard, 27-1-1998; Winckelmans, W., "Aanpak X1 liet te wensen over", Het Nieuwsblad, 27-1-1998.
[295] Desmet, Y., "Een korte pauze", De Morgen, 27-1-1998.

van Yves Desmet op 7 januari. Daar wordt echter volgende bewering aan toegevoegd : «Toch gaven al 2 van de 4 met concrete onderzoeken naar kindermoord belaste magistraten te kennen dat zij geen boodschap hebben aan een herlezing –niet in het minst omdat die is uitgevoerd door rijkswachters die in een openlijke strijd verwikkeld zijn met hun collega's die Louf maandenlang verhoorden»[296]. In een volgende paragraaf heeft men het over «het relatieve belang van deze herlezing» voor het onderzoek naar de moord op Christine Van Hees: De Brusselse BOB, zo staat er, «is 7 maanden in de weer geweest met details»[297].

Tekenend is het artikel dat in de Gazet Van Antwerpen verschijnt naar aanleiding van de persconferentie van 30 januari, waarin Vandermeersch geciteerd wordt als volgt: «De herlezing van het dossier was niet nutteloos»[298]. De op 27 januari door Yves Desmet verkondigde stelling dat «Vandermeersch de herlezing de facto als een nutteloze oefening heeft opzijgelegd»[299], staat hiermee in fel contrast.

Over diezelfde persconferentie meldt De Morgen dat de «X1-piste nog niet is afgesloten". Vandermeersch wordt niet geciteerd, noch wordt allusie gemaakt op zijn uitspraken.

"De herlezing van het dossier-Dutroux voorstellen als het opmaken van het grote blunderboek, is verkeerd", aldus –niet bij naam genoemde- speurders van de cel Neufchâteau in De Standaard van 11 februari[300]. De herlezing is volgens dit artikel niets meer of minder dan «een kritische analyse van het uitgevoerde werk», met als doel «de zwakke punten weg te werken». Er wordt nadruk op gelegd dat hiermee het onderzoek niet naar de prullenmand verwezen wordt. De controverse rond de herlezing is niet aan de speurders voorbijgegaan: «Zij zijn het beu constant bestookt te worden met vragen over de zoveelste herlezing». Er wordt op gewezen dat er slechts één herlezing is, die «in etappes verdeeld werd».

[296] De Coninck, D., Bulthé, A., "De X1-dossiers: wat nog niet onderzocht werd", De Morgen, 29-1-1998.
[297] Ibid.
[298] De Poot, D., Goeman, T., "Magistraten vormen front tegenover hetze rond X1", Gazet van Antwerpen, 31-1-1998.
[299] Desmet, Y., "Een korte pauze", De Morgen, 27-1-1998.
[300] Barbieux, Y., "Herlezing is geen blunderboek", De Standaard, 11-2-1998.

3.4.6 De Financieel Economische Tijd : krant boven het strijdgewoel ?

De Financieel Economische Tijd bericht op een uiterst sobere manier over de herlezing: «Wanneer blijkt dat er meerdere onjuistheden in haar verhaal zitten, wordt beslist om de verklaringen grondig te verifiëren. Als blijkt dat de verklaringen van X1 niet hard kunnen gemaakt worden...zal Langlois zijn dossier over het kinderprostitutienetwerk afsluiten. Zijn er wel bewijzen dan zet hij zijn onderzoek voort»[301]. Het klinkt heel simpel, en in feite is het dat ook...

3.5 NABESCHOUWING: CASE 2

3.5.1 Experten mogen zeggen wat de journalist denkt

Ook wat de herlezing betreft gaan journalisten duchtig op zoek naar grote namen om hun versie van de feiten bij te treden. Geen enkele krant slaagt er in de volledige discussie die heerst omtrent dit onderwerp, ook onder experts dus, te duiden.

Markant is in ieder geval dat woorden van eenzelfde persoon in het kraam van elk der kampen wordt gepast door deze gericht aan te wenden. Getuige daarvan zowel de berichtgeving rond Vandermeersch als die rond Verwilghen.

Luc Demullier blijkt weinig begrip te kunnen opbrengen voor de verbolgenheid van Verwilghen over de aanwending van zijn woorden ter staving van tegenovergestelde visies: «Marc Verwilghen moet als populair, gewaardeerd en gezaghebbend politicus echter beseffen dat zijn uitspraken ter zake, her en der in de media, niet los staan van de context van de zaak X1. Het was dan ook voorspelbaar dat zijn woorden, ook al brengt hij ze genuanceerd, aanleiding konden geven tot de ongenuanceerde discussie: zie je wel, X1 heeft niet gelogen als ze het heeft over een pedoseksueel netwerk (...) Als voorzitter had Verwilghen zich beter niet laten verleiden tot uitspraken over netwerken, zolang zijn commissie haar werkzaamheden niet had afgerond. Een spijtige uitschuiver, die nog moeilijk te herstellen valt»[302].

[301] S.V., ""Herlezingen" verklaringen X1 eind deze maand klaar", Financieel Economische Tijd, 20-12-1998.
[302] Demullier, L., "Zaak-X1 valt niet te herleiden tot valse redenering", Het Volk, 21-1-1998.

3.5.2 Gericht citeren

Journalisten laten niet na uit het rapport te citeren. Disbelievers doen dat in de hoop op die manier te kunnen aantonen dat X1 geen betrouwbare getuige is. Believers doen dat om de validiteit van de bevindingen van de herlezers ernstig in twijfel te trekken. Aan deze selectieve wijze van rapporteren heeft de lezer, op zoek naar de werkelijkheid –of toch een benadering ervan- niets. De journalisten hebben recht op een eigen mening. Het is daarnaast hun taak aan opiniering te doen. Dat had echter ook gekund door een volledigere versie van de waarheid weer te geven, met daaraan gekoppeld de visie van de journalist op het geheel. De lezer heeft op die manier de mogelijkheid de informatie kritisch te beschouwen. Al doende kan hij ook de opmerkingen van de journalist in rekening brengen. De uiteindelijke conclusie die dan trekt, wordt hem niet opgedrongen.

HOOFDSTUK 4: BRONNEN, LEKKEN EN VERGIETEN

4.1 THEORETISCHE BESCHOUWING

Koen Raes vat de problematiek inzake bronnen voor de onderzoeksjournalist goed samen: "(...) journalisten kunnen om de tuin worden geleid of de spreekbuis worden van een intrige die hen ontgaat. De gouden regel is dat de journalist alles in het werk moet stellen om de betrouwbaarheid van zijn bronnen na te gaan"[303] Onderzoeksjournalisten beroepen zich, om een verhaal hard te kunnen maken, op deze bronnen. Geheime bronnen en het lek blijken heel vaak de motor achter onthullingsjournalistiek te zijn. Onmiddellijk doemen twee belangrijke vragen op: waarom lekt de lekker en hoe gaan journalisten daarmee om?

Derogy en Pontaut zijn zich bewust van de problematiek: "Certes, les personnes qui parlent ont intérêt à le faire, c'est une lapalissade. (...) celui qui nous parle défend toujours son point de vue, c'est l'évidence. L'avocat qui évoque le dossier de son client plaide sa cause, mais l'essentiel c'est de savoir s'il dit la vérité. (...) Seul nous importe la réalité des faits et leur véracité".[304]

Rudie van Meurs, journalist bij Vrij Nederland, waarschuwt: "Blijf altijd argwanend. Tipgevers en bronnen hebben een eigen doel voor ogen als ze informeren over wantoestanden. Journalisten kunnen daarvoor worden ingezet."[305] Wat dit "eigen doel" betreft, maakt Cees Brants een onderscheid tussen het lek uit profijt –waar het de lekker te doen is om bepaalde voordelen te behalen- en het morele lek, waarbij de bron "uit verontwaardiging over de geheime kennis die hij heeft" deze in de openbaarheid brengt; "de bedoeling is meestal een misstand aan de kaak te stellen en, door de publieke opinie

[303] Raes, K., "Geen onafhankelijke journalistiek zonder verantwoordelijkheid", De Standaard, 1-8-1998.
[304] Derogy, J., Pontaut, J., o.c., p.547.
[305] Van Meurs, R., "De zaak Ponte" in: Bakker, P., Schreuders, G., van Stegeren, T., Onthullingsjournalistiek, Wolters-Noordhoff, p.74.

te mobiliseren, te verhelpen".[306] Het morele lek stelt weinig problemen, in die zin dat de journalist niet te kampen krijgt met een opzettelijke verdraaiing van de feiten. Wel zal deze nog steeds op zijn hoede moeten zijn. Immers, elke weergave van feiten zal gekleurd zijn door de bril van diegene die de informatie doorgeeft: "Nous voyons le monde avec des lunettes déformantes. Un organe d'information ne doit pas s'adapter aux lunettes, mais rectifier la vision"[307].

James Ettema en Theodore Glasser geven aan hoe journalisten zich indekken tegen het lek uit profijt: "The knowledge that "people are lying to people" leads reporters to try (...) to piece together information from multiple sources."[308] Ook Derogy en Pontaut gaan zo te werk: "Nous nous atachons, à notre façon, à "recouper" comme nous disons, nos informations. Nous multiplions les sources et les vérifications avant de les publier"[309].

Volgens het principe van variatie van bronnen is het niet zozeer noodzakelijk een groot aantal bronnen te raadplegen, maar wel moet ervoor gezorgd worden dat informatie uit élk der "kampen" via de journalist uiteindelijk het publiek bereikt. Eén bron uit elk kamp raadplegen, zal de journalist ertoe in staat stellen een juister beeld te vormen van de werkelijkheid, dan wanneer deze 10 bronnen uit een zelfde kamp zou aanhoren. Jon Sawyer is alvast die mening toegedaan, en hekelt het grote belang dat journalisten hechten aan "multiple sources": "The *Post* and Watergate -all this big stuff about two sources and all these arbitrary rules that people had! Nobody at my paper has ever said that we have any rules like that. Those rules are meaningless anyway. It's pretty easy to find two awful sources."[310] John Ullman is het met hem eens: "It could be that you have to be satisfied with one, or it could be that you shouldn't be satisfied until you have fifteen"[311]. Alles hangt vanzelfsprekend af van de aard van de bron. Een journalist, zeker wanneer deze aan onderzoeksjournalistiek doet, kan het kunnen voorleggen van meer dan één bron dan ook niet inroepen ter staving van de hem opgeworpen these. De betrouwbaarheid van de bron is belangrijker dan het aantal bronnen.

---

[306] Brants, K., "kleine sociologie van het lek", in: Bakker, P., Schreuders, G., van Stegeren, T., Onthullingsjournalistiek, Wolters-Noordhoff, ,p.175.
[307] Du Roy, A., o.c., p224.
[308] Ettema, J, Glasser, T., Custodians of conscience, Columbia University Press, New York, 1998, p.48.
[309] Derogy, J., Pontaut, J., o.c., p.547.
[310] Ettema, J, Glasser, T., o.c., p.48.
[311] Ullman, J., Investigative reporting, New York, St. Martins, 1995.

4.2 CASE 1: ONDERZOEKSRECHTER VAN ESPEN WORDT VERVANGEN

4.2.1 Feiten

Onderzoeksrechter Jean-Claude Van Espen van de Rechtbank van Eerste Aanleg in Brussel wordt belast met het onderzoek naar de moord op Christine Van Hees in 1984. tien jaar later wordt het onderzoek door een buitenvervolgingstelling afgesloten. In januari 1997 maken de opsporingen in verband met de moord in de champignonnière voorwerp uit van een nieuw gerechtelijk onderzoek. De verdere opsporingen staan opnieuw onder leiding van Van Espen. In januari 1998 wordt Van Espen vervangen door Vandermeersch. Uit het perscommuniqué dat Vandewalle, Voorzitter van de rechtbank van Eerste Aanleg in Brussel en dus hiërarchisch overste van Van Espen, verspreid, kan worden opgemaakt dat Van Espen zelf vroeg om van het onderzoek ontheven te worden: "Enfin, le juge d'Instruction M. Van Espen a demandé de bien vouloir prendre en considération l'opportunité d'une redistribution du dossier dit de la champignonnière, assumant les responsabilités qui sont les siennes, et même au delà, permettant ainsi d'enquêter sur certains propos dont la vraisemblance et la cohérence posent question"[312].

4.2.2 Vervangen, afgehaakt of weggestuurd?

Over het hoe en waarom van de vervanging van Van Espen, geraakt de Vlaamse pers het andermaal niet eens. Op 9 januari verschijnen de eerste berichten hieromtrent in de kranten.

De Standaard meldt sober: "het moordonderzoek is intussen doorgeschoven naar onderzoeksrechter Vandermeersch. Hij volgt zijn collega Jean-Claude Van Espen op"[313]. Als reden wordt aangestipt: "enkele media brachten Van Espen in opspraak omdat hij ooit nog als advocaat was opgetreden voor zijn collega Annie Bouty"[314].

[312] Vandewalle, Communiqué de presse.
[313] Lefelon, P., "Ouders Van Hees kunnen dossier inzien", De Standaard, 9-1-1998.
[314] Ibid.

De Gazet van Antwerpen titelt: "Onderzoeksrechter haakt af"[315]. Ook hier wordt de aanleiding omschreven als: "de verdachtmaking in een bepaalde pers dat Van Espen in de zaak van de moord op Christine Van Hees niet objectief kan zijn"[316].

Het Volk ziet het dramatischer: "Onderzoeksrechter verjaagd"[317]. "Van Espen wordt verweten dat hij in 1983 –een jaar voor de moord- één keer heeft opgetreden als advocaat van Annie Bouty", verduidelijkt deze krant.

Volgens Het Nieuwsblad dan weer is Van Espen "ontheven"[318] van het onderzoek: "Officieel omdat hij in de jaren tachtig Annie Bouty, de ex van Michel Nihoul, heeft vertegenwoordigd. Waarschijnlijk speelt ook de verdoken verdachtmaking mee dat Van Espen het dossier heeft pogen te blokkeren".

De Morgen gebruikt eveneens de term "ontheven"[319]. Als reden wordt daaraan toegevoegd: "zijn onpartijdigheid dreigde twijfelachtig te worden doordat hij ten tijde van de gruwelijke moord de advocaat was van één van de huidige verdachten, Annie Bouty"[320]. Volgens de krant is dat echter niet alles: "Ook zonder zijn optreden als advocaat van Annie Bouty was zijn figuur in het onderzoek naar de moord (...) controversieel geworden. Het was onder zijn impuls dat de ploeg rond rijkswachtadjudant Patriek De Baets op 25 augustus van vorig jaar weggestuurd werd (...) Van Espen beschuldigde de vier enquêteurs ervan "te subjectief te werk te gaan" bij het verhoren van X1...Enig bewijs voor dat vermoeden is vandaag nog steeds niet voorhanden"[321].

Het Laatste Nieuws schrijft: "Van Espen mag zich niet langer inlaten met de opsporingen (...) Het heet officieel dat Van Espen als rechter in het dossier Van Hees vervangen wordt, omdat in het spoor dat X1 oprakelt sprake is van Michel Nihoul als mogelijke moordenaar. En ooit, voor hij magistraat werd, verdedigde Van Espen als advocaat Annie Bouty"[322].

[315] De Poot, D., "Onderzoeksrechter haakt af", Gazet van Antwerpen, 9-1-1998.
[316] Ibid.
[317] Eeckhout, M., S.D.B., "Onderzoeksrechter verjaagd", Het Volk, 9-1-1998.
[318] "Blaam voor de schrik van de fraudeurs", Het Nieuwsblad, 9-1-1998.
[319] De Coninck, D., "Van Espen ontheven van onderzoek Champignonnière", De Morgen, 9-1-1998.
[320] Ibid.
[321] Ibid.
[322] Deridder, H., "Campusmoord nekt onderzoeksrechter", Het Laatste Nieuws, 9-1-1998.

Frank De Moor tenslotte schrijft op 14 januari in Knack dat Van Espen "uit het onderzoek stapte". De verklaring van De Moor luidt anders: "Minder omdat hij ooit als advocaat optrad voor Annie Bouty, maar wel omdat X1, enkele maanden na Van Espen's brandbrief, de onderzoeksrechter prompt als één van de aanwezigen bij de moord op Christine Van Hees noemt"[323]. De journalist voegt daar volgende retorische vraag aan toe: "Wie zou haar dat nu toch gesuggereerd hebben?"[324]

4.2.3 Nam Van Espen de beslissing zelf, of werd ze voor hem genomen?

De Standaard schrijft: "Van Espen vroeg eind vorige maand zelf om van het dossier te worden ontlast"[325]. Hij zou die beslissing genomen hebben om "alle zweem van kritiek de kop in te drukken", nadat enkele media hem in opspraak brachten omdat hij ooit nog als advocaat van de burgerlijke partij was opgetreden voor zijn collega Annie Bouty[326].

Hetzelfde verhaal doet Het Volk: "Dat gebeurde op zijn eigen vraag. Van Espen vindt dat hij zijn werk niet meer naar behoren kan uitoefenen door het klimaat van verdachtmaking dat is ontstaan door enkele publicaties in De Morgen"[327].

De Gazet van Antwerpen stelt duidelijk: "Van Espen heeft zelf, op vraag van de voorzitter van de Brusselse rechtbank, gevraagd om van zijn taak te worden ontlast"[328]. Als aanleiding daartoe wordt "de verdachtmaking in een bepaalde pers"[329] aangehaald.

Een zelfde geluid in Knack: "De onderzoeksrechter stapte uit het onderzoek"[330].

Een aantal andere kranten meent dat Van Espen niet uit eigen beweging plaats heeft geruimd voor Van der Meersch maar daartoe gedwongen werd. De Morgen is alvast één van de kranten die dit scenario aanhangt en zulks insinueert als volgt: "De beslissing werd genomen door Etienne Vandewalle, voorzitter van de Brusselse Rechtbank van Eerste Aanleg. Naar verluidt was het Van Espen zelf die de kwestie aan de beoordeling van de

[323] De Moor, F., "Ze geloven hun eigen leugens", Knack, 14-1-1998.
[324] Ibid.
[325] Lefelon, P., "Ouders Van Hees kunnen dossier inzien", De Standaard, 9-1-1998.
[326] Ibid.
[327] Eeckhout, M., S.D.B., "Bedenkelijk getuigenis nekt Brusselse onderzoeksrechter", Het Volk, 9-1-1998.
[328] De Poot, D., "Onderzoeksrechter Van Espen haakt af", Gazet van Antwerpen, 9-1-1998.
[329] Ibid.
[330] De Moor, F., "Ze geloven hun eigen leugens", Knack, 14-1-1998.

rechtbank voorlegde, al circuleerden er gisteren in gerechtelijke kringen al een hele resem andere versies"[331].

Volgens Het Laatste Nieuws is Van Espen "op bevel van zijn rechtbankvoorzitter vervangen"[332]. Hans Deridder schrijft: "het gerecht vergulde de pil door mee te delen dat het Van Espen zelf was geweest die, gezien de opschudding, had aangedrongen op zijn vervanging door een andere rechter"[333]. In een opinieartikel gaat Deridder iets verder in zijn uitspraken: "Het heet dat hij dat zelf wou. Ingewijden noemen dat een schaamteloze poging om het besmeurde blazoen alsnog op te poetsen. Ze hebben geen ongelijk".[334] Deridder benoemt de gebeurtenis dan ook als "een erg zwarte vlek op het blazoen"[335] van de rechter.

Het Nieuwsblad ziet de hele zaak als een "blaam voor de schrik van de fraudeurs" en "een smet op de carrière van de financiële speurneus met het ringbaardje"[336].

4.2.4 Het gerecht haalt uit naar de media

De Morgen haalt een passage aan uit de ordonnantie van rechter Vandewalle: "In zijn ordonnantie stelde rechter Vandewalle dat op het werk van onderzoeksrechter Van Espen "niets aan te merken viel", dat ook zijn professionele band met Annie Bouty op zich niet tot een ontheffing had moeten leiden, maar dat "de ruchtbaarheid die de pers aan deze zaak heeft gegeven de sereniteit van het onderzoek dreigde te hypothekeren"[337].

Het Volk schrijft ook dat "Etienne Vandewalle benadrukte dat er geen enkel verwijt kan gemaakt worden aan het adres van Van Espen. (...) het parket van Brussel haalde zelfs zwaar uit naar De Morgen : "Sommige journalisten vinden het passend partiële informatie te publiceren en aldus het goede verloop van het onderzoek te dwarsbomen""[338].

---

[331] De Coninck, D., "Van Espen ontheven van onderzoek Champignonnière", De Morgen, 9-1-1998.
[332] Deridder, H, "Campusmoord nekt onderzoeksrechter", Het Laatste Nieuws, 9-1-1998.
[333] Ibid.
[334] Deridder, H., "Schandelijk en onduldbaar", Het Laatste Nieuws, 9-1-1998.
[335] Deridder, H, "Campusmoord nekt onderzoeksrechter", Het Laatste Nieuws, 9-1-1998.
[336] "Blaam voor de schrik van de fraudeurs", Het Nieuwsblad, 9-1-1998.
[337] De Coninck, D., "Van Espen ontheven van onderzoek Champignonnière", De Morgen, 9-1-1998.
[338] Eeckhout, M., S.D.B., "Bedenkelijk getuigenis nekt Brusselse onderzoeksrechter", Het Volk, 9-1-1998.

Hans Deridder maakt zich in Het Laatste Nieuws kwaad: "als toemaatje liet het parket niet na eens flink na te trappen naar de pers"[339].

4.3 NABESCHOUWING: CASE 1

4.3.1 De Morgen: het zwarte schaap

Het valt op dat journalisten quasi eensgezind De Morgen aanduiden als aanstoker van alle kwaad. Nochtans is het duidelijk dat de Vlaamse pers in twee kampen verdeeld is, waarvan De Morgen wel tot het kamp behoort dat negatieve geluiden over Van Espen laat weerklinken, maar niet eens op de meest kritische manier.

In Het Laatste Nieuws lazen we immers al op 7 januari: "De Brusselse onderzoeksrechter Jean Claude Van Espen *mislukte* in zijn opsporingen"[340]. Ook Het Volk is vrij ongenuanceerd negatief over de onderzoeksrechter. De Morgen is hierin, alvast veel in ieder geval gematigder.

In deze optiek is het zeer zeker te begrijpen dat Desmet een opinieartikel schrijft met als titel "Dyslexie", en als volgt redeneert: "Eigenaardig toch hoe snel je in de rol van beschuldigde kan worden geduwd. Onderzoeksrechter Van Espen zou de plaats moeten ruimen hebben omdat een bepaalde pers –dat zijn wij dus- hem ervan zou beschuldigd hebben bescherming te verlenen aan verdachten in de moordzaak Christine Van Hees. Mensen die dat beweren lijden aan dyslexie, want dat hebben wij nooit geschreven. Integendeel, we hebben geen enkel element om zo'n bewering te staven, sterker nog, we hebben geen enkel element om aan de vakbekwaamheid en de integriteit van de man te twijfelen"[341].

4.3.2 Hoe één werkwoord een heel verhaal een andere wending geven kan

Wat we kunnen opmaken uit elk artikel is dat Van Espen in het dossier Van Hees werd vervangen. De gekleurde termen die echter gebruikt worden om dit aan de lezer duidelijk te maken, zijn legio. De Gazet Van Antwerpen heeft het over "afhaken"[342], Knack

[339] Deridder, H, "Campusmoord nekt onderzoeksrechter", Het Laatste Nieuws, 9-1-1998.
[340] Deridder, H., "Nihoul en de dood van Christine", Het Laatste Nieuws, 7-1-1998.
[341] Desmet, Y., "Dyslexie", De Morgen, 10-1-1998.
[342] De Poot, D., "Onderzoeksrechter haakt af", Gazet van Antwerpen, 9-1-1998.

gebruikt "stapte uit"[343], De Standaard houdt het op "doorschuiven"[344], Het Nieuwsblad en De Morgen hanteren "ontheven"[345], Het Volk ziet heil in "verjaagd"[346] en Het Laatste Nieuws tenslotte gebruikt "mag zich niet langer inlaten met"[347].

De journalisten zelf zijn zich, zo blijkt, terdege bewust van de fout die zij maken. Geert Van Hecke schrijft in De Standaard op 17 januari: "De argumentatie (...) gebeurt in de meest tendentieuze en gekleurde terminologie"[348].

4.3.3 Is dissonantie te wijten aan bronnen?

Ook over het feit of de onderzoeksrechter de beslissing al dan niet zelf nam, is de Vlaamse pers het niet eens. Knack, De Standaard, de Gazet Van Antwerpen en Het Volk zijn overtuigd van het eigen initiatief van Van Espen. Het Nieuwsblad neemt in deze geen stelling in. De Morgen en Het Laatste Nieuws zijn een andere mening toegedaan: zij stellen dat het gaat om de officiële versie, doch dat de waarheid anders is. De Morgen verwijst daarvoor naar "andere versies (...) circuleerden in gerechtelijke kringen"[349] ; Het Laatste Nieuws haalt de mosterd bij "ingewijden"[350].

Het feit dat de kranten in een dergelijke mate dissonant berichten, laat vermoeden dat de meeste redacties gevoed zijn geworden met informatie via kanalen die er baat bij hebben dat een bepaalde versie in circulatie komt. Marc Platel stipt dit duidelijk aan in een opinie-artikel dat op 5 februari verschijnt in De Standaard: "Veel kan natuurlijk maar omdat sommigen wát blij zijn journalistieke kanalen te vinden die bedding willen zijn voor hun niet altijd even correcte "aanvoer" van informatie"[351]. De bewering dat via de pers de oorlog tussen de justitiële- en speurdersclans wordt uitgevochten, lijkt een waarheid als een koe te zijn.

Het is opvallend dat, op De Standaard na, geen enkele krant er in slaagt op een onthechte toon te berichten over de speurderswissel. Geen van de journalisten vraagt

[343] De Moor, F., "Ze geloven hun eigen leugens, Knack, 14-1-1998.
[344] Lefelon, P., "Ouders Van Hees kunnen dossier inzien", De Standaard, 9-1-1998.
[345] "Blaam voor de schrik van de fraudeurs", Het Nieuwsblad, 9-1-1998; De Coninck, D., "Van Espen ontheven van onderzoek Champignonnière", De Morgen, 9-1-1998.
[346] Eeckhout, M., S.D.B., "Onderzoeksrechter verjaagd", Het Volk, 9-1-1998.
[347] Deridder, H, "Campusmoord nekt onderzoeksrechter", Het Laatste Nieuws, 9-1-1998.
[348] Van Hecke, G., "Een kruis door de X-dossiers", De Standaard, 17-1-1998.
[349] De Coninck, D., "Van Espen ontheven van onderzoek Champignonnière", De Morgen, 9-1-1998.
[350] Deridder, H., "Schandelijk en onduldbaar", Het Laatste Nieuws, 9-1-1998.
[351] Platel, M., "Journalist is geen rechter", De Standaard, 5-2-1998.

zich, alleen op papier, af waarom zoveel verschillende versies circuleren. Niemand geeft deze verschillende versies weer. Het zou voor de lezer nochtans verhelderend zijn te weten dat de ware toedracht van het vertrek van de onderzoeksrechter onduidelijk is, juist omwille van de vete die heerst in gerechtelijke middens. Neen, de journalisten geven er blijkbaar de voorkeur aan de mening aan te halen van één enkele groep. Of dit beschouwd dient te worden als een wederdienst aan bronnen dan wel als een poging om de eigen visie kracht bij te zetten en daarvoor de meest geschikte commentator te zoeken, is moeilijk te achterhalen. Geen van beide redenen valt echter te rijmen met de regels van objectieve berichtgeving. De journalist zondigt immers hoe dan ook tegen het principe van de variatie van bronnen. Nochtans kan de pers enkel op die manier garant staan voor een met aan zekerheid grenzende correctheid. En is dat nu niet net waar journalisten naar dienen te streven wanneer zij het volk wensen te informeren en verlichten?

4.4 CASE 2: DE SPEURDERSPLOEG MOET PLAATS RUIMEN

4.4.1 Feiten

Adjudant Patrick De Baets staat ten tijde van het uitbreken van de zaak Dutroux bekend als een gereputeerd BOB'er van de Derde Criminele Opsporings Sectie bij de Brusselse rijkswacht, een afdeling gespecialiseerd in onderzoeken naar misdrijven van fiscale en economische aard. In het kader van de hem toegewezen opdracht tot verificatie van de financiële transacties van Marc Dutroux, geraakt hij betrokken bij het onderzoek naar de vermoorde kinderen. Algauw breidt de ambitieuze speurder zijn terrein uit naar het verhoren van getuigen die verklaren slachtoffers te zijn van een netwerk waar Doutroux deel van zou uitmaken. Hij wint, vooral dankzij zijn vermogen tot logisch redeneren en werklust het vertrouwen van korpsoversten, die ingaan op zijn vraag tot creatie van een antenne Neufchâteau in Brussel.

Het dient aangestipt dat noch De Baets, noch het gros van de speurders waarmee hij zich in de antenne omringt, enige professionele ervaring heeft met zedenzaken. Nooit eerder hebben zij een –vermeend- slachtoffer van seksueel misbruik verhoord; nooit eerder werden zij geconfronteerd met getuigen met psychische problemen.

De antenne, belast met het ondervragen van de X-en en Nathalie W.-allen vrouwen die verklaarden in Dutroux's netwerk beland te zijn- bestaat uit tweeëndertig personen, onderverdeeld in vijf ploegen. De ploeg De Baets ontfermt zich over Regina Louf, codenaam X1. De verklaringen die deze getuige aflegt, tarten alle verbeelding.

In gerechterlijke middens groeit de scepsis niet enkel aangaande de betrouwbaarheid van X1, maar ook in verband met de verhoormethodiek van De Baets en zijn team. De vrees dat zij suggestief te werk gingen, is imminent. De parketten van Gent en Brussel laten weten niet langer met De Baets te willen samenwerken.

Een nieuwe groep speurders treedt aan. De onderzoeksdaden die zij stellen richten zich op de verificatie van de verklaringen van X1. Tevens wordt nagegaan waar en in welke mate de oorspronkelijke ploeg ondervragers fouten heeft gemaakt in de verhoormethodiek. De onderzoeken worden herlezen.

De Baets en zijn ploeg worden in de zomer van 1997 van het onderzoek verwijderd.

4.4.2 De Baets volgens De Morgen en Knack

De Morgen schrijft op 8 januari over de ploeg De Baets: "de ondervragers van X1 was maandenlang gezegd dat ze de "reddingsboei" waren voor een in opspraak gebrachte rijkswachttop"[352]. De rijkswacht had immers geen te goede beurt gemaakt in de zaak Dutroux. Culminatie van gezichtsverlies kwam er met de heisa rond Abrasax. De rijkswachttop had een reputatie op te krikken en stelde blijkbaar veel vertrouwen in het louterend effect dat opheldérend speurwerk van de ploeg De Baets zou kunnen teweegbrengen bij het publiek. In het besef dat zij de hoop op beterschap belichamen, gaan de speurders van de antenne Neufchateu vastberaden te werk.

X1 zelf mag de werklust van de ploeg bewieroken in De Morgen op 10 januari. Zij roemt de "gedrevenheid van De Baets en die eerste ploeg ondervragers"[353]. Het blijkt net die gedrevenheid te zijn die haar zo ver doet gaan in haar verklaringen: "Eigenlijk heb ik veel meer verteld dan ik ooit gewild had. Voor het eerst in mijn leven had ik de indruk dat mijn verhaal ernstig genomen werd"[354]. Op 23 januari legt de getuige uit aan De Coninck en Bulthé dat zij zelf aan de basis ligt van de houding van de speurders: "Telkens als ik de

[352] De Coninck, D., "Op 23 december lag plan klaar voor 13 huiszoekingen", De Morgen, 8-1-1998.
[353] De Coninck, D., Bulthé, A., "X1: Ach, ik heb ergere dingen meegemaakt", De Morgen, 10-1-1998.

gelegenheid krijg om langdurig met iemand te praten over wat mij overkwam, merk ik dat mijn gesprekspartner net zo gedreven wordt als ikzelf. Ik had dat bij Patrick De Baets, met jullie en met andere journalisten die meer dan een half uur bleven"[355].

In Het Laatste Nieuws schrijft Hans Deridder op 7 januari al dat de feiten die X1 weet aan te halen en blijken te kloppen met wat in de dossiers rond de onopgeloste moorden vermeld staat, voor de speurders betekent dat X1 de waarheid spreekt. De journalist karakteriseert De Baets als "een gereputeerd speurder"[356].

Prof. Karel Pyck laat zich ook positief uit over de rijkswacht-adjudant en zijn medewerkers. Hij noemt hen in een interview met De Morgen "professionals die volgens wetenschappelijke criteria op zoek gaan naar de waarheid"[357]. Hij wenst de term "believer" niet toe te passen op de speurders. In tegenstelling tot wat Deridder schrijft, zou de ploeg volgens de hoogleraar geen standpunt ingenomen hebben omtrent het waarheidsgehalte van de getuigenis van Louf.

Frank De Moor blijkt minder enthousiast over de speurders. Hij laat de lezer van Knack weten dat De Baets in zijn team "vooral volgzame aanbidders" kiest: "Dat blijken niet altijd de meest geschikte speurders voor hun nieuwe opdrachten"[358]. De gedrevenheid van De Baets kadert hij in zijn gedwongen overplaatsing. De Moor schrijft: "Zijn wraak zou zoet zijn"[359].

4.4.3 De onverzoenbare meningen over de verhoormethodiek van De Baets

Zowel De Morgen als De Gazet van Antwerpen vangen aan met de publicatie van de nevendossiers op 7 januari. De eerste dag reeds blijken er 2 onverzoenbare meningen te bestaan over de aanpak van de speurders. In De Morgen schrijven Bulthé en De Coninck: "dat De Baets en zijn ploeg bij momenten wat overhaast tewerk zijn gegaan, lijkt (...) zeker"[360]. Zij hebben het over "kleine fouten (...) niet direct van die aard dat ze iets afdoen aan de waarde van het onderzoek"[361]. "Met name bij de transcriptie van de door

[354] Ibid.
[355] De Coninck, D., Bulthé, A., "Wie met mij praat wordt net zo gedreven als ik", De Morgen, 23-1-1998.
[356] Deridder, H., "Nihoul en de dood van Christine", Het Laatste Nieuws, 7-1-1998.
[357] A.E., ""Naast believers en disbelievers zijn er ook nog professionals"", De Morgen, 12-1-1998.
[358] De Moor, F., "Ze geloven hun eigen leugens", Knack, 14-1-1998.
[359] Ibid.
[360] De Coninck, D., Bulthé, A., "Moord en brand in de Champignonnière", De Morgen, 7-1-1998.
[361] Ibid.

X1 uitgesproken woorden op papier loopt het wel eens mis", weten zij op te maken uit de herlezing[362].

Désirée De Poot distilleert in de Gazet van Antwerpen een andere conclusie uit de herlezing: "Andere speurders nemen die getuigenis opnieuw onder de loep, vergelijken met het videomateriaal en stellen zo vast dat het allemaal niet is zoals het lijkt. Dat X1, als een vrouwelijke Jan Bardi, zeer alert reageert op de minste reactie van de speurders. Hoe zij haar getuigenis bijstuurt naargelang de reactie van de enquêteurs die zo graag dit dossier willen oplossen"[363].

De toon is gezet, en De Standaard verwijst op 8 januari naar wetenschappelijke literatuur die waarschuwt voor valse herinneringen. "Valse herinneringen", zo stelt Winckelmans, "kunnen bij personen met een meervoudige persoonlijkheidsstoornis worden opgewekt door het wederzijdse vertrouwen te bevorderen, door verwachtingen te scheppen over het antwoord op vragen of door vragen in een bepaalde richting te sturen"[364]. Hij stelt duidelijk: "De speurders die de X'en aanvankelijk ondervroegen (...) maakten precies die fout"[365]. De journalist zal op 31 januari in De Standaard en Het Nieuwsblad nogmaals stellen: "Het is duidelijk dat haar ondervragers haar hebben geholpen en haar verklaringen in een bepaalde richting duwden"[366]. Derk Jan Eppink, redacteur binnenland van de krant, huldigt dezelfde visie: "Een nadere analyse van het verhoor toonde aan dat X1 "suggestief was ondervraagd"[367]. Ze was als het ware door de BOB speurders -die haar onvoorwaardelijk geloofden- gevoed met feiten.

Het Volk neemt als eerste krant op 8 januari het woord "suggestie" in de mond, en schrijft voorzichtig, de voorwaardelijke wijs gebruikend: "Dat is nu net waaraan de oorspronkelijke onderzoeksploeg van De Baets zich zou hebben bezondigd"[368].

In de Gazet van Antwerpen staat op 9 januari te lezen: "De zogenaamde spontane verklaringen van X1 zijn al te vaak bevestigingen van elementen die haar in het vuur van

[362] Ibid.
[363] De Poot, D., ""België is één groot complot"", Gazet van Antwerpen, 7-1-1998.
[364] Winckelmans, W., "Korrel zout is zoek in behandeling getuigenverklaringen", De Standaard, 8-1-1998.
[365] Ibid.
[366] Winckelmans, W., "Getuigenis X1 leverde nog niets op", De Standaard, 31-1-1998; Winckelmans, W., Het Nieuwsblad, 31-1-1998.
[367] Eppinck, D., "Journalistiek van de verschroeide aarde", De Standaard, 4-2-1998.
[368] Eeckhout, M., "Getuigenis "kroongetuige X1" zeer wankel", Het Volk, 8-1-1998.

het verhoor worden aangereikt"[369]. Het is duidelijk dat Désirée De Poot niet twijfelt aan het feit dat Louf op suggestieve wijze ondervraagd werd. Een andere aanklacht aan het adres van de speurders luidt: "De samenvattingen die procureur Bourlet krijgt, blijken geen juiste weergave te zijn van de verhoren"[370]. Sommige elementen worden niet vermeld of onjuist samengevat. In deze optiek lijkt de stelling van De Morgen, als zou er soms eens wat mis lopen bij de transcriptie, een understatement.

De Morgen laat op 10 januari X1 aan het woord: "Ik gaf meestal korte antwoorden, dat wel. Daardoor waren zij verplicht veel vragen te stellen. Dat wordt nu geïnterpreteerd als "suggestiviteit", maar dat was het helemaal niet"[371].

Op 14 januari verschijnt Knack, waarin Frank De Moor duidelijk maakt dat het onderzoek gemanipuleerd werd: "Zo is de manier waarop X1 voor het eerst aan het praten gebracht wordt (...) op zijn minst suggestief te noemen. Verder worden, bij voorbeeld, bij het tonen van foto's, de notabelen die X1 niet bij naam kent, meteen benoemd. Nadien komt ze dan uiteraard zelf aandraven met die namen en alles wat daarbij geassocieerd kan worden"[372].

Yves Desmet stelt op 17 januari in een paginagroot artikel dat hij en zijn journalisten wel degelijk rekening gehouden hebben met de mogelijkheid dat De Baets, in casu in het kader van de moord op Christine Van Hees, suggestieve vragen stelde of antwoorden influisterde. "Alleen, het kan niet. X1 heeft de details over de moord op Christine Van Hees verteld vooraleer haar oorspronkelijke ondervragers het dossier kenden", legt hij uit[373].

Op 6 februari herhaalt Desmet in een opinie-artikel in De Standaard: "Met die hypothese hebben we rekening gehouden, maar ze rammelt aan alle kanten. (...) Hoe kun je zaken influisteren die je zelf nog niet weet?"[374]. Op diezelfde dag publiceert De Standaard een artikel van Steven De Foer, die niet openlijk verwijst naar de woorden van Desmet, maar wel tegenwerk biedt. Prof. Wagenaar merkt in dit artikel immers op: "Er wordt beweerd dat de ondervragers van X1 zelf niets wisten van sommige gegevens die zij verstrekte.

[369] De Poot, D., "Alleen door te zwijgen kon dit onderzoek alle kansen krijgen", Gazet van Antwerpen, 9-1-1998.
[370] Ibid.
[371] De Coninck, D., Bulthé, A., "X1: "Ach, ik heb ergere dingen meegemaakt"", De Morgen, 10-1-1998.
[372] De Moor, F., "Ze geloven hun eigen leugens", Knack, 14-1-1998.
[373] Desmet, Y., "Feiten en fantasie", De Morgen, 17-1-1998.
[374] Desmet, Y., "Journalistiek van de nuance", De Morgen, 6-2-1998.

Maar wie zegt dat?"[375]. Net als bij Frank De Moor scepticisme dus, aangaande de stelling als zou X1 daarover niets geweten hebben...

Het is op.v.allend dat in Het Laatste Nieuws de eerste weken geen negatief woord te vinden valt over De Baets en zijn verhoormethodiek. Journalist Hans Deridder bewierookt de speurder en stort zich op de oorlog tussen de clans binnen de rijkswacht die aan de basis zou liggen van de -volgens de journalist geheel onterechte- verdachtmakingen aan het adres van de adjudant.

Vanaf 24 januari neemt journalist José Masschelin het van Deridder over. Prompt wendt Het Laatste Nieuws de steven. In verband met de vooraanstaanden die door X1 genoemd worden als leden van het netwerk, merkt Masschelin in Het Laatste Nieuws van 24 januari op, dat het om dezelfde namen gaat die door De Baets al jaren geviseerd worden in fiscale dossiers[376]. Een duidelijke aanwijzing voor de lezer dat de journalist het op zijn minst vrij merkwaardig vindt dat de getuige net datgene wist te vertellen wat de speurders graag wilden horen.

Wat al tussen de regels door te lezen was in het artikel van Masschelin, wordt 4 dagen later door Philippe Ghysens verwoord. Hij is duidelijk niet overtuigd van de "onschuld" waarin Deridder de handen van De Baets wast. Op 28 januari -rijkelijk laat in vergelijking met de andere Vlaamse pers- schrijft hij: "Haar ondervragers volgden haar in haar onthullingen en *hielpen* haar als ze haperde. Suggestieve vraagstelling, heet dat officieel. De vraag zelf bevat al een deel van het antwoord. X1 onthield die informatie en diste die later weer op."

4.4.4 Experten worden door de VUM-kranten ten tonele gevoerd

In de meeste kranten verschijnen intussen interviews met psychiaters, psychologen en andere deskundigen, die uit de doeken doen welke rol therapeuten, speurders en media kunnen spelen in het creëren van valse herinneringen via suggestieve vraagstelling, het koesteren van bepaalde verwachtingen en een onvoorwaardelijk geloof hechten aan alles wat verklaard wordt. Ook wordt uitgelegd dat bepaalde mensen -X1 zou één van hen zijn- in verhoogde mate ontvankelijk zijn voor dergelijke suggestie[377].

[375] De Foer, S., "Literatuurkennis ontmaskert X1 als fantaste", De Standaard, 6-2-1998.
[376] Masschelin, J., "Spreekt X1 de waarheid of niet?", Het Laatste Nieuws, 24-1-1998.
[377] Zie hier voor hoofdstuk "ziektebeeld X1"

In de kranten van de VUM-groep wordt in drie artikels -alle verschijnen zij op 17 januari- gewag gemaakt van de speurders in deze context. Els Lecompte vertelt in een interview dat de rechercheurs "zowat alle denkbare fouten" maakten waarvoor experts in het buitenland al jaren waarschuwen[378]. Deze buitenlandse experts zouden volgens Geert Van Hecke eind 1996 al gewaarschuwd hebben "voor de uitschuivers die de rechercheurs aan het maken waren"[379]. Hij stelt dat de ondervragers "al heel vroeg in het onderzoek in de fout gingen"[380]. Deze artikels dragen de veelzeggende titels "Speurders gingen al vroeg in de fout" en "Niets geleerd in het buitenland"[381].

Door dezelfde kranten van de VUM-groep wordt op 27 januari de visie van Minister De Clerck kenbaar gemaakt: "Volgens hem hebben er zich inderdaad "problemen met de verhoormethodiek" voorgedaan"[382].

4.4.5 De "slechteriken die de goeden opvolgden"

Zowat elke journalist die met de affaire bezig is, heeft wel een mening klaar in verband met de machinaties die aan de basis zouden liggen van de beslissing tot herlezing en verwijdering van de ploeg De Baets uit het onderzoek.

X1 zelf vindt de speurderswissel alvast geen goede zaak: "Ze sturen hun beste mensen de laan uit", zegt ze daarover aan journalisten van De Morgen op 10 januari[383]. De manier waarop de tweede ploeg te werk gaat, zint haar duidelijk niet.

De aanleiding voor het verwijderen van de speurdersploeg wordt aan de lezer van De Morgen duidelijk gemaakt op 7 januari: "Duterme en Van Espen menen dat De Baets een p.v. heeft vervalst"[384]. De Morgen gaat tegen deze visie in op een argumentatief weinig valabele wijze. In dit artikel wordt naar de herlezing verwezen: "Die is volgens de laatste berichten zo goed als beëindigd en laat allerminst toe te concluderen dat X1 tijdens haar

[378] H.E.C., ""Speurders gingen al vroeg in de fout"", De Standaard, 17-1-1998; H.E.C., ""Speurders gingen al vroeg in de fout"", Het Nieuwsblad, 17-1-1998.
[379] Van Hecke, G., "Niets geleerd in het buitenland", De Standaard, 17-1-1998; Van Hecke, G., "Niets geleerd in het buitenland", Het Nieuwsblad, 17-1-1998.
[380] Van Hecke, G., "Een kruis door de X-dossiers", De Standaard, 17-1-1998; Van Hecke, G., "Een kruis door de X-dossiers", Het Nieuwsblad, 17-1-1998.
[381] Van Hecke, G., "Niets geleerd in het buitenland", De Standaard, 17-1-1998; Van Hecke, G., "Niets geleerd in het buitenland", Het Nieuwsblad, 17-1-1998; Van Hecke, G., "Een kruis door de X-dossiers", De Standaard, 17-1-1998; Van Hecke, G., "Een kruis door de X-dossiers", Het Nieuwsblad, 17-1-1998.
[382] Winckelmans, W., "Onderzoek in dossiers X1 lag nooit stil", De Standaard, 27-1-1998; Winckelmans, W., "Aanpak X1 liet te wensen over", Het Nieuwsblad, 27-1-1998.
[383] De Coninck, D., Bulthé, A., "X1: "Ach, ik heb al ergere dingen meegemaakt", De Morgen, 10-1-1998.

verhoren "geholpen" werd". Wanneer een dag later duidelijk wordt dat Van Espen vervangen wordt, ziet De Conick zijn kans schoon om op 9 januari een artikel te publiceren waarin hij zijn visie nogmaals in de verf kan zetten: "Het was onder zijn impuls dat de ploeg rond rijkswachtadjudant Patrick De Baets op 25 augustus van vorig jaar weggestuurd werd. (...) Van Espen beschuldigde de vier enquêteurs ervan "subjectief te werk te gaan" bij het verhoren van getuige X1. (...) Enig bewijs voor dat vermoeden is vandaag nog steeds niet voorhanden"[385].

Bij de journalisten van De Morgen vinden we onmiskenbaar een negatieve houding terug ten aanzien van Van Espen. De teneur waarmee Hans Deridder over de onderzoeksrechter bericht is wel héél weinig onthecht te noemen: "Eens de verklaringen van X1 hem eind 1996 bereikten, deed hij er alles voor om het nieuwe onderzoek te dwarsbomen. Eerst wou hij de ontmanteling van de onderzoekscel die X1 ondervroeg. (...) Dejemeppe koos eens te meer de verkeerde kant. Hij steunde Van Espen in alle pogingen om het speurdersteam rond Patrick De Baets -de man die maandenlang getuige X1 ondervroeg en zo het nieuwe Van Hees spoor ontdekte- het werken moeilijk en uiteindelijk onmogelijk te maken"[386]. Deridder schrijft diezelfde dag een opinie-artikel met als titel "Schandelijk en onduldbaar"[387]. Hij noemt het onaanvaardbaar dat "diegenen die de verklaringen optekenden en wilden onderzoeken, monddood zijn gemaakt en op een zijspoor zijn gezet"[388]. Niet enkel het wegsturen van De Baets wordt door de journalist aangeklaagd. De keuze voor de nieuwe ploeg speurders wordt blijkbaar evenmin in dank afgenomen: "Erger werd het nog toen magistraten en een rijkswachtofficier de weggestuurde speurders ongestraft vervingen door collega's die de geweerde onderzoekers sinds jaren (...) met alle mogelijke zonden overlaadden. Dit was een afrekening van de zuiverste soort."[389]

Een "oorlog" binnen de rijkswacht en magistratuur zou dus aan de oorsprong liggen van het hele conflict. Deridder kiest duidelijk partij voor de ploeg De Baets en verguist de groep nieuwe speurders. Op zijn minst merkwaardig is dan ook de ommezwaai die hij maakt op 24 januari, wanneer een artikel verschijnt met de nieuwe ploeg speurders als onderwerp: "(...) de *slechteriken* die de *goeden* op.v.olgden. Zij zijn het die door collega's

[384] De Coninck, D., Bulthé, A., "Hoe hét gerechtelijk dossier van 1997 kapot werd gelezen", De Morgen, 7-1-1998.
[385] De Coninck, D., "Van Espen ontheven van onderzoek Champignonnière", De Morgen, 9-1-1998.
[386] Deridder, H., "Campusmoord nekt onderzoeksrechter", Het Laatste Nieuws, 9-1-1998.
[387] Deridder, H., "Schandelijk en onduldbaar", Het Laatste Nieuws, 9-1-1998.
[388] Ibid.
[389] Ibid.

(...), door de pers (...) en door zowat iedereen die hen meent te kennen, beschuldigd worden van het nieuwe misbruik van super-slachtoffer X1, *het monddood maken van de belangrijkste getuige die het gerecht ooit had.* Zij zijn het die zich laten afslachten, die moeten zwijgen... (...)"[390]. Wie de beide artikels met elkaar vergelijkt, kan niet anders dan zich stomverbaasd afvragen waarom de journalist zijn vorige beweringen in een wel heel extreme mate tegenspreekt en zelfs datgene aanklaagt waar hij mede schuldig aan is. Hij besluit zijn betoog met: "Deze speurders worden afgemaakt in een oorlog die ze niet wilden"[391].

Annick De Wit geeft op 31 januari in Het Laatste Nieuws de woorden weer van "een rechercheur van de gerechtelijke politie": "Het gebeurt dat politiemensen de waarheid een beetje geweld aan doen, puur om het eigen gelijk te halen (...) Op een gegeven moment geldt voor beiden[392] nog één ding: scoren (...) Ik ken het wereldje goed genoeg om te weten dat het niet is uit puur geloof in wat de getuige aanbrengt, dat een onwaarschijnlijke zaak voor waar wordt aangenomen (...) Je moet het de ploeg van De Baets nageven dat zij te werk gaan als stormrammen"[393].

Frank De Moor viseert diegenen die hardnekkig blijven geloven in de speurderskwaliteiten van de eerste ploeg –en het gebrek daaraan van de nieuwe ploeg: "Het valt te vrezen dat De Baets en de zijnen op hun manier één van de meest delicate onderzoeken van de voorbije jaren verknalden. Al willen sommigen nu doen geloven dat het onderzoek verloren was toen De Baets cum suis verzocht werden op te stappen"[394].

4.4.6 De bevindingen van de commissie Dutroux

De bevindingen van de commissie Dutroux worden door de journalisten van De Morgen vaak gebruikt in de context De Baets: "Duterme wordt verweten dat hij op eigen houtje, buiten de magistraten om (...) het vaste team ondervragers van X1 wegstuurde. Over Van Espen zegt de commissie dat hij "zwaar en eigenlijk buiten proportie" tilde aan een vermeende procedurefout van Patrick De Baets[395]. Dat de aanleiding tot het verwijderen

[390] Deridder, H., "Doe eens wat!", Het Laatste Nieuws, 24-1-1998.
[391] Ibid.
[392] met "beiden" worden speurder én getuige bedoeld.
[393] De Wit, A., "Ondervraging vaak een gevaarlijk spel", Het Laaste Nieuws, 31-1-1998.
[394] De Moor, F., "Ze geloven hun eigen leugens", Knack, 14-1-1998.
[395] De Coninck, D., Bulthé, A., "Commissie wil onderzoek van X1-onderzoek", De Morgen, 17-2-1998

van de eerste ploeg ondervragers een "vermeende procedurefout" zou geweest zijn, schreef De Morgen reeds op 11 februari[396].

Deconick voegt hieraan toe, op 18 februari: "De commissie mengt zich niet in het debat over de X-en, maar is duidelijk ook niet gerust in de wijze waarop de onderzoeken na het wegsturen van de ploeg van adjudant De Baets werden uitgevoerd"[397]. In geen enkele andere krant wordt daarvan melding gemaakt.

Dat Bulthé en De Coninck zo hun twijfels hebben over de noodzakelijkheid en kwaliteit van de herlezing, was inmiddels wel duidelijk geworden[398]. De Morgen publiceerde op 8 januari al een artikel waarin de journalisten hun visie kenbaar maken: "Toetsing aan het concrete dossier zelf maakt duidelijk dat de "herlezing" in hetzelfde bedje ziek is als datgene wat het tracht te bestrijden"[399]. Yves Desmet stelt nog krasser: "De herlezers zijn minstens even vooringenomen en subjectief als de oorspronkelijke speurdersploeg"[400]. Waarmee Desmet in één klap niet uitsluit dat De Baets zich zou kunnen schuldig gemaakt hebben aan vooringenomenheid en subjectiviteit.

In het kader van een artikel over de vraag van Verwilghen een kijkje te mogen nemen in de "tweede herlezing", schrijft het journalistenduo op 26 februari in De Morgen: "In een eerste voorlopige herlezing verweten enkele collega's De Baets dat hij de vrouw antwoorden had ingefluisterd. (...) Volgens De Baets raakt de (...) kritiek kant noch wal"[401]. Geen enkele andere krant publiceert de mening van De Baets.

[396] De Coninck, D., Bulthé, A., "Commissie: nevendossiers op "laag pitje", De Morgen, 11-2-1998.
[397] De Coninck, D., "Commissie scherp voor commandant die X1-onderzoeken liet herlezen", De Morgen, 18-2-1998.
[398] Zie hoofdstuk "herlezing".
[399] De Coninck, D., Bulthé, A., ""Herlezing" maakt meer fouten dan verhoren zelf", De Morgen, 8-1-1998.
[400] Desmet, Y., "Feiten en fantasie", De Morgen, 17-1-1998.
[401] De Coninck, D., Bulthé, A., F.R., "Verwilghen vraagt rijkswacht kopie "herlezing" X-dossiers", De Morgen, 26-2-1998.

4.5 NABESCHOUWING: CASE 2

4.5.1 Journalisten als spreekbuis van een intrige die hen ontgaat?

David D'Hooghe maakt volgende afweging: "Het is mogelijk dat het lek eigenlijk een schreeuw van frustratie is, een uitlaat voor disfuncties die binnen de structuur niet geventileerd kunnen worden. Deze lekken kunnen soms "schandalen" aan het licht brengen en kunnen zodanig het "algemeen belang" dienen. Maar daarnaast –en ook veel vaker- zijn er de lekken die er –bewust of onbewust- toe strekken om het onderzoek en/ of de publieke opinie te manipuleren. De zaak-Di Rupo is daar een duidelijk voorbeeld van. (...) Ook ten aanzien van de artikelenreeks over de nevendossiers stellen de journalisten dat ze ernstig speurwerk hebben gedaan om de ernst va de dossiers en de erdoor aangereikte sporen te onderzoeken. Zoals in de zaak-Di Rupo kan men echter niet uitsluiten dat de journalisten werden gemanipuleerd. Het gevaar voor manipulatie wordt des te groter wanneer journalisten slechts over partiële informatie beschikken. Een gerichte selectie van gegevens en processen-verbaal kan de inhoud van een dossier geheel vertekenen. Hebben de journalisten voldoende garanties gekregen dat dit hier niet het geval was?"[402]. Afgaande op de manier van berichtgeven in de Vlaamse pers, lijkt op deze vraag ontkennend te moeten worden geantwoord.

Pol Deltour is de mening toegedaan dat heel wat journalisten zich de laatste maanden nogal hebben geëngageerd in de "titanengevechten tussen politiediensten onderling, tussen rijkswacht en magistratuur, en tussen politiek en gerecht". Hij voegt daar een belangrijke opmerking aan toe: "Feit is dat sommige journalisten in heel dat krachten spel zo subtiel zijn gemanipuleerd dat er van een bewust engagement niet eens sprake was. Anders is het wanneer de reporter met een welbepaalde bron een zulkdanig bevoorrechte relatie aangaat dat het ook zijn enige referentiepunt wordt. Dat is in het post-Dutroux-tijdperk toch bijzonder vaak –té vaak- gebeurd"[403].

[402] D'Hooghe, D., "De waakhond en zijn snuffelneus: elf kanttekeningen", De Morgen, 21-1-1998.
[403] Deltour, P., "Waar of niet waar", Samenleving en Politiek, 1998, Vol.5, nr.4, blz 18.

4.5.2 De afhandeling van de kwestie De Baets

Uit een doorgaans goed ingelichte en betrouwbare bron blijkt dat geen strafrechterlijk onderzoek tegen De Baets zal aanhangig gemaakt worden. Verwacht wordt dat deze beslissing eerstdaags geofficialiseerd wordt. Hieruit is minstens af te leiden dat men het maatschappelijk nadeel van een vervolging groter acht dan het voordeel dat een vervolging zou opleveren. Meestens kan daaruit geconcludeerd worden dat De Baets geen strafrechtelijk sanctioneerbare fouten heeft gemaakt. Een tuchtrechterlijke sanctie wordt niet uitgesloten, maar de kans daartoe wordt vrij klein geacht te zijn. Het moge duidelijk zijn dat dit echter niet automatisch inhoudt dat De Baets de hem toegewezen taken volgens de regels van de kunst heeft aangepakt...

Welke strekking –en per extensie dus welke krant- het aangaande De Baets bij het rechte eind heeft, weet ik niet. In ieder geval zit een deel van de pers er helemaal naast. De kans dat dit te wijten is aan "lekken uit profijt", is niet ondenkbeeldig. Naargelang de redacties gevoed werden met feiten van één der clans, zullen zij anders bericht hebben. Is er een journalist die alle kanten van het verhaal bekeken heeft? Hebben journalisten moeten terugvallen op een reeds opgebouwde vertrouwensrelatie en zijn zij op die manier met open ogen in de val getrapt? Ongetwijfeld is dat zo voor een aantal onder hen. De merkwaardige ommezwaai die Deridder maakte in Het Laatste Nieuws, laat veronderstellen dat hij aanvankelijk vertrouwen stelde in De Baets. Een –naar mijn mening betrouwbare- bron vertelde mij dat de journalist al sedert geruime tijd op goede voet leefde met De Baets. Heeft Deridder uit loyauteit en met een blind vertrouwen in de speurder aangenomen dat zijn versie de juiste was? Feit is wel dat de journalist over de nodige eerlijkheid en moed beschikte om zijn visie, na confrontatie met andere bronnen, te veranderen.

Deltour stelt dat een grotere analogie tussen de werkwijze van pers en gerecht noodzakelijk is en zal blijven: "Noem het een kwestie van democratische beschaving, dat de methoden van gerecht en pers tot op zekere hoogte toch gelijk zullen zijn. Het toepassen van hoor en wederhoor is zo'n methode. Ermee verwant is het uitgangspunt dat iemand onschuldig is tot je zelf een redelijk duidelijke bewijslast tegen hem of haar hebt verzameld. Het omgekeerde doen – zeggen dat iemand iets heeft gedaan en eisen dat hij het tegendeel bewijst – is zo omgekeerd aan wat het gerecht pleegt te doen dat

elke redelijke consensus bij voorbaat uitgesloten is. Dan draait campagne journalistiek uit op een inquisitie[404]".

Tot slot een stelling van Derogy en Pontaut,: "Le journalisme d'investigation a des limites qu'il faut connaître pour les respecter. Tout d'abord, nous ne sommes ni des policiers ni des juges, encore moins des justiciers, des sortes de "Zorro" de la plume..."

4.6 CASE 3: DE MORGEN ONTHULT DE BRON VAN DE VTM

4.6.1 Journalistiek van de verschroeide aarde

Op 10 januari overtreedt De Morgen een onder journalisten nagenoeg heilig principe: Annemie Bulthé en Douglas De Coninck onthullen een bron van de commerciële zender VTM: "Volgens één van de betrokken journalisten kwam de confidentiële informatie van het Brusselse parket zelf, met name van substituut Somers"[405]. In een tweede artikel van dezelfde datum, geeft De Coninck het gesprek weer dat hij voerde met Jeroen Wils, één van de VTM-journalisten: "De Brusselse substituut Somers heeft donderdag twee journalisten van de commerciële zender VTM inzage gegeven in een deel van de "tweede herlezing" van het dossier Champignonnière. Althans, dat beweert één van de journalisten van VTM (...) "Ja, dat klopt" zegt Wils. "Wij zijn bij Somers geweest. Zij heeft ons inzage gegeven in het dossier van de tweede herlezing van het dossier-Champignonnière""[406].

Dit verhaal krijgt een staartje: Gazet Van Antwerpen meldt op 13 januari dat de VTM klacht indient bij het AVBB tegen een collega van de krant De Morgen. De grieven van de VTM-journalisten: "Zij vinden het niet aanvaardbaar dat die journalist in de krant het bronnengeheim heeft geschonden. Vorig weekend en gisteren noemde De Morgen de zogenaamde bronnen van concurrenten (...) Een tweede klacht heeft betrekking op gegevens uit een strikt vertrouwelijk gesprek tussen 2 collega's die in de krant werden uitgesmeerd. Die vertrouwelijke gegevens worden bovendien foutief weergegeven, volgens de klacht alleen om de eigen belangen te dienen"[407].

---

[404] Deltour, P., "Waar of niet waar?", Samenleving en politiek, 1998, Vol.5, nr.4.

[405] De Coninck, D., Bulthé, A., "Onderzoeksrechter verhoort onderzoeksrechter", De Morgen, 10-1-1998.
[406] De Coninck, D., "X1: de jacht op de teddybeer", De Morgen, 10-1-1998.
[407] "Journalisten klagen collega's De Morgen aan", Gazet van Antwerpen, 13-1-1998.

In een artikel in De Standaard van 17 januari, waar Geert Van Hecke het heeft over "bladen, wars van deontologische principes over objectiviteit en bronnengeheim", staat de onvrede in verband met de onthulling van De Morgen centraal: "In een dagblad gebruikt een journalist zijn rubriek om, zonder enige relevantie naar de lezer toe, informanten van een collega te ontmaskeren en in diskrediet te brengen"[408].

Eveneens op 17 januari verschijnt een artikel in De Morgen van de hand van Desmet, waarin deze geen duimbreed toegeeft: "Wie voert deze non-informatie als tegenbewijs aan de collega's? Een magistrate, zo blijkt. Naar onze bronnen worden strafonderzoeken ingesteld, de "disbelievers" nodigen collega's vrolijk op de koffie uit"[409].

Bart Sturtewagen confronteert Yves Desmet met dit voorval tijdens een interview, en stelt hem de vraag: "Vindt u het normaal dat één van uw journalisten de taktiek van de verschroeide aarde toepast door bronnen van collega's, die hij blijkbaar als tegenstanders beschouwt, te publiceren"[410]. De repliek van de hoofdredacteur: "Wat moet ik daar op antwoorden? Als we vaststellen dat er geen sprake meer is van terechte kritische analyse van onze berichtgeving, maar er een hetze ontstaat en er gestuurde informatie lekt en men journalisten probeert te manipuleren, als die journalisten niet bij ons checken wat ze vernemen... (...) Op een bepaald moment hebben wij gevraagd "wie voert jullie die informatie?". Toen heeft VTM-journalist Jeroen Wils zijn bron prijsgegeven. Was dat verstandig? Ik weet dat ik nooit ofte nimmer een bron zal prijsgeven, zelfs niet 's avonds laat aan de toog in een gesprek met jou. Jeroen Wils gaat er van uit dat een gesprek tussen collega's *off the record* is"[411]. Voor Desmet gaat het dan ook enkel om een verschil in interpretatie...

Sturtewagen laat het hier niet bij, en in een opinieartikel gepubliceerd in De Standaard op 22 januari, uit hij nogmaals zijn onvrede met de gang van zaken: "Bronnen uit de gerechtelijke hoek die, ook door schending van hun beroepsgeheim, informatie lekken die de beweringen van de getuige aantasten, worden ontmaskerd en geïntimideerd. Dit soort lekken noemt men: georchestreerde mediacampagnes. Lekken in de andere zin

[408] Van Hecke, G., "Een kruis door de X-dossiers", De Standaard, 17-1-1998.
[409] Desmet, Y., "Feiten en fantasie", De Morgen, 17-1-1998.
[410] Sturtewagen, B., ""Mijn broek zit nog op haar plaats"", De Standaard, 20-1-1998.
[411] Ibid.

daarentegen zijn uitingen van de democratische gezindheid en waarheidslievendheid..."[412].

Tenslotte wordt op 2 februari een lezersbrief gepubliceerd in De Morgen van de hand van Jeroen Wils en Faroek Ozgunes, de twee VTM-journalisten wiens –vermeende- bron door De Morgen onthuld werd. Over de informatie die is weergegeven in het artikel van 10 januari, als zou substituut Somers hun bron geweest zijn, schrijven de journalisten: "Wils en Ozgunes benadrukken klaar en duidelijk dat zij substituut Somers nooit ontmoet hebben, en zij evenmin ooit schriftelijk of telefonisch contact ter zake hebben gehad. De bewering naar voren gebracht in De Morgen is dan ook volstrekt onjuist"[413]. Wat de weergave van het gesprek tussen De Coninck en Wils betreft, schrijven Wils en Ozgunes: "VTM-journalist Jeroen Wils heeft nooit toestemming gegeven dergelijk formeel vraaggesprek te voeren, laat staan de inhoud ervan te publiceren. Wils en Ozgunes ontkennen bovendien dat de auteur van het bewuste artikel ooit een interview heeft afgenomen met Wils. De Morgen heeft voorvermelde vraag nooit gesteld, evenmin heeft Wils hier ooit op geantwoord. De door de krant gepubliceerde citaten zijn blijkbaar afkomstig uit een vertrouwelijk, off the record, gesprek, dat een dag eerder tussen de journalisten Wils en Douglas De Coninck plaatsvond. De gepubliceerde informatie werd foutief weergegeven, in een andere context gegoten, verdraaid en valselijk in een vraag-antwoord-vorm weergegeven"[414].

Een naschrift van De Coninck, waarin onder meer geschreven staat dat ook overige media de bronnen van De Morgen trachtten te openbaren, gaat als volgt in op de beweringen van de VTM-journalisten: "Indien u nu stelt dat ons gesprek een "vertrouwelijk" karakter had, dan rest me niets anders dan mij te verontschuldigen. Ik had het anders begrepen. Over uw stelling dat het gesprek foutief zou zijn weergegeven, kan ik me enkel verwonderen"[415].

Op 21 juli 1998 brengt de Raad voor Deontologie advies uit. Los van de specifieke gebeurtenissen, meent de Raad voor Deontologie in het algemeen dat "het respecteren

[412] Sturtewagen, B., "Believers verliezen nooit", De Standaard, 22-1-1998.
[413] Ozgunes, F., Wils, J., "De jacht op de teddybeer", De Morgen, 2-2-1998.
[414] Ibid.
[415] De Coninck, D., naschrift bij "De jacht op de teddybeer", De Morgen, 2-2-1998.

van het bronnen geheim bij uitbreiding ook moet gelden voor de bronnen van collega's en in dit tweede geval meer dan een ongeschreven regel is"[416].

[416] Dossier 9, de Journalist, 1999, nr 2.

HOOFDSTUK 5: EEN HEUSE MEDIAOORLOG

5.1 DIE DAGEN IN DE KRANT...

5.1.1 De rol van de audiovisuele media

De oorlog beperkt zich niet tot de schrijvende pers. Over de grenzen van de media heen is het vooral Douglas De Coninck die zich druk maakt over de wijze van berichtgeving over de publicaties van De Morgen in de nieuwsbulletins van de VTM en de BRTN. Hij schrijft op 9 januari: "verschillende media, de BRTN-televisie op kop, berichtten de afgelopen dagen uitvoerig over "een rijkswachtdocument" dat zou aantonen dat de verhoren van de getuige X1 op verschillende punten subjectief zou zijn verlopen. Het document zou ook aantonen dat X1 foute verklaringen heeft afgelegd", waarna de journalist stelt dat het bewuste rijkswachtdocument de eerste herlezing is[417]. Een herlezing, zo schrijft hij, "waarmee iets niet helemaal in de haak was". De VTM zou het nóg grover gemaakt hebben: "VTM... citeerde uit onbestaande stukken"[418].

Ook in verdere artikels in De Morgen wordt de aanpak van beide zenders aangaande de feitelijke argumentatie in de discussie omtrent de waarheid van het getuigenis van X1 gehekeld, en wordt het verhaal van deze media op verschillende punten gecounterd[419].

Een gemeenschappelijke vijand doet wonderen bij de journalisten van de gedrukte media: collega's van andere kranten blijken het roerend eens met De Morgen aangaande de negatieve rol die de audiovisuele media spelen, zij het om een wel héél andere reden. Het feit dat in duidingsprogramma's zoveel aandacht wordt besteed aan de dossiers –en dus aan de publicatie ervan in De Morgen-, stuit een aantal journalisten danig tegen de borst: "Er is een tijd geweest dat dergelijke sensatiebrokken behoorden tot het aanbod

[417] De Coninck, D., "Gretig gelekte "eerste herlezing" gaat voorbij aan eerste verhoor X1", De Morgen, 9-1-1998.
[418] Ibid.
[419] De Coninck, D., Bulthé, A., "Iedereen wist dit allang, en trouwens: het is toch niet waar", De Morgen, 9-1-1998.

van onze boulevardbladen. Vandaag doet een kwaliteitskrant dat, gesteund door zelden geziene promotie-inspanningen van het machtigste medium van dit land, de televisie. Diezelfde televisie beslist wie het label "kwaliteit" mag voeren, en wie niet ", aldus Van Houtte in de Gazet van Antwerpen[420].

Ook Pol Van den Driessche is boos omwille van de enorme aandacht die uitgaat van de audiovisuele media voor de publicatie in De Morgen: "De Morgen werd in haar publiciteitsstunt bijzonder aardig geholpen door de audiovisuele pers"[421].

Een andere reden van ontevredenheid over de aanpak van de televisie, in casu de BRTN, vindt men een tijdje na het Panorama-interview met X1 in de Gazet van Antwerpen: "Toen X1 zichzelf op flagrante wijze begon tegen te spreken, voelde de televisie de bui al komen. Toen was X1 weer een zaak van de kranten... Een paar dagen eerder werd nog triomfantelijk verkondigd dat de TV X1 een naam en een gezicht had gegeven"[422].

5.1.2 X1 : "a story too nice to be checked"?

De verschillende kranten betichten elkaar ervan zich te baseren op slechts één enkele bron. In een artikel van de hand van De Coninck en Bulthé in De Morgen wordt op sarcastische wijze op de visie van collega-journalisten gerepliceerd: "Het valt allemaal terug te voeren tot één (1) lek (...) Wij begrijpen dat veel collega's in de schrijvende en audiovisuele pers voorts ten zeerste bekommerd zijn aangaande de "herkomst van het lek". Hét lek, het enige allesverklarende lek. Als er maar één lek is, dan is alles goed. Dan kan iedereen weer rustig slapen"[423]. Daarop volgt een verhaal waaruit moet blijken dat er wel degelijk méér gebeurde dan een simpelweg luisteren naar en neerpennen van wat één enkel iemand zou verklaard hebben.

Ook de hoofdredacteur van De Morgen gaat op 9 januari in op de kwestie. In een opiniestuk dat de titel "Hypocrisie" draagt, dient hij andere kranten –hij omschrijft ze als "tegenstanders"- van antwoord: "In plaats van blindelings verder de versies van een bepaalde speurdersclan na te vertellen, zouden onze collega's misschien de eerlijkheid kunnen opbrengen om te pogen onze feiten tegen te spreken (...) tot hiertoe heeft

[420] Van Houtte, R., "Land van netwerken en X-files", Gazet van Antwerpen, 16-1-1998
[421] Van Den Driessche, P., "Publiciteitsstunt", Het Nieuwsblad, 8-1-1998.
[422] Van Houtte, R., "Stop de waanzin", Gazet van Antwerpen, 30-1-1998.
[423] De Coninck, D., Bulthé, A., "Iedereen wist dit allang, en trouwens: het is toch niet waar", De Morgen, 9-1-1998.

niemand ook maar één feitelijk element van ons verhaal kunnen ontkrachten"[424]. Het doel van zijn editoriaal: "(...) eens terugslaan"[425]. Hij brengt dit voornemen in praktijk door te stellen dat het juist diegenen die De Morgen verwijten zich te baseren op één bron, die blindelings de versie volgen van één groep onder de speurders. Het verhaal van de pot en de ketel?

Een week later blijkt de wonde van Desmet nog niet geheeld: "als De Morgen zich blindelings op één bron, X1, zou baseren, dan volstaat het die ongeloofwaardig te maken. Voor de archiefkast waarin de honderden p.v.'s van toen en nu liggen, de tientallen interviews met eerstelijnsgetuigen, ouders, experts, talrijke speurders en magistraten blijven we hoofdschuddend staan. Gebaseerd op één bron? Jongens toch"[426].

Een laatste sneer volgt nog, in een stukje waarin Yves Desmet zijn best doet om de visie van collega's te ridiculiseren: "Meneer Delcroix zegt geen villa te hebben in Zuid-Frankrijk, dus heeft hij geen villa in Zuid-Frankrijk, de koster zegt nooit aan jongetjes gezeten te hebben, dus heeft hij nooit aan jongetjes gezeten, Marc Dutroux vertelt dat hij Julie en Melissa geen haar gekrenkt heeft, dus... Voortaan geloven we alles wat ons verteld wordt. Nee, dan is er niets aan de hand met de magistratuur en de politiediensten in ons land, want heeft mevrouw Liekendael dat niet gezegd? Nee, dan zijn er geen netwerken in dit land, ook al zegt commissievoorzitter Verwilghen dat hij sluitende bewijzen van het tegendeel heeft"[427].

In De Standaard schrijft Derk Jan Eppink –duidelijk niet geïntimideerd door de bijdrage van Desmet en zijn journalisten- op 4 februari over De Morgen: "Men beet zich vast in het spoor van Debaets en X1, zonder voldoende de journalistieke veiligheidskleppen in te bouwen. De eerste is de variatie van bronnen. Hoe meer bronnen, hoe beter. Maar nee, het smalspoor van Debaets en X1 leek voldoende"[428]. Volgens hem werd X1 "a story too nice to be checked"[429].

[424] Desmet, Y., "Hypocrisie", De Morgen, 9-1-1998.
[425] Ibid.
[426] Desmet, Y., "Feiten en fantasie", De Morgen, 17-1-1998.
[427] Desmet, Y., "Netwerken", De Morgen, 21-1-1998.
[428] Eppinck, D., "Journalistiek van de verschroeide aarde", De Standaard, 4-2-1998.
[429] Ibid.

5.1.3 "Iedereen wist dit al lang, en trouwens: het is toch niet waar"

Op 8 januari, één dag nadat De Morgen van wal is gestoken met de publicaties omtrent de nevendossiers van Neufchâteau, laten verschillende kranten opmerken dat de informatie die De Morgen publiceert geen geheim is voor de andere journalisten. De Standaard zegt "al lang over deze informatie te beschikken, doch zo wijs te zijn er niets mee aan te vangen"[430].

Pol Van den Driessche, hoofdredacteur van Het Nieuwsblad, haalt stevig uit naar De Morgen: "Een krant van De Persgroep vond gisteren het ogenblik aangebroken om groot lawaai te maken over de zogeheten nevendossiers van Neufchâteau" en voegt daar droog aan toe: "Zowat elke journalist die het gerecht volgt, was sinds maanden op de hoogte van deze nevendossiers"[431].

In de Gazet van Antwerpen lezen we op diezelfde dag: "Laten we eerlijk zijn: bijna àlle redacties zijn in het bezit van deze gerechtelijke nevendossiers. Het vandaag voorstellen alsof slechts 2 Belgische journalisten dankzij 5 maanden speurwerk eindelijk zijn te weten gekomen wat er rond de zaak Dutroux hangt, is fel overtrokken... Hoewel wij in het bezit zijn van de gegevens die vandaag worden gepubliceerd, meende en meent de Gazet van Antwerpen nog steeds dat, behalve sensatiezoekers, niemand baat heeft bij het opengooien van deze dossiers"[432]. De journalist laat niet na gewag te maken van het feit dat er wel héél gretig dossiers verspreid worden...

Annemie Bulthé en Douglas De Coninck antwoorden op 9 januari met het artikel "Iedereen wist dit al lang, en trouwens: het is toch niet waar": "Het valt allemaal terug te voeren tot één (1) lek. En als u dat niet gelooft, dan moet u weten dat "alle ernstige krantenredacties reeds over deze informatie beschikten". Oh ja? Afgaand op de wijze waarop we onze verhalen verkracht zien worden in andere kranten durven wij daar zéér sterk aan twijfelen"[433].

Ook Yves Desmet reageert verbolgen: "Zo horen wij tot onze verbazing dat zowat alles wat we brengen, in feite oude koek zou zijn, geruchten die al maandenlang op alle

[430] Winckelmans, W., "Korrel zout is zoek in behandeling getuigenverklaringen", De Standaard, 8-1-1998.
[431] Van Den Driessche, P., "Publiciteitsstunt", Het Nieuwsblad, 8-1-1998.
[432] Geudens, P., "Nevendossiers", Gazet van Antwerpen, 8-1-1998.
[433] De Coninck, D., Bulthé, A., "Iedereen wist dit allang, en trouwens: het is toch niet waar", De Morgen, 9-1-1998.

redacties circuleren. Het klopt inderdaad dat heel wat wilde verhalen de wereld zijn ingestuurd, gelanceerd vanuit verschillende speurdersclans, en dat journalisten die mondjesmaat meedeelden of opspaarden. We betwisten evenmin dat er op andere redacties bekwame en professionele journalisten rondlopen. Alleen, beste collega's, heeft niemand zich de investering getroost om twee journalisten vijf maand lang onafgebroken op dit dossier te laten werken en ieder detail minutieus na te checken en uit te vlooien. Doe ons een lol, en verkondig niet dat jullie evenveel weten als wij. Jullie beschikken nog niet over een tiende van ons materiaal"[434].

In een artikel de dato 17 januari herhaalt Desmet: "collega's, zo blijkt, hebben het rapport[435] niet, maar laten zich wel de selectieve citaten voorlezen door de speurdersclans die X1 niet geloven"[436].

5.1.4 Het bewijzen van het Eigen Grote Gelijk

Op 17 januari verschijnt een artikel in De Standaard waarin Geert van Hecke betreurt dat alleen het gelijk van de journalist telt. Hij voegt er aan toe dat, in pogingen het eigen gelijk te bewijzen, "de argumentatie gaat over dingen die ver van het dossier liggen en gebeurt in de meest tendentieuze en gekleurde terminologie"[437]. Dat de journalist het hier bij het rechte eind heeft, moge blijken uit de voorgaande hoofdstukken, waar duidelijk is aangetoond dat niet enkel de informatie maar ook de wijze van argumenteren en het hanteren van gekleurde termen niet getuigen van grote intellectuele eerlijkheid.

De Standaard laat opnieuw van zich horen op 20 januari, dit keer bij monde van Dirk Achten: "Naarmate de getuigenis dag na dag ontrafelt, wordt het zo langzamerhand pijnlijk voor die media, met De Morgen op kop, die het getuigenis van X1 met veel gedruis ombouwden tot een heuse kruistocht"[438]. In het interview van Sturtewagen met Yves Desmet mag deze laatste zich hiertegen verdedigen door te stellen: "alleen die elementen die waar bleken te zijn, hebben wij gebracht. (...) Wij hebben nooit beweerd dat haar verhaal de goddelijke waarheid is"[439].

[434] Desmet, Y., "Hypocrisie", De Morgen, 9-1-1998.
[435] Desmet heeft het over het psychiatrische rapport van Prof. Igodt.
[436] Desmet, Y., "Feiten en fantasie", De Morgen, 17-1-1998.
[437] Van Hecke, G., "Een kruis door de X-dossiers", De Standaard, 17-1-1998.
[438] Achten, D., "Snel duidelijkheid", De Standaard, 20-1-1998.
[439] Sturtewagen, B., ""Mijn broek zit nog op haar plaats"", De Standaard, 20-1-1998.

Het Nieuwsblad, ook van plan het eigen gelijk te bewijzen, laat Wim Winckelmans trots schrijven: "Het Nieuwsblad schreef op 8 januari dat...", gevolgd door een opsommende samenvatting van wat die krant op die bewuste dag schreef, waarna gedrukt staat: "Minister van Justitie Stefaan De Clerck onderschrijft nu deze stelling"[440]. Een pluim dus, aan het eigen adres.

Een dag later vindt de lezer van De Standaard volgende uitspraak van de Minister van Justitie terug: " We komen terecht in een spiraal waarin de één de ander overtreft in de weergave van de verhalen"[441].

Anita De Saedeleer, adjunct-hoofdredacteur bij Het Nieuwsblad, hekelt op 2 februari deze gang van zaken: "Iedereen heeft er baat bij dat de pers met een kritisch oog over de schouders van de onderzoekers meekijkt, aanklaagt wat fout loopt en het publiek eerlijk op de hoogte houdt van de stand van zaken. Maar dat is iets heel anders dan het eigen Grote Gelijk proberen te bewijzen"[442].

Yves Desmet dient Derk Jan Eppink van antwoord in De Standaard op 6 februari. Deze laatste had een vrij vernietigend artikel gepubliceerd op 4 februari over de aanpak van De Morgen in de zaak-X1, getiteld: "Journalistiek van de verschroeide aarde"[443]. Desmet noemt zijn artikel "Journalistiek van de nuance", een duidelijke aanwijzing dat het inderdaad gaat om een repliek. Hij schrijft: "Onze journalistiek, die er één is van twijfel en nuance, wordt gecounterd door een journalistiek van grote gelijkhebberij en absolute waarheid en zekerheden"[444]. In De Morgen schrijft hij één dag na publicatie van zijn opinieartikel in De Standaard: "nooit en nergens heeft De Morgen geschreven dat het verhaal van X1 van A tot Z waar is, nooit en nergens heeft deze krant beweerd zelf de waarheid in pacht te hebben"[445].

Op 10 maart publiceert De Morgen een advies van de Raad voor Deontologie, waarin gesteld wordt dat De Morgen in de fout is gegaan in een ander onderzoeksdossier. Yves Desmet maakt die dag duidelijk wat hij onder onderzoeksjournalistiek verstaat, wat Sturtewagen, adjunct-redacteur van De Standaard maar in deze optredend in eigen

[440] Winckelmans, W., "Aanpak X1 liet te wensen over", Het Nieuwsblad, 27-1-1998.
[441] Eppinck, D., "De Clerck vraagt media kiesheid en belooft informatie", De Standaard, 9-1-1998.
[442] De Saedeleer, A., "Het grote complot", Het Nieuwsblad, 2 februari 1998.
[443] Eppinck, D., "Journalistiek van de verschroeide aarde", De Standaard, 4-2-1998.
[444] Desmet, Y., "Journalistiek van de nuance", De Standaard, 6-2-1998.
[445] Desmet, Y., "Bericht aan de lezer", De Morgen, 7-2-1998.

naam, doet toegeven dat ook De Standaard fouten heeft gemaakt: "Onze toon was niet onthecht genoeg, onze journalistieke slagkracht liet te wensen over en ons tweegevecht heeft het image van onze beide kranten en van de kwaliteitspers in het algemeen geen goed gedaan"[446].

5.1.5 Van welles-nietes-spelletje tot persoorlog; van collega tot vijand

Bij aanvang van de publicatie van de nevendossiers door De Morgen, verwoordt zowat elke journalist uit het spectrum van de Vlaamse pers de vrees van de woordvoerder van de Minister van Justitie: "Wij kunnen enkel hopen dat dit nu geen aanleiding wordt voor een spel van opbod tussen de verschillende media". Dat deze vrees gegrond was en de betrokken journalisten zich terdege bewust waren het feit dat in een oorlog verwikkeld geraakt te zijn, blijkt uit de verschillende benamingen die zij geven aan dit "spel van opbod".

Dat er twee onverzoenbare visies op het verhaal bestaan, moge duidelijk worden uit een artikel in De Standaard: "Finaal eindigt de mediacontroverse in een wansmakelijk welles-nietes-spel waaraan geen lezer, kijker of luisteraar nog een boodschap heeft"[447]. Ook de hoofdredacteur van die krant heeft het over "een welles-nietes-spel"[448] in zijn editoriaal de dato 20 januari.

Bart Sturtewagen vindt de wijze van verslaggeving rond de nevendossiers ook maar niets, en spreekt in De Standaard van 20 januari over "14 dagen mediaheisa" en "sensationele coverage"[449]. Getuige X1 zegt die dag zelf, in een interview met Van Dorsselaer voor deze krant, niet te willen vervallen in "het media circus van het welles en nietes"[450].

Yves Desmet noemt, 10 dagen na aanvang van publicatie, de kritiek aan het adres van De Morgen "geen kritiek, maar een hetze"[451]. "Waar we in ieder geval niet aan mee willen doen is het steriele welles-nietes spelletje van getuigen en tegengetuigen"[452] laat hij zijn lezers weten op 7 februari.

---

[446] Sturtewagen, B., "Onderzoeksjournalistiek en kwaliteitspers", De Morgen, 11-3-1998.
[447] Van Hecke, G., "Een kruis door de X-dossiers", De Standaard, 17-1-1998.
[448] Achten, D., "Snel duidelijkheid", De Standaard, 20-1-1998.
[449] Sturtewagen, B., "Verhaal X1 botst met dat van ouders", De Standaard, 20-1-1998.
[450] Van Dorsselaer, I., "Getuige X1 breekt met haar ouders", De Standaard, 20-1-1998.
[451] Desmet, Y., "Feiten en fantasie", De Morgen, 17-1-1998.
[452] Desmet, Y., "Bericht aan de lezer", De Morgen, 7-2-1998.

Zelfs de term "oorlog" wordt niet geschuwd. Yves Desmet beschrijft de gebeurtenis als "het vrij zinloze persoorlogje" op 21 januari[453]. Reeds op 9 januari had deze het over een "persoorlogje", met daaraan gekoppeld het voornemen "terug te slaan"[454]. In een opiniestuk dat op 6 februari door De Standaard wordt gepubliceerd heeft de hoofdredacteur van De Morgen het over "de zwart-wit denkwereld die vandaag het medialandschap overheerst" en vat hij de gang van zaken samen onder de noemer "steriele stellingenoorlog"[455].

Pol Van den Driessche tenslotte, hoofdredacteur van Het Nieuwsblad, gebruikt straffe taal wanneer hij de publicatie van De Morgen kadert in "de ongenadige mediaoorlog die al geruime tijd in Vlaanderen woedt"[456].

Minstens even indicatief voor de relatie tussen de journalisten van de schrijvende pers, is het feit dat de term "collega's" in De Morgen en De Standaard vervangen wordt door "concurrenten" en "tegenstanders". Desmet bijt de spits af op 9 januari: "Als er dan toch een persoorlogje moet worden gevoerd rond onze reeks, zullen onze tegenstanders het ons niet kwalijk nemen dat we ook eens terugslaan"[457]. Sturtewagen laat niet na om er op 20 januari Desmet tijdens een interview op te wijzen dat De Coninck zijn collega's "blijkbaar als tegenstanders beschouwt"[458].

Mooie afsluiter is de laatste alinea van de brief van Bart Sturtewagen, gepubliceerd in De Morgen op 11 maart, daags na publicatie van het advies van de Raad voor deontologie in De Morgen: "Wij zijn voortaan opnieuw –en met hart en ziel- tegenstanders en concurrenten. Maar wij zijn geen vijanden.[459]"

[453] Desmet, Y., "Netwerken", De Morgen, 21-1-1998.
[454] Desmet, Y., "Hypocrisie", De Morgen, 9-1-1998.
[455] Desmet, Y., "Journalistiek van de nuance", De Standaard, 6-2-1998.
[456] Van Den Driessche, P., "Publiciteitsstunt", Het Nieuwsblad", 8-1-1998.
[457] Desmet, Y., "Hypocrisie", De Morgen, 9-1-1998.
[458] Sturtewagen, B., "Mijn broek zit nog op haar plaats", De Standaard, 20-1-1998.
[459] Sturtewagen, B., "Onderzoeksjournalistiek en kwaliteitspers", De Morgen, 11-3-1998.

5.2 NABESCHOUWING

Fernand Thange stipt aan: "Kritiek op De Morgen die naar (andere) feiten verwijst, is veeleer schaars in de weldenkende pers en als ze voorkomt, kan men soms niet nalaten de ware bedoeling van de argumentatie bloot te geven door ze te omkleden met titels waar demagogie en insinuatie van afdruipen, zoals in een recent Knack-nummer.[460]" Hugo Coveliers legt ook de nadruk op de onheuse wijze waarop de verzamelde Vlaamse pers De Morgen aanpakte: "De merkwaardigste reactie kwam daarbij niet uit gerechtelijke kringen – deze was overigens te verwachten – maar van collega-journalisten. Indien bewezen moest worden dat er een concurrentiestrijd woedt binnen de pers, dan is dit uitermate geslaagd. Zelfs het weekblad *Knack* haalde scherp uit"[461].

David D'Hooghe merkt op dat de oorspronkelijk als neutraal voorgestelde houding niet consequent werd volgehouden naarmate de reeks vorderde: "Wanneer werd gereageerd op tegenkantingen vanuit andere media en vanuit justitie gebeurde dit veeleer vanuit de houding van de believer die zich moet verdedigen[462]". Yves Desmet onderstreept dat de hetze tegen De Morgen, waarin een verhaal dat gebaseerd was op maandenlange speur- en checkwerk werd afgedaan als gebaseerd op één bron, ertoe heeft geleid dat hij en zijn onderzoeksjournalisten in de verdediging gedrongen werden[463]. Op die manier leek het volgens Desmet algauw alsof de krant en haar redactie tot het kamp der believers te rekenen viel. Achteraf bekeken zegt hij het gevoel te hebben dat elkeen in zijn eigen waarheid zat gevangen.

Meerdere redacties –daarin fel gesteund en bijgestaan door hun hoofdredacteur- voeren een kruistocht waarin de eigen vertrekpunten en daaraan gekoppelde principes tot quasi religieuze status verheven worden. Neels en Verbeke hebben het dan ook over "het ontluisterende schouwspel van de eigen behoefte van (hoofd-)redacteurs om elkaar te beschimpen of zichzelf tot vervelens toe opnieuw uit te leggen of te justifiëren" Het heeft volgens beide advokaten veel weg van een " bijna tergend pleidooi pro domo".

[460] Thanghe, F., "Magistraten verworden tot technici van het recht", De Morgen, 26-1-1998.
[461] Coveliers, H., "Welke waarde weegt het zwaarst?", De Morgen, 21-1-1998.
[462] D'Hooghe, D., "De waakhond en zijn snuffelneus: elf kanttekeningen", De Morgen, 21-1-1998.
[463] Interview met Yves Desmet, 9-8-1998.

Voorhoof maakt de observatie dat journalisten en hoofdredacteurs elkaar over en weer van ontoelaatbare journalistiek beschuldigden[464]. De term "mediaoorlog" lijkt dan ook, alles in ogenschouw genomen, zeker van toepassing op de aanpak van de Vlaamse kwaliteitspers in de X1-affaire.

[464] Voorhoof, D., "Naar een Raad voor de Journalistiek?", Samenleving en politiek, 1998, Vol.5, nr.4.

CONCLUSIE

Deltour vat de aanpak van de Vlaamse pers in de X1-affaire als volgt samen: "Gaandeweg zijn de media – en opnieuw sommige journalisten in het bijzonder – zich gaan profileren als believer dan wel disbeliever in de kindermishandelingsdossiers. Dat gebeurde vaker impliciet dan uitgesproken, beducht als journalisten zijn om van vooringenomenheid beschuldigd te worden. De meningsverschillen stapelden zich echter dermate op, dat er een ware mediaoorlog van kwam. Die bereikte een (voorlopig?) hoogtepunt rond het dossier-X1[465]". Ik –en velen doen dit met mij- hoop dat het hoogtepunt van de mediaoorlog inderdaad bereikt is. Noch de lezer, noch de pers, noch het gerecht en allerminst de maatschappij in haar geheel heeft baat bij een vorm van onderzoeksjournalistiek die de grenzen van het onbetamelijke vlotjes overschrijdt.

D'Hooghe is ervan overtuigd dat de grootste verliezers van de berichtgeving over de nevendossiers de media zelf zijn. De krant is ook nu nog de gezel van de Vlaming. Verschil met vroeger is dat sinds kort die gezel met wantrouwen wordt benaderd. Het is aan de pers zelf om het vertrouwen van de lezer terug te winnen.

Journalisten dienen meer dan ooit beducht te zijn voor diegenen die in de media-heisa een welkom excuus vinden om de pers te beknotten: "Wie in alle recente media-accidenten een argument vindt om de vrijheid van meningsuiting aan banden te leggen, vergist zich" stelt Koen Raes[466]. In één adem voegt hij daar aan toe: "Maar wie in naam van diezelfde vrijheid meent dat alles is gepermitteerd, draagt bij tot het scheppen van een klimaat, waarin die vrijheid van meningsuiting het bijltje zal moeten leggen. Voor een onwaardige zaak. Dat is het probleem waarover journalisten zich grondig moeten bezinnen[467]"

[465] Deltour, P., "Waar of niet waar?", Samenleving en politiek, 1998, Vol.5, nr.4.
[466] Raes, K., ""Geen onafhankelijke journalistiek zonder verantwoordelijkheid", De Standaard, 1-8-1998.

[467] Raes, K., ""Geen onafhankelijke journalistiek zonder verantwoordelijkheid", De Standaard, 1-8-1998.

De periode van bezinning is inmiddels van start gegaan. Of de media een wapenstilstand houden, dan wel een vredespact met elkaar hebben afgesloten, zal de toekomst moeten uitwijzen.

BIBLIOGRAFIE

Artikels uit dagbladen en weekbladen

De Morgen

- Desmet,Y.,"Geloven",De Morgen,7-1-1998.
- Deconinck,D.,Bulthé,A.,"Dutroux en Nihoul samen verdacht van moord in 1984",De Morgen,7-1-1998.
- De Conick,D.,Bulthé,A.,"Hoe hét gerechtelijk dossier van 1997 werd kapot gelezen",De Morgen,7-1-1998.
- De Coninck,D.,Bulthé,A.,"Moord en brand in de champignonnière",De Morgen,7-1-1998.
- De Coninck,D.,"Verwilghen: "Een herlezing is super-exceptioneel",De Morgen,8-1-1998.
- Bulthé,A.,"Experts: "Verklaringen Xernstig nemen"",De Morgen,8-1-1998.
- Desmet,Y.,"Herlezen of herstarten",De Morgen,8-1-1998.
- A.E.,"Zo'n slachtoffer kan het gebeurde oproepen als in een film",De Morgen,8-1-1998.
- De Coninck,D.,"Op 23 december lag plan klaar voor 13 huiszoekingen",De Morgen,8-1-1998.
- De Coninck,D.,Bulthé,A.,"Herlezing" maakt meer fouten dan verhoren zelf",De Morgen,8-1-1998.
- Desmet,Y.,"Hypocrisie",De Morgen,9-1-1998.
- De Coninck,D.,"Van Espen ontheven van onderzoek Champignonnière",De Morgen,9-1-1998.
- Deconinck,D.,Bulthé,A.,"Iedereen wist dit allang,en trouwens,het is toch niet waar",De Morgen,9-1-1998.
- Desmet,Y.,"Dyslexie",De Morgen,10-1-1998.
- Deconinck,D.,"X1: de jacht op de teddybeer",De Morgen,10-1-1998.

- Bulthé,A.,"Gerechtspsychiater Igodt: "X1 maakt zeer solide indruk"",De Morgen,10-1-1998.
- Desmet,Y.,"Dyslexie",De Morgen,10-1-1998.
- Deconinck,D.,"X1: de jacht op de teddybeer",De Morgen,10-1-1998.
- Deconinck,D.,Bulthé,A.,"Onderzoeksrechter verhoort onderzoeksrechter",De Morgen,10-1-1998.
- De Coninck,D.,Bulthé,A.,"X1: "Ach,ik heb al ergere dingen meegemaakt",De Morgen,10-1-1998.
- A.E.,"Naast believers en disbelievers zijn er ook nog professionals",De Morgen,12-1-1998.,
- Deconinck,D.,"X1: leugendetector? Onmiddellijk doen",De Morgen,12-1-1998.
- De Coninck,D.,Bulthé,A.,"Simpele vragen aan X1",De Morgen,17-1-1998.
- M.R.,"Psychologische opvang seksueel misbruikten onder vuur",De Morgen,13-1-1998.
- A.E.,"Naast believers en disbelievers zijn er ook nog professionals",De Morgen,12-1-1998.
- Desmet,Y.,"Feiten en fantasie",De Morgen,17-1-1998.
- De Ridder,H.,"Als een loden mantel",De Morgen,20-1-1998.
- Coveliers,H.,"Welke waarde weegt het zwaarst?",De Morgen,21-1-1998.
- D'Hooghe,D.,"De waakhond en zijn snuffelneus: elf kanttekeningen",De Morgen,21-1-1998.
- Desmet,Y.,"Netwerken",De Morgen,21-1-1998.
- Deltour,P.,"Een afwijkende mening",De Morgen,22-1-1998.
- Lamine,L.,"Persvoorlichting baadt te veel in boudoirsfeer",De Morgen,23-1-1998.
- Capiau,E.,"De verantwoordelijkheid van de vierde macht",De Morgen,23-1-1998.
- A.,E.,"De verantwoordelijkheid van de vierde macht",De Morgen,23-1-1998.
- De Coninck,D.,Bulthé,A.,"Wie met mij praat wordt net zo gedreven als ik",De Morgen,23-1-1998.
- Neels,L.,Verbeke,L.,"Actueel pleidooi voor oude waarden",De Morgen,24-1-1-1998.

[1] Thanghe, F., "Magistraten verworden tot technici van het recht", De Morgen, 26-1-1998.

- Desmet,Y.,"Een korte pauze",De Morgen,27-1-1998.
- De Coninck,D.,Bulthé,A.,"De X1-dossiers: wat nog niet onderzocht werd",De Morgen,29-1-1998.
- Deconinck,D.,Bulthé,A.,"X1-onderzoeken gaan onverminderd voort",De Morgen,31-1-1998.

- Ozgunes,F.,Wils,J.,"De jacht op de teddybeer",De Morgen,2-2-1998.
- Deconinck,D.,naschrift bij "De jacht op de teddybeer",De Morgen,2-2-1998.
- Verduyn,L.,"De moeilijke coördinatie van X1",De Morgen,2-2-1998.
- De Bock,W.,"Nationale coördinatie X1-onderzoeken bleek reus op lemen voeten",De Morgen,2-2-1998.
- Desmet,Y.,"Journalistiek van de nuance",De Morgen,6-2-1998.
- Desmet,Y.,"Bericht aan de lezer",De Morgen,7-2-1998.
- De Coninck,D.,Bulthé,A.,"Commissie: nevendossiers op "laag pitje",De Morgen,11-2-1998.
- Deconinck,D.,Bulthé,A.,"Er is niet veel hoop meer voor X1-piste in dossier-Champignonnière",De Morgen,11-2-1998.
- De Coninck,D.,Bulthé,A.,"Commissie wil onderzoek van X1-onderzoek",De Morgen,17-2-1998
- De Coninck,D.,"Commissie scherp voor commandant die X1-onderzoeken liet herlezen",De Morgen,18-2-1998.
- De Coninck,D.,Bulthé,A.,F.R.,"Verwilghen vraagt rijkswacht kopie "herlezing" X-dossiers",De Morgen,26-2-1998.
- Deconinck,D.,Bulthé,A.,"Moord Christine Van Hees: politiecommisaris getuigt",De Morgen,10-3-1998.
- Sturtewagen,B.,"Onderzoeksjournalistiek en kwaliteitspers",De Morgen,11-3-1998.

De Standaard

- Winckelmans,W.,"Korrel zout is zoek in behandeling getuigenverklaringen",De Standaard,8-1-1998.
- Winckelmans,W.,"Uitstel voor X-dossiers en commissie Dutroux loopt gelijk",De Standaard,8-1-1998.
- Eppinck,D.,"De Clerck vraagt media kiesheid en belooft informatie",De Standaard,9-1-1998.
- Lefelon,P.,"Ouders Van Hees kunnen dossier inzien",De Standaard,9-1-1998.
- De Bock,W.,"Onderzoek moord Carine Dellaert ligt niet stil",De Standaard,9-1-1998.
- Eppinck,D.,"De Clerck vraagt media kiesheid en belooft informatie",De Standaard,9-1-1998.
- Demeyer,P.,"X1 moet aan leugendetector",De Standaard,10-1-1998.
- Verhoest,F.,"Verbazing over "stilliggen" moordonderzoek Van Hees",De Standaard,17-1-1998.
- Van Dorsselaer,I.,"Herinnering is als een blokkendoos",De Standaard,17-1-1998.

- Van Hecke,G.,"Een kruis door de X-dossiers",De Standaard,17-1-1998.
- Van Hecke,G.,"Niets geleerd in het buitenland",De Standaard,17-1-1998.
- H.E.C.,"Speurders gingen al vroeg in de fout",De Standaard,17-1-1998.
- Sturtewagen,B.,"Mijn broek zit nog op haar plaats",De Standaard,20-1-1998.
- Van Dorsselaer,I.,"Getuige X1 breekt met haar ouders",De Standaard,20-1-1998.
- Sturtewagen,B.,"Verhaal X1 botst met dat van ouders",De Standaard,20-1-1998.
- Achten,D.,"Snel duidelijkheid",De Standaard,20-1-1998.
- S.D.B.,"Verwilghen: "Ik ben misbruikt"",De Standaard,21-1-1998.,
- Sturtewagen,B.,"Believers verliezen nooit",De Standaard,22-1-1998.
- Van Dorselaer,I.,"Vaanderen krijgt "testament" X1",De Standaard,23-1-1998.
- Winckelmans,W.,"Onderzoek in dossiers X1 lag nooit stil",De Standaard,27-1-1998;
- Van Dorsselaer,I.,"Bourlet krijgt opnieuw spreekrecht",De Standaard,31-1-1998.
- Winckelmans,W.,"Getuigenis X1 leverde nog niets op",De Standaard,31-1-1998;
- Eppinck,D.,"Journalistiek van de verschroeide aarde",De Standaard,4-2-1998.
- Platel,M.,"Journalist is geen rechter",De Standaard,5-2-1998.
- De Foer,S.,"Literatuurkennis ontmaskert Xals fantaste",De Standaard,6-2-1998.
- Desmet,Y.,"Journalistiek van de nuance",De Standaard,6-2-1998.
- Barbieux,Y.,"Herlezing is geen blunderboek",De Standaard,11-2-1998.
- Ruys,M.,"Mediaverzwakking versterkt misdaadmilieu",De Standaard,19-2-1998.
- Barbieux,Y.,"Doktersverslag botst met relaas X1",De Standaard,9-3-1998.
- Raes,K.,"Geen onafhankelijke journalistiek zonder verantwoordelijkheid",De Standaard,1-8-1998.
- Van Dorsselaer,I.,"Glibberig pad",De Standaard,14-8-1998.

Gazet van Antwerpen

- Depoot,D.,"België is één groot complot",Gazet van Antwerpen,7-1-1998.
- Depoot,D.,"Waarom heeft X1 nooit eerder gepraat?",Gazet van Antwerpen,7-1-1998.
- Geudens,P.,"Nevendossiers",Gazet van Antwerpen,8-1-1998.
- Depoot,D.,"Parket onderzoekt perslek over nevendossiers Neufchâteau",Gazet van Antwerpen,8-1-1998.
- Depoot,D.,"Onderzoeksrechter haakt af",Gazet van Antwerpen,9-1-1998.
- Depoot,D.,"Alleen door te zwijgen kon dit onderzoek alle kansen krijgen",Gazet van Antwerpen,9-1-1998.
- Van Houtte,R.,"Land van netwerken en X-files",Gazet van Antwerpen,16-1-1998.
- Van Houtte,R.,"Stop de waanzin",Gazet van Antwerpen,31-1-1998.
- Depoot,D.,"Duizend dossiers zonder enig bewijs",Gazet van Antwerpen,31-1-1998.

- Depoot,D.,Goeman,T.,"Magistraten vormen front tegenover hetze rond X1",Gazet van Antwerpen,31-1-1998.

Het Laatste Nieuws

- Deridder,H.,"Nihoul en de dood van Christine",Het Laatste Nieuws,7-1-1998.
- Deridder,H,"Campusmoord nekt onderzoeksrechter",Het Laatste Nieuws,9-1-1998.
- Deridder,H.,"Schandelijk en onduldbaar",Het Laatste Nieuws,9-1-1998.
- Ghysens,P.,"Comité Julie en Mélissa: "Laat professionals hun werk doen",Het Laatste Nieuws,12-1-1998.
- Masschelin,J.,"X1 maakt 30 minuten horror-televisie",Het Laatste Nieuws,23-1-1998.
- Masschelin,J.,"Regina verhoord en ernstig genomen",Het Laatste Nieuws,23-1-1998.
- Deridder,H.,"Doe eens wat!",Het Laatste Nieuws,24-1-1998.
- Masschelin,J.,"Spreekt X1 de waarheid of niet?",Het Laatste Nieuws,24-1-1998.
- Deridder,H.,"Laat haar nu met rust",Het Laatste Nieuws,28-1-1998.
- Ghysens,P.,"Verstrikt in halve leugens en hele waarheden",Het Laatste Nieuws,28-1-1998.
- Wertelaers,K.,"Getuige X1 heeft geen verhaal meer",Het Laatste Nieuws,31-1-1998.
- De Wit,A.,"Ondervraging vaak een gevaarlijk spel",Het Laaste Nieuws,31-1-1998.
- Masschelin,J.,"Regina fantaseerde champignon-moord",Het Laatste Nieuws,11-2-1998.
- Van Der Kelen,L.,"Vergissen kan",Het Laatste Nieuws,11-2-1998.

Het Nieuwsblad

- Van Den Driessche,P.,"Publiciteitsstunt",Het Nieuwsblad,8-1-1998.
- Winckelmans,W.,"Uitstel loopt gelijk voor X-dossiers en commissie Dutroux",Het Nieuwsblad,9-1-1998.
- "Blaam voor de schrik van de fraudeurs",Het Nieuwsblad,9-1-1998;
- P.D.M.,"We komen wellicht nooit te weten of X1 liegt of niet",Het Nieuwsblad,10-1-1998.
- Winckelmans,W.,"Verwilghen hoeft dossier Van Hees niet",Het Nieuwsblad,13-1-1998.
- Van Hecke,G.,"Niets geleerd in het buitenland",Het Nieuwsblad,17-1-1998.
- Van Hecke,G.,"Een kruis door de X-dossiers",Het Nieuwsblad,17-1-1998.
- H.E.C.,"Speurders gingen al vroeg in de fout",Het Nieuwsblad,17-1-1998.
- Winckelmans,W.,"Aanpak X1 liet te wensen over",Het Nieuwsblad,27-1-1998;
- Winckelmans,W.,"Onderzoek in dossiers X lag nooit stil",De Standaard,27-1-1998;

- Winckelmans,W., "Getuigenis X1 leverde nog niets op", Het Nieuwsblad,31-1-1998.
- Barbieux,Y,Van Dorsselaer,I.,"Geen enkel hard bewijs",Het Nieuwsblad,31-1-1998.
- De Saedeleer,A.,"Het grote complot",Het Nieuwsblad,2-2-1998.

Het Volk

- Eeckhout,M.,"Getuigenis "kroongetuige X1" zeer wankel",Het Volk,8-1-1998.
- Eeckhout,M.,S.D.B.,"Onderzoeksrechter verjaagd",Het Volk,9-1-1998.
- M.D.T.,"Verdwijning Carine Dellaert blijft speurders intrigeren",Het Volk,9-1-1998.
- S.D.B., Eeckhout. M.,"Bedenkelijk getuigenis nekt Brusselse onderzoeksrechter",Het Volk,9-1-1998.
- S.D.B.,M.E.,"Getuigenis Xwordt met de dag ongeloofwaardiger",Het Volk,9-1-1998.
- S.D.B., Eeckhout, M.,"Zaak Van Hees: dossiers op tafel",Het Volk,10-1-1998.
- Eeckhout,M.,"X-onderzoeken slag in het water",Het Volk,12-1-1998.
- F.R.P.,"Elk geheugen heeft gaten",Het Volk,20-1-1998.
- Demullier,L.,"Zaak-X1 valt niet te herleiden tot valse redenering",Het Volk,21-1-1998.
- Van Hauwaert,C.,"Psychiatrisch verslag niet te grabbel gooien",Het Volk,21-1-1998.
- Verstuyft,P.,"Weg met de cowboys",Het Volk,29-5-1998.
- Eeckhout,M.,"X1: veel woorden,nog geen bewijs",Het Volk,31-1-1998.

Het Belang van Limburg

- Depoot,D.,Goeman,T.,"Magistraten vormen front tegenover hetze rond X1",Het Belang van Limburg,31-1-1998;
- Depoot,D.,Goeman,T.,"Dit is de enige manier om duidelijkheid te brengen",Het Belang van Limburg,31-1-1998.

De Financieel Economische Tijd

- S.V.,"Herlezingen" verklaringen X1 eind deze maand klaar",De Financieel Economische Tijd,20-12-1998.,

Le Soir

- Laporte,C.,"Débats",Le Soir,29-5-1998.

Knack

- De Moor,F.,"Ze geloven hun eigen leugens",Knack,14-1-1998.
- De Moor,F.,"De pen in de wonde",Knack,2-3-1994,p.111.

Boeken en readers

- Beuve-Méry,H.,Paroles écrites. Mémoires,Paris,Editions Grasset & Fasquelle,1999.

- Bird,E.,For enquiring minds,Knoxville,University of Tennessee Press,1992.
- Bogart, L., Commercial Culture, New York, Oxford University Press.
- Brants,C.,"De deugdzame journalistiek: over vrijheid,verantwoordelijkheid en ethische grenzen",in: Brants,C.,Kelk,C.,Moerings,M. (eds.),Er is meer. Opstellen over Mensenrechten,Deventer,Gouda Quint,1996.
- Brants,K.,"kleine sociologie van het lek",in: Bakker,P.,Schreuders,G.,van Stegeren,T.,Onthullingsjournalistiek,Wolters-Noordhoff.
- Cornu,D.,Journalisme et Vérité,Labor et Fides.
- De Bens, E., De pers in België, Tielt, Lannoo, 1997.
- Derogy,J.,Pontaut,J.,Investigation,Passion,Fayard,1993.
- du Roy,A.,Le Serment de Théophraste,Flammarion.
- Ettema,J,Glasser,T.,Custodians of conscience,Columbia University Press,New York,1998.
- Grevisse,B.,"Autorégulation et pratiques journalistiques",in: Strowel,A.,Tulkens,F. (eds.),Prévention et réparation des préjudices causés par les medias,Brussel,Larcier,1998.
- Gripstrud,J.,"The Aesthetics and politics of melodrama",in: Dahlgren P.,Sparks,C. (eds.),Journalism and popular culture,Sage Publications,London,1992.
- Krajicek, Scooped, New York, Columbia University Press, 1998.
- McQuail,D.,Media Performance: mass communications and the public,London,Sage Publications,1992.
- Schreuders,G.,"Inleiding",in: Onthullingsjournalistiek. Leidraad voor de speurende verslaggever,Wolters-Noordhoff.
- Shoemaker,P.,Reese,S,Mediating the message,2nd ed.,New York,Longman Publishers USA,1996.
- Sparks, C., Popular Journalism: theories and practice, in: Dahlgren, P., Sparks, C. (Eds.), Journalism and popular culture, London, Sage Publications.
- Ullman,J.,Investigative reporting,New York,St. Martins,1995.
- Van Meurs,R.,"De zaak Ponte" in:Bakker,P.,Schreuders,G.,van Stegeren,T.,Onthullingsjournalistiek,Wolters-Noordhoff.

Artikels uit wetenschappelijke en vaktijdsschriften

- Bracke,S.,"De Nieuwsmaker",Ethiek en Maatschappij,Vol.1,nr.2.
- Degardin,B.,"Occasionele vrijbuiters",de Journalist,1997,nr 1.
- Deltour, P., "Waar of niet waar?", Samenleving en politiek, 1998, Vol.5, nr.4.
- Demullier,L.,"In principe af te wijzen",de Journalist,1997,nr 1.
- Dossier 9,de Journalist,1999,nr 2.
- Jurgens,E.,"Journalistieke ethiek is gewone-mensen-moraal",Mediaforum,1995,nr.9.

- Platel,M.,"Een uitschuiver",de Journalist,1997,nr 1.
- Raad voor deontologie: jaarverslag 1997",de Journalist,1998,nr 2.,
- Reumont,S.,"Uitzondering op de regel",de Journalist,1997,nr 1.
- Robert, P., "Als het streven naar de waarheid wijkt voor de jacht op een primeur", de Journalist, 1998, nr.6.
- Mott,1962; in: Nordin,K.,"The entertaining press",Communication Research,1979,Vol.6,nr.3.
- Steele,J.,"Sound bite seeks expert",Washington Journalism Review,1990.
- VandePlasse,J.,"Steeds meer crimi in de media",de Journalist,1997.
- Vandermeersch,P.,de Journalist,1997,nr 1,p11.
- Verstraeten,H.,"De maatschappelijke invloeden op de pers in Vlaanderen: een kritische evaluatie",Mediagids,1991,nr.19.
- Voorhoof, D., "Naar een Raad voor de Journalistiek?", Samenleving en politiek, 1998, Vol.5, nr.4.

Ongepubliceerde werken of interne nota's

- Esser, F., "Tabloidization of news: a comparative analysis of Anglo-American and German press journalism, onuitgegeven studie, 1998.

Ander bronnenmateriaal

- Brief gericht aan J.C. Van Espen,Rechtbank van Eerste Aanleg,8/10/1997,kenmerk PI/Ib/9710/354.
- Deskundig verslag van getuige X1,Universitair Ziekenhuis Leuven,Dienst Psychiatrie,8/10/1997.

- Intervieuw met Yves Desmet
- Lecture commentée des auditions du témoin X1, Ant/256, 2-7-1997.
- Memo,bij de réunion de coordination PG Liège/Neufchateau/BXL/Antwerpen/ Gent/NM,A.3/145/97,22 februari 1997.
- Memo,bij de réunion de coordination PG Liège/Neufchateau/BXL/Antwerpen/ Gent/NM,A.3/145/97,7 maart 1997.
- Memo,bij de réunion de coordination PG Liège/Neufchateau/BXL/Antwerpen/ Gent/NM,A.3/145/97,21 maart 1997.
- Memo,bij de réunion de coordination PG Liège/Neufchateau/BXL/Antwerpen/ Gent/NM,A.3/145/97,25 april 1997
- Rapport omtrent de evolutie in de verhoren van het slachtoffer van pedofiliemisdrijven, X1, intern document BOB Brussel, 15-9-1997.
- Voorhoof,D.,Burger,Recht en Samenleving. De relatie tussen media en justitie,Rapport op vraag van de Koning Boudewijnstichting,1998.
- Situation des travaus de relecture à la date du 27-10-1997, Ant.401/97, 27-10-1997.